

Kati Toivola

**KULLANKAIVAJAN IDENTITEETIN RAKENTUMINEN
NYKY-YHTEISKUNNASSA
Elämäkertatutkimusta Tankavaarassa, Suomen Lapissa**

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2017

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Kullankaivajan identiteetin rakentuminen nyky-yhteiskunnassa. Elämäkertatutkimusta Tankavaarassa, Suomen Lapissa

Tekijä: Kati Toivola

Koulutusohjelma / oppiaine: Matkailututkimus

Työnlaji: Pro gradu -työ X Sivulaudaturtyö __ Lisensiaatintyö __

Sivumäärä: 88

Vuosi: 2017

TIIVISTELMÄ

Tankavaarassa on kaivettu kultaa jo yli kahdeksankymmentä vuotta. Alue on jo useiden vuosikymmenten ajan houkuttellut mailleen niin kullankaivajia kuin matkailijoitakin. Ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuvilla muutoksilla, kuten esimerkiksi uudella kaivoslailla ja matkailun kehittämisellä, on vaikutuksensa myös kullankaivajien elämään ja mahdollisuuksiin harjoittaa heidän perinteistä ammattiaan sen perinteisissä maisemissa.

Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on lisätä ymmärrystä kullankaivusta osana lappilaista elämänmuotoa ja matkailun kehittämistä. Tutkimuskohteenani ovat kullankaivajien elämäntarinoissa tuotetut identiteetit. Tutkimuksessa ymmärrän identiteetin Stuart Hallin määrittelemänä postmodernina subjektina, jonka ”minä” rakentuu ristiriitaisista, päällekkäisistä ja tilanteiden mukaan muuttuvista identiteeteistä erilaisten representaatioiden sisällä. Tutkimuksen tieteellisenä tehtävänä on selvittää miten kullankaivajat elämäntarinoissaan tuottavat omaa identiteettiään. Tutkimuksen osakysymyksiä ovat: Minkälainen historia kullankaivulla on Lapissa ja Tankavaarassa? Minkälaisia identiteettejä kullankaivajat rakentavat kertomuksissaan? Miten identiteetit rakentuvat sosiaalisesti? Mitä uusi kaivoslaki merkitsee kullankaivajien elinkeinolle ja identiteeteille? Minkälainen rooli matkailulla on kullankaivajien identiteeteissä ja minkälaisia merkityksiä luonto saa kullankaivajien tarinoissa?

Tutkimuksen aineisto koostuu viidestä Tankavaaran kullankaivajan elämäkertahaastattelusta. Aineisto on analysoitu narratiivisella analyysillä, minkä avulla kertomuksia tarkastellaan paitsi tiedon välittäjinä, niin myös uuden tiedon rakentajina. Polkinghornea (1995) mukaillen ovat analyysin keskiössä kertomuksissa ilmenevät yksittäiset toiminnot ja tapahtumat. Tutkimustulokset osoittavat kullankaivajien rakentavan tarinoissaan eheää kullankaivajaidentiteettiä, joka rakentuu toisiaan tukevissa persoonallisissa ja sosiaalisissa identiteettiprosesseissa elämän eri vaiheissa. Kullankaivajien yhteisö muodostaa merkityksellisten toisten joukon. Kullankaivajayhteisön jäsenelle on tärkeää tuntea kuuluvansa osaksi yhteistä tarinaa, jonka avulla he tuottavat niin omaa kuin yhteisönkin sosiaalista identiteettiä. Tulokset tukevat aiempaa tutkimusta elämänmuutosten vaikutuksista identiteetin muotoutumisessa.

Tutkimus on toteutettu eettisesti kestäviä ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä noudattaen, jotka takaavat tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden. Toivon tutkimuksessa tuotetun tiedon lisäävän ymmärrystä ja yleistä keskustelua yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksista, sekä matkailun tuomista mahdollisuuksista kullankaivajien elinkeinon ja kullankaivukulttuurin säilyttämisessä.

Avainsanat: Identiteetti, kullankaivu, elämäkertatutkimus, kertomus, matkailututkimus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjaston käytettäväksi X

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
1.1 Kullankaivu muuttuvassa yhteiskunnassa	6
1.2 Aiempi tutkimus	8
1.3 Tutkimuskohde ja tutkimustehtävät	10
1.4 Aineisto ja menetelmät	11
1.5 Tutkimuksen rakenne	13
2. KULLANKAIVU – ELÄVÄÄ KULTTUURIPERINTÖÄ	14
2.1 Lapin kulta	14
2.2 Kullankaivajien ja matkailijoiden Tankavaara	17
3. ELÄMÄN JA KERTOMUSTEN VUOROVAIKUTUKSESSA TUOTETUT IDENTITEETIT	23
3.1 Sosiaalisen konstruktivismin näkökulma elämäkertatutkimuksessa	23
3.2 Identiteetin ulottuvuuksia	24
3.3 Kerronnallinen identiteetti	31
4. AINEISTOT JA MENETELMÄT	34
4.1 Kerronnallinen elämäkertatutkimus	34
4.2 Kertomuksellinen haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	35
4.3 Narratiivinen analyysi	39
4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
5. KULLANKAIVAJA YKSILÖNÄ OSANA YHTEISÖÄ	46
5.1 Lapsuus ja varhaisnuoruus	46
5.2 Aikuisikä – koulutus, työ ja perhe	50
5.3 Nykyhetki – ryhmäjäsenyys kullankaivajien yhteisössä	55
6. KULLANKAIVAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	59
6.1 Luonnon merkitys	59
6.2 Kaivoslain vaikutukset kullankaivajan tulevaisuudennäkymissä	62
6.3 Matkailijat osana kullankaivajan arkea	65
7. KULLANKAIVAJAT RYHMÄKUVASSA	68
7.1 Kokoavaa elämäkerta- ja juonianalyysiä kullankaivajien tarinoista	68
7.2 Kullankaivajan tyyppitarina	70

8. YHTEENVETO	74
8.1 Kullankaivajien elämäntarinoissa rakentuvat identiteetit	74
8.2 Jatkotutkimusehdotuksia	77
KIITOKSET	78
LÄHTEET	79
LIITE 1	87
LIITE 2	88

Kuvioluettelo

1. Lapin merkittävimmät kulta-alueet: Lemmenjoki, Ivalojoki, Tankavaara ja Laanila–Saariselkä .	16
2. Tankavaaran alue	17
3. Identiteetin muodostuminen tarinoissa	32

Taulukkoluetelo

1. Tutkimusaineiston koodaus.....	39
-----------------------------------	----

1. JOHDANTO

Kulta on yksi arvokkaimmista maaperässämme esiintyvistä jalometalleista. 1800-luvulta lähtien on eri puolilla maailmaa koettu useita kultaryntäyksiä. Myös Suomessa Lapin kultamaat ovat houkuttelleet kullankaivajia ja kaivosyhtiöitä mailleen jo yli 150 vuoden ajan. Ympäröivän maailman modernisoitumisesta huolimatta kullankaivajan perinteinen ammatti kiehtoo ihmisiä edelleen. Mielenkiintoinen ja vaiherikas historia on jättänyt jälkeensä monta tarinaa ja legendaa kaivajista, joiden elämässä kullalla on ollut aivan oma erityinen asemansa. Monenlaiset motiivit ovat aikojen kuluessa kuljettaneet kaivajia kultamaille. Taustalta löytyy muun muassa uteliaisuutta, sattumaa, seikkailun halua, ruumiillisen kunnon ja henkisen hyvinvoinnin kasvattamista, kiinnostusta elämäntapaa ja ammattia kohtaan, kaipuuta luonnon äärelle ja innostusta kullan löytämiseen eli niin sanottua kultakuumetta. (Ruonaniemi, 1996, s. 137–138.) Seppo J. Partanen (1990, s. 128) on kuvannut kullankaivajan elinkaarta seuraavasti: ”Alkuvuosina haetaan emäkalliota, etsitään suurta kultasaalista, suurta onnea. Vähitellen tuo kullan tavoittelu häipyy takalalle ja tärkeämmäksi nousee luonto ja eläminen sovussa luonnon kanssa. Näin tuo etsitty ja kaivattu emäkallio onkin löytynyt juuri silloin, kun usko siihen on kadonnut. Se emäkallio ei ollutkaan kultaa, mutta onnea ainakin ajoittain”.

Modernin yhteiskunnan rakenteelliset muutokset ovat osa matkailututkimusta (ks. MacCannell, 1999, s. 3). Tutkielman tekemiseen minua motivoi halu perehtyä kullankaivun kulttuuriin ja kullankaivajien tilanteeseen nyky-yhteiskunnassa. Aikaisempi mielikuvani kullankaivajista rakentui elokuvien välittämään kuvaan huopahattuisesta miehestä, vaskoolista, hakusta ja lapiosta. Tutkimuksellinen mielenkiintoni tähän aiheeseen heräsi juhannuksena 2014 kun ajelimme kummityttöni perheen kanssa Tankavaaran ja Purnumukan maisemissa. Metsässä näkyi kullankaivajien leirejä ja heidän sinne itse rakentamiaan polkumaisia tieverkostoja. Nuo näkymät ja ajatus siitä, että kullankaivun kaltainen fyysisesti vaativa työ, jota toteutetaan askeettisiksi luonnehdittavissa olosuhteissa, houkuttelee edelleen osaa nykypäivän ihmisistä kaivuutyön pariin, oli kiinnostava. Matkalla poikkesimme Tankavaaraan nauttimaan kupilliset kahvia. Kultakylä ympäristöineen suorastaan henki tarinoita, mikä herätti halun kuulla lisää siitä, minkälainen on nykypäivän kullankaivaja ja minkälaisena hän näkee ja kokee itsensä sekä kullankaivajien yhteisön tämän päivän modernisoituneessa yhteiskunnassa. Tankavaaran Kultamuseolle toimeksiantona toteutettu pro gradu -tutkielma tarjosi minulle erinomaisen mahdollisuuden kullankaivajien ja

heidän elämäntarinoidensa tarkasteluun. Väljä toimeksianto mahdollisti tutkimuksen tekemisen minun tutkijana itse määrittelemästäni näkökulmasta.

Jo nuoruusvuosistani lähtien olen ollut kiinnostunut ihmisten erilaisista elämäntarinoista.

Matti Hyvärinen (1995, s. 127) kuvailee yksilöiden elämäntarinoissa kerrottujen asioiden suhteutuvan yleensä myös jollain tavoin yhteiskunnalliseen – ihmisten yhteisiin kokemuksiin, yhteisiin ongelmiin ja yhdessä jaettuun ajankuvaan. Jaan Hyvärisen näkemyksen ja katson, että kertoessaan elämästään ihminen tulkitsee oman elämäntarinansa ohella myös kulloinkin vallitsevaa kulttuuris-yhteiskunnallista tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia. Tässä tutkimuksessa keskityn tarkastelemaan kullankaivajien elämäntarinoita identiteettitutkimuksen kontekstissa. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tieteellistä kontribuutiota keskusteluun identiteettien kerronnallisesta rakentumisesta elämäntarinoissa. Hall (1999, s. 23) kuvailee postmodernin subjektin identiteettiprosessia liikkuvaksi juhlaksi. Yksi tutkimukseni lähtökohdista on Hallin ajatuksia mukaileva oletus, että 2000-luvun kullankaivajien identiteetti, kuten yksilön identiteetti yleisestikin, muokkautuu osaltaan aina suhteessa niihin tapoihin, joilla meitä kuvataan ja puhutellaan ympärillä olevissa kulttuurisissa järjestelmissä. Tutkimuksen avulla haluan listä ymmärrystä kullankaivukulttuurista ja muuttuvan yhteiskunnan vaikutuksista kullankaivajaidentiteettiin.

1.1 Kullankaivu muuttuvassa yhteiskunnassa

Niin ikään Suomen Lapissa kullankaivuhistoriaa värittävät eri aikakausilla tapahtuneet kultaryntäykset menestymisineen ja pettymyksineen. Lapin kultamaat sijaitsevat luonnonsuojelualueilla ja niiden reunamilla, alueilla missä erilaiset kulttuurit ja elinkeinot kohtaavat. Näissä pohjoisen luonnon tarjoamissa ainutlaatuisissa ympäristöissä vaikuttavat niin saamelaiskulttuuri, poronhoitokulttuuri kuin kullankaivukulttuuri. Kulttuurien moninaisuus on alueen rikkaus, mutta rinnakkaiselo jaetussa toimintaympäristössä tarjoaa myös haasteita. Erilaisten toimintojen yhteensovittaminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla vaatii arjen ja päätöksenteon yhteydessä kompromissien tekemistä ja konsensuksen rakentamista.

Kullankaivu ja -huuhdonta ovat osa lappilaista kulttuuriperintöä, jolla on myös matkailullista merkitystä. Kullankaivajien historiaan, elämäntapaan ja kullankaivualueisiin tutustuminen sekä omien kulturalöytöjen tekeminen ovat houkutelleet matkailijoita kulta-alueille jo vuosikymmenten ajan. Matkailun kautta kultaperinteellä on katsottu olevan sekä välillisiä että välittömiä

aluetaloudellisia vaikutuksia esimerkiksi Inarin ja Sodankylän kunnissa, missä kullankaivuuta on jo vuosikymmenten ajan tuotteistettu houkuttelemaan matkailijoita alueelle (ks. esim. Kärki, 2009). Tankavaaran matkailukeskus on rakentunut kullankaivun ympärille.

Kullankaivu aiheena on ajankohtainen uuden kaivoslain ja siihen tehtyjen muutosten tuodessa erinäisiä muutoksia kullankaivajien mahdollisuuteen harjoittaa perinteistä ammattiaan sen perinteisissä maisemissa. Uusi kaivoslaki astui voimaan 1.7.2011. Viime vuosina aiheen ympärillä on käyty vilkasta keskustelua myös kullankaivajapiireissä. Osa näkee lakimuutoksen tuoneen uusia mahdollisuuksia, kun taas osassa puheenvuoroista uuden kaivoslain katsotaan uhkaavan sekä kullankaivajien ammattikunnan olemassa oloa että koko kullankaivun kulttuuria. Joillekin kaivajista kullankaivu on harrastus ja yksi lisätulojen lähde, mutta osalle se on ammatti, elämäntapa ja elämäntyö. Laki vaikuttaa sekä koneellisen kullankaivun että lapiokaivajien tulevaisuuteen Lapissa. Aikaisemmin kullanhuuhtontaa harjoitettiin tehtyjen valtausoikeuksien puitteissa. Voimassa oleva laki tulee lakkauttamaan kaivospiirit vuoteen 2020 mennessä ja tilalle tulevat kaikenlaiseen kaivuuseen neljän vuoden määräajaksi myönnettävät kullanhuuhtontaluvat. Lakiuudistuksen on nähty tuovan merkittäviä haasteita erityisesti ammattimaiselle koneelliselle kullankaivulle. Konekaivosten lupapäätöksistä valitetaan tänä päivänä usein aina hallinto-oikeuteen saakka, jonka seurauksena kaivutoiminta on käsittelyjen ajan ollut usein täysin pysähdyksissä. Uusi kaivoslaki kieltää kansallispuistojen alueella tapahtuvan koneellisen kullankaivun kokonaan vuodesta 2020 eteenpäin. (Lipsanen, 2016, s. C2; Rissanen & Peronius, 2013, s. 33.)

Voimassa olevaan kaivoslakiin on sittemmin tehty eduskunnan päätöksen mukaisesti muutoksia (515/2016). Muutokset astuivat voimaan heinäkuussa 2016. Hallituksen esityksen perusteella tehdyillä muutoksilla tavoitellaan mahdollisuutta tehokkaan kullanhuuhtonnan toteuttamiseen ja luonnonvarojen kestävämpään hyödyntämiseen. Lisäksi tavoitteena on luoda asianmukaiset edellytykset kullanhuuhtonnan jatkumiselle pidemmällä aikavälillä. Muutosten avulla on tavoiteltu toiminnan ennakoitavuuden lisäämistä sekä kullankaivukulttuurin säilyttämisen takaamista. Tehdyillä lain muutoksilla on pyritty osaltaan ehkäisemään alan negatiivista kehittymistä, joka on kuluneiden viidentoista vuoden aikana näkynyt esimerkiksi kullanhuuhtonta-alueiden kokonaispinta-alan puolittumisena noin 2000 hehtaarista reiluun 1000 hehtaariin sekä kullanhuuhtontaan oikeuttavien lupien vähenemisenä reilusta 400 luvasta noin 250 lupaan. (Finlex, 2016.)

Eduskunnan talousvaliokunnan mukaan lakiin tehdyillä muutoksilla on aikaansaatu tasapainoinen ratkaisu, jossa on otettu huomioon kullankaivajien, alkuperäiskansojen ja alkutuotannon elinkeinonharjoittajien intressit (Valtioneuvosto, 2016). Kullankaivajat ovat kokeneet tehdyt muutokset myönteisinä. Lakimuutos näkyy kaivajille konkreettisesti muun muassa kullanhuuhdonnalta haettavan jatkoluvan pidentämisenä kolmesta vuodesta enintään kymmeneen vuoteen ja kullanhuuhdonnan maksimipinta-alan muutoksena viidestä hehtaarista takaisin aiempaan seitsemään hehtaariin. Lakimuutos mahdollistaa jatkossa luvanvaraisen kullankaivutoiminnan käynnistämisen mahdollisista meneillään olevista muutoksenhauista ja valituksista huolimatta. Saamelaiskäräjät näkevät edellä mainitun lakimuutoksen kohdan tekevän saamelaisten oikeuksien turvaamisen pohjalta tehtävät valitukset tulevaisuudessa turhiksi. (Suoninen, 2016.) Myös Metsähallitus näkee kyseisen lupamenettelyä koskevan uudistuksen joissakin tapauksissa maanomistajien etujen vastaisena (Metsähallitus, 2016).

Ammattimaista kullankaivuuta sääntelevät kaivoslain lisäksi myös vesilaki ja ympäristölaki. Jo vuonna 1985 Lapin Kullankaivajain liiton kunniapuheenjohtaja Jaakko Kangasniemi pohti liiton 40-vuotisjuhlien tervehdyspuheessaan: ”Juhlivatko kullankaivajat nyt viimeistä kertaa! Tämä pieni ammattikunta on puristumassa yhteiskunnan laki- ja sääntömyllyyn. On joskus tullut mieleen, että luonnonsuojelun lisäksi myös Lapin ihminen tarvitsisi suojelua pystyäkseen elämään ja tulemaan toimeen kotiseudullaan”. (Lapin Kullankaivajain Liitto ry.)

1.2 Aiempi tutkimus

Lapin kullankaivajia käsittelevää aiempaa tutkimustietoa on saatavilla niukalti. Sonja Leppänen (2016) on tuoreessa pro gradu -työssään tehnyt etnografista tutkimusta nykypäivän kullankaivajista Suomen Lapissa. Tutkimuksessaan hän toteaa vapauden, riippumattomuuden, luonnonmukaisen elämäntavan ja yhteisöön kuulumisen tunteen edustavan kullankaivajille tärkeimpiä perinteitä säilyttäviä arvoja.

Muuta kullankaivuuseen liittyvää tutkimusta on Suomessa tehty esimerkiksi geologisesta ja aluetaloudellisesta näkökulmasta. Pohjois-Suomen geologisen tutkimuksen katsotaan saaneen alkunsa kullanetsinnästä. Geologian tutkimuskeskus (GTK) on tehnyt geologista kartoitusta sekä tutkinut Lapin kultaesiintymiä aktiivisesti vuodesta 1974 lähtien. (ks. esim. Ojala, 2007; Niiranen, Lahti, Nykänen & Karinen, 2014.) EU:n Euroopan alueen kehittämisrahaston ja Tukesin

rahoittaman MineSteel -hankkeen yhteydessä, jossa tutkimuksen kohteena olivat kaivosten materiaalit ja niiden hallinta, tuotetussa *Suomen kaivostoiminnan toimialakatsauksessa 2012* Antti Peronius on tarkastellut myös Suomessa tapahtuvaa pienkaivostoimintaa ja kullankaivua (Rissanen & Peronius, 2013.) Kullankaivua käsittelevässä pro gradu -työssään Jenni Kärki (2009) tuo esille kullankaivajien ja heidän vieraidensa suorien talousvaikutusten Pohjois-Lapin aluetalouteen olevan vuositason yli miljoona euroa, minkä lisäksi tulevat vielä välilliset vaikutukset.

Muutamit kullankaivajista ovat itse ottaneet osaa kullankaivua koskevan tutkimuksen tekemiseen ja tiedon tuottamiseen. Vuonna 1968 Arvo Ruonaniemi toteutti Lapin Kullankaivajain Liiton (LKL) jäsenten keskuudessa kyselytutkimuksen, jonka avulla hän pyrki luomaan kuvaa jäsenistöstä. Tuloksissa kullankaivun päätyökseen ilmoittaneita oli 26 vastanneesta vain noin puolenkymmentä. Suurimmalle osalle jäsenistä kullankaivu oli jo tuolloin sivutyö tai harrastus. Kyselyssä kartoitettiin myös kultamiesten koulutustaustoja. Ruonaniemi totesi kaivajien koulutustason hyvinkin kirjavaksi. Joukossa oli niin kansakoulusta kaivuhommiin suoraan lähteneitä kuin akateemisen loppututkinnon suorittaneita, ja kaikkea mahdollista siltä väliltä. Omien pro gradujensa yhteydessä ovat kullankaivajina itsekin toimivat Vesa Luhta ja Antti Peronius tehneet kultaesiintymiin liittyvää maaperä tutkimusta; Luhta (1987) Sotajoella ja Peronius (1989) Laanilan Tolosjoella.

Identiteettiä ja sen rakentumista on tutkittu eri tieteenaloilla paljon. Identiteettiä on tutkittu muun muassa eri ikävaiheisiin liittyvänä prosessina. Aiemmin identiteettitutkimus keskittyi ensisijaisesti lapsuuden, nuoruuden ja varhaisaikuisuuden vaiheisiin (ks. esim. Erikson, 1980; Marcia, 1980). Erik Eriksonin teoriassa korostuvat identiteetin kehityksen aikakausi- ja yhteiskuntasidonnaisuus. Erikson katsoi yksilön identiteetin kehittyvän elämän eri vaiheissa, mutta painotti identiteetin saavuttamisen kuuluvan nimenomaan nuoruuteen. (Erikson, 1980, s. 51–107). James Marcia (1980) on tutkinut nuoruusiän ja varhaisaikuisuuden aikana tapahtuvaa identiteettiin sitoutumista, identiteetin etsimistä ja identiteettikriisiä. Muun muassa Päivi Fadjukoff (2007) on väitöskirjassaan tutkinut identiteetin rakentumista aikuisuudessa. George Herbert Mead (1934) julkaisi jo 1930-luvulla tutkimustuloksia ihmisen minuuden rakentumisesta ja sosiaalisten yhteisöjen vaikutuksesta tässä prosessissa. Meadin näkemyksen mukaan minä rakentuu sosiaalisissa prosesseissa, jolloin sen muodostuminen sosiaalisten kokemusten ulkopuolella on mahdotonta (Mead, 1934, s. 140).

Elämäkerrallista aineistoa on käytetty runsaasti muun muassa tutkittaessa lasten ja nuorten, eri ammattikuntien, ikääntyvien ja erilaisten vähemmistöryhmien identiteettitutkimuksessa (esim. Aro,

1996; Löyttyniemi 2004; Sintonen, 1999; Vilkkö, 1997). Väitöskirjassaan Sisäinen tarina, elämä ja muutos Vilma Hänninen (1999) on tutkinut, miten ihminen tuottaa elämänsä merkitystä ja erityisesti sitä, miten ihminen uudelleen rakentaa merkitystä elämänsä muutostilanteissa. Tutkimuksen painopiste on mielen sisäisessä maailmassa, jota Hänninen lähestyy sisäisen tarinan käsitteen avulla. Sisäisellä tarinalla hän viittaa yksilön ensisijaisesti itselle kertomaansa tarinaan, jonka avulla ihminen määrittelee identiteettiään suhteessa ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen. Tutkimustuloksissaan hän yhtyy käsitykseen kielen keskeisestä merkityksestä ihmisen itseymmärryksen ja sosiaalisen todellisuuden muotoutumisessa.

Kullankaivusta, kullankaivajista ja matkailuhistoriasta Lapin kulta-alueilla on toimitettu erilaisia julkaisuja, mutta tutkimustiedoksi luokiteltavaa tietoa aiheesta on toistaiseksi vain vähän. Tätä taustaa vasten katson ilmiön tutkimiselle olevan ilmeistä tarvetta. Tutkimukseni yleisenä tavoitteena on lisätä ymmärrystä kullankaivusta osana lappilaista elämänmuotoa ja matkailun kehittämistä.

1.3 Tutkimuskohde ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen teoreettinen ja metodinen tausta rakentuu tarinallisesta lähestymistavasta identiteettitutkimuksessa. Tutkimuksen taustafilosofiana toimii *sosiaalinen konstruktivismi*, jossa objektiivisen tiedon sekä yhteisöllisesti tuotetun tieteellisen tiedon lähteinä toimivat yksilöiden subjektiiviset kokemukset ja niiden pohjalta jokaisen itsensä konstruoima todellisuus. Tutkimuksessa tarkastelen tarinoita todellisuuden rakentajina.

Tutkimuskohteenani ovat Tankavaaran kullankaivajien elämäntarinoissa rakentuvat kerrotut *identiteetit*. Tutkijana tavoitteenani on kuvata kullankaivajien identiteettien rakentumista tulkitsemalla heidän omasta elämästään ja kokemuksistaan kertomiaan tarinoita. Tutkimuksessa kullankaivajan käsityksen itsestä katsotaan muodostuvan subjektiivisten kokemusten muodostamista *persoonallisesta- ja sosiaalisesta identiteetistä*, jotka kerronnassa kiinnittyvät eletyn elämän eri vaiheisiin. Edellä mainitut identiteetin ulottuvuudet ja *tarinallisuus* toimivat tutkimukseni keskeisinä käsitteinä. Tutkimuksen tieteellisenä tehtävänä on selvittää, miten kullankaivajat elämäntarinoissaan tuottavat omaa identiteettiään, ja sitä kautta ottaa osaa tieteelliseen keskusteluun siitä, miten tarinallista näkökulmaa voidaan hyödyntää identiteettitutkimuksessa.

Tutkimuksessani vastaan asettamaani päätutkimuskysymyksen: miten kullankaivajat tuottavat identiteettiään omissa elämäntarinoissaan? Lähestyn päätutkimuskysymystä seuraavien osakysymysten avulla: Minkälainen historia kullankaivulla on Lapissa ja Tankavaarassa? Minkälaisia identiteettejä kullankaivajat rakentavat kertomuksissaan. Miten identiteetit rakentuvat sosiaalisesti? Mitä uusi kaivoslaki merkitsee kullankaivajien elinkeinolle ja identiteeteille? Minkälainen rooli matkailulla on kullankaivajien identiteeteissä? Minkälaisia merkityksiä luonto saa kullankaivajien tarinoissa?

Tutkimukseni teoreettinen tausta pohjautuu postmoderneihin identiteettiteoreetikoihin lukeutuvan Stuart Hallin määritelmään postmodernista subjektista ja postmodernista identiteetistä. Kullankaivun konteksti, jossa yksilöt muodostavat pienen erillisen yhteisönsä, tarjoaa mielenkiintoisen ympäristön identiteettien tutkimiselle. Vaikka tutkimus keskittyykin elämäntarinoiden välittämien subjektiivisten kokemusten tarkasteluun, on kullankaivajaidentiteetin ymmärtämiseksi perusteltua tutkia myös yhteisön, ympäristön ja yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia kullankaivajan identiteetin muodostumisessa.

1.4 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni aineisto koostuu viiden kullankaivajan elämänkerrallisesta yksilöhaastattelusta. Aineisto on kerätty keväällä 2016. Haastattelut toteutettiin kerronnallisina haastatteluina, joiden keskiössä ovat kullankaivajien omat elämäntarinat. Tutkimuskutsu välitettiin Kultamuseon kautta yhteensä viidelletoista Tankavaaran alueen kullankaivajalle, joista viisi ilmoitti halukkuudestaan ottaa osaa tutkimukseen. Kaikki mukaan ilmoittautuneet henkilöt kaivavat tai ovat kaivaneet kultaa alueen maastoissa joko ammatillisessa- tai harrastusmielessä. Kullankaivun harjoittaminen Tankavaaran alueella toimi ainoana kriteerinä haastateltavien valinnassa.

Narratiivisuus toimii tutkimuksessani lähtökohtana sekä haastattelujen että analyysin tekemisessä. Narratiivisuuden perinteet ovat filosofiassa, kirjallisuus- ja kielitieteissä. Narratiivisuuden käsite tulee latinankielisestä sanasta *narratio*, mikä tarkoittaa kertomusta. Jerome Brunerin (1986) mukaan kertomuksen avulla yksilö jäsentää kokemuksiaan ja tapahtumia ymmärrettävään muotoon. Hänen mukaansa kertominen tapahtuu aina jostain perspektiivistä, tapahtumien sijoittuessa joko toiminnan maisemaan (landscape of action) tai tietoisuuden maisemaan (landscape of consciousness). Toiminnan maisemassa tapahtumat ovat konkreettisia ja ne tapahtuvat todellisessa maailmassa.

Tietoisuuden maiseman tapahtumat sijoittuvat ihmisen mieleen. Ne liittyvät yksilön tietämiseen, ajatuksiin ja tunteisiin. (Bruner, 1986, s. 12, 14.)

Suomenkielessä narratiivisuuden rinnalla käytetään synonyymien omaisesti myös käsitteitä tarinallisuus ja kertomuksellisuus. (Heikkinen, 2010, s. 143.) Hyvärinen (2006) mielestä on ymmärrettävyyden kannalta selkeintä puhua kerronnallisuuden tai kertomuksen tutkimuksesta. Hänninen (2010, s. 161) puolestaan tekee eroa kertomuksen ja tarinan käsitteiden välille. Hän kuvaa niiden välistä suhdetta ihmisen elämään ja kokemuksiin liittyvinä tapahtumina ja tapahtumaketjuina, joita yksilö sittemmin mielessään tulkitsee tarinoiksi, ja jotka toisille esitettäessä muuttuvat myöhemmin tapahtumia toisiinsa suhteuttaviksi kertomuksiksi. Bruner (1986) ja Hännistä (2010) mukaillen tarkastelen tutkimuksessani kullankaivajien elämäntarinoita kerrottuina kertomuksina, jotka koostuvat heidän kokemuksiinsa perustuvien tapahtumien pohjalta konstruoinnista tarinoista. Kerronnallisessa lähestymistavassa huomio kiinnittyy elämäntarinoihin niin tiedon välittäjänä kuin myös sen rakentajana, kertomusten toimiessa sekä tutkimuksen lähtökohtana että lopputuloksena (Heikkinen, 2010, s. 145–146). Kerronnallisuutta voidaan näin ollen pitää yhtenä merkittävänä apuvälineenä identiteettien rakentamisessa.

Yksilöt rakentavat identiteettiään osin kertomuksien kautta. Kertoja tuo esille ja rakentaa tarinaansa itselle merkityksellisten tapahtumien varaan. Sosiologi Anthony Giddens (1991a, s. 76) onkin määritellyt yhtenäisen identiteetin edellyttävän kerrontaa, sillä hän katsoo persoonallisen identiteetin konstruoituvan ja tulevan näkyväksi tarinan avulla. Kerronnallisen haastattelun tarkoituksena on kerätä tutkimuksen aineistoksi kertomuksia kokemuksista ja muutoksesta, vastaamaan kysymykseen kuka minä olen. Haastattelut rakentuivat pääasiallisesti yhden avoimen kysymyksen varaan, eli pyyntöön oman elämäntarinan kertomisesta. Kysymykseen haastateltavien odotettiin vastaavan laajalla kertomuksella. Haastattelun lopuksi esitin muutamia, tutkimustehtävän kannalta aiheelliseksi katsomiani, tarkentavia kysymyksiä. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 189, 192, 194.) Muilta osin haastateltavilla oli vapaa puheenvuoro ja mahdollisuus kertoa tarinansa juuri sellaisena, kuin he itse halusivat sen kertoa.

Kerronnallisen tutkimuksen tekemisessä voidaan soveltaa useita eri malleja ja menetelmiä. Yksi kerronnallisen tutkimuksen keskeisiä elementtejä on juoni (ks. Polkinghorne, 1995, s. 7–8). Runousopissaan Aristoteles (1977, s.24, 27) määritteli hyvän juonen sisältävän kokonaisuuden muodostavan alun, keskikohdan ja lopun. Tutkimuksen analyysimenetelmänä on narratiivinen

analyysi. Narratiivisessa analyysissä tutkijan tavoitteena on löytää ja poimia aineistosta keskeiset juonenkulut sekä teemat ja rakentaa niiden pohjalta uusi tarina. Analyysivaiheessa olen soveltaen hyödyntänyt Kenneth Gergenin (1994) juonianalyysiä sekä McAdamsin (1993) elämäntarina-analyysiä. Analyysini lopputuloksena olen rakentanut eräänlaisen kulttuurisen tyyppitarinan, jossa tuon aineiston pohjalta tekemieni tulkintojen avulla esille esimerkiksi kullankaivajien elämäntarinoissa ilmenneiden keskeisten teemojen, toimintatapojen, merkityksellisten henkilöiden ja arvojen samankaltaisuuksia. Kullankaivajan tyyppitarina on eräänlainen ryhmäkuva aineistonani toimivista elämäntarinoista ja peilaus kullankaivajien pysyvistä ja muuttuvista minuuksista.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma rakentuu kahdeksasta luvusta. Tutkielman toinen luku taustoittaa Suomen Lapin ja Tankavaaran kullankaivun eri vaiheita menneisyydestä tähän päivään. Kolmannessa luvussa avaan postmodernin subjektin ja identiteetin käsitteitä sekä sosiaalista konstruktivismia tieteenfilosofisena lähtökohtana elämäkertatutkimuksessa. Luvussa käsitteelen tarkemmin myös postmodernille ajalle tyypillistä, tarinoissa tapahtuvaa identiteetin jatkuvaa uudelleen muokkaamista ja rakentamista, joka toimii lähtökohtana tutkimukseni teoreettiselle ymmärtämiselle. Neljännen luvun alussa esittelen ensin kerronnallista lähestymistapaa elämäkertatutkimuksessa, jonka jälkeen siirryn kertomaan kerronnallisen haastattelun avulla keräämäni aineistoa sekä niitä menetelmiä, joiden avulla luvuissa 5–7 saadut tulokset ovat tutkimuksessani analysoitu.

Luvussa viisi olen keskittynyt analysoimaan kullankaivajien sosiaalisen ja persoonallisen identiteetin rakentumista heidän elämäntarinoissaan. Kuudes luku käsittelee luontoa, uutta kaivoslakia sekä Tankavaaran matkailua ja niiden saamia merkityksiä kullankaivajien identiteettiä muokkaavana sosiaalisuhteiskunnallisena toimintaympäristönä. Luku seitsemän esittelee kullankaivajat yhteiskuvassa. Luku koostuu elämäntarinoiden juonenkulkujen analysoinnista sekä kullankaivajan tyyppitarinasta, joka on minun tutkijana aineiston pohjalta rakentama, todellisuutta ja fiktiota yhdistelevä konstruktio nykypäivän kullankaivajasta. Tutkielman viimeisessä eli yhteenvetoluvussa kokoon analyysin tulokset ja esitän niiden perusteella tekemäni johtopäätökset sekä jatkotutkimusehdotukset.

2. KULLANKAIVU – ELÄVÄÄ KULTTUURIPERINTÖÄ

Kulta on liikuttanut ihmisiä kautta aikojen. Eri puolilla maailmaa on vuosisatojen aikana koettu useita kultaryntäyksiä, joista maailmanlaajuisesti mittavimmat on koettu Kaliforniassa vuosina 1848–1852, Australiassa vuonna 1851–1901 ja Klondikessa sekä Alaskassa 1896–1915. Maailmalla muita merkittäviä kulta-alueita löytyy muun muassa Etelä-Afrikasta, Venäjältä, Kiinasta ja Brasiliasta. (Kultamuseo, 2000, s. 14, 31, 36–38, 43–44.) Tänä päivänä kullankaivu ja -huuhdonta ovat maailmalla yksi kaivostoimintaan liittyvä, merkittävä liiketoiminnan muoto. Suomessa kullankaivu mielletään usein enemmän harrastukseksi ja elämäntavaksi kuin ammatin harjoittamiseksi. (Rissanen & Peronius, 2013, s. 31.) Tässä luvussa luon lyhyen historiakatsauksen ensin kullankaivun eri vaiheisiin Lapin alueella yleisesti, ja jälkimmäisessä alaluvussa tutkimuksen empiirisenä kohteena olevaan Tankavaaran alueeseen. Luku vastaa osakysymykseen: minkälainen historia kullankaivulla on Lapissa ja Tankavaarassa?

2.1 Lapin kulta

Ensimmäiset tarinat Lapin kullasta juontavat juurensa 1500-luvun alkupuolelle, Ruotsi-Suomen kuninkaan Kustaa Vaasan ajoille saakka. Valtaan astumisensa jälkeen Kustaa Vaasa keskittyi valtakunnan talouden parantamiseen, jolloin myös syrjäseutujen kultaesiintymiä alettiin tutkia. Seuraavien vuosisatojen aikana kulta etsittiin eri retkikuntien toimesta, mutta kalliit tutkimukset tuottivat olematonta tulosta ja lopulta ne lopetettiin kannattamattomina. Ivalojoen esiintymän voidaan katsoa löytyneeksi syyskuussa 1868. Tuolloin senaatin liikkeelle lähettämä retkikunta, johtajanaan silloinen Rahapajan alitirehtööri insinööri Johan Conrad Lihr, onnistui muutamassa päivässä huuhtomaan joesta kulta siinä määrin, että he julistivat ”Suomen Kalifornian” löytyneeksi. Tästä alkoi noin kaksi vuosikymmentä kestänyt viranomaisten hallinnoima ja kontrolloima aktiivinen kullankaivun ajanjakso Ivalojoella, joka suurista odotuksista huolimatta tuotti edelleen vaatimattoman tuloksen. (Pitkänen, 1984, s. 5–7; Rissanen & Peronius, 2013, s. 31.)

Vuoden 1869 alkukesästä kaivoivat Ivalojoella kulta myös suomalaismiehet Jacob Ervast, Nils Lepistö ja Edvard Björkman, jotka omasivat jo aiempaa kaivukokemusta muun muassa Amerikan, Australian ja Uuden-Seelannin kultamailta. Näiden kullankaivajien nimet esiintyvät usein Lapin kullan historian alkutaipaleesta puhuttaessa. Tieto tehdyistä löydöistä käynnisti Ivalojoella kultaryntäyksen ja toi vuonna 1870 alueelle jo 335 toiveikasta vierailijaa. Seuraavana vuonna tuo

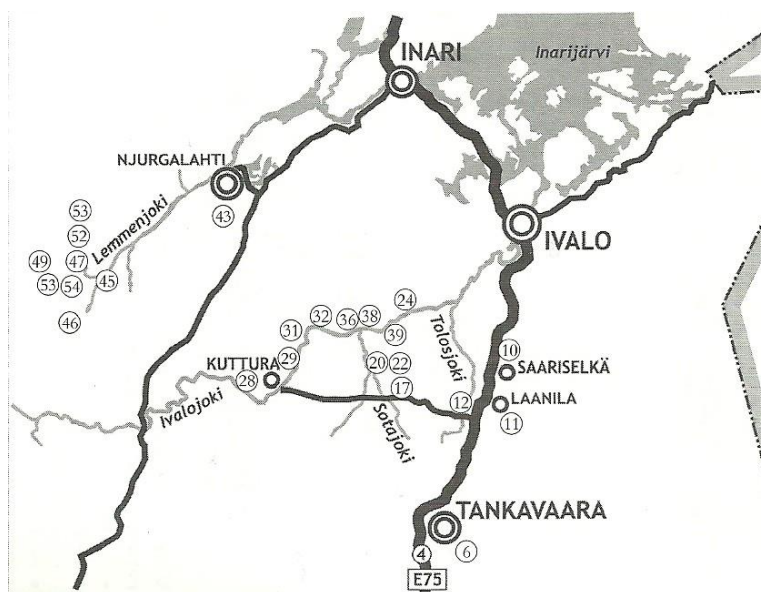
määrä kasvoi 491 henkilöön. Mittavammat kulturalöydöt innoittivat niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin sijoittajia ja kaivosyhtiöitä uusien yritysten perustamiseen. Vuosisadan alusta aina 1930-luvulle saakka useimmat yhtiöt, kuten Aktiebolaget Prospektor, Oy Lapin Kulta, Oy Ivalojoen Ab ja Selection rust Limited, koittivat onneaan eri puolilla Lappia, vaan muutamien toimintavuosien jälkeen niiden toiminta lakkautettiin aina kannattamattomana. (Partanen, 2005, s. 110; Skants, 2016, s. 98, 110–112.)

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa kullankaivu keskittyi Ivalojoen ja sen sivujokien varsille. 1900-luvun alkuvuosina kaivajat keskittyivät ensisijaisesti kalliokullan etsimiseen. Koneellisen kullankaivun ensiaskeleet otettiin 1920-luvulla. Tankavaaran kulta-alue löydettiin 1930-luvun alussa Laanilan eteläpuolelta. Viimeisimpänä Lapin kulta-alueista löytyi toisen maailmansodan jälkeen Lemmenjoki, jonka varrelta löytyy tänä päivänkin suurin osa Suomen ammattimaisista kullankaivajista. Muun muassa kullan vaihteleva maailmanmarkkinahinta on vuosikymmenten kuluessa vaikuttanut kullankaivajien määrään. 1940-luvun alkupuolella kullin hinta oli korkealla, mikä aikaansai uuden kultaryntäyksen Lappiin. Sotien jälkeiset vuodet hiljensivät myös Lapin kultamaat. Kullin grammahinta laski sotien jälkeen 2000 markasta 370 markkaan, mikä yhdessä parhaimpien kultaesiintymien ehtymisen kanssa johti siihen, että suurin osa kaivajista lähti hankkimaan elantoansa muualta. Seuraavat vuosikymmenet olivat kultamailla hiljaisia. Hintojen lähdettyä nousuun 1970-luvulla virkistyi toiminta uudelleen, tuoden alueille niin työkseen kuin harrastukseksenkin kaivavia miehiä sekä naisia. Tänä päivänä osa kaivajista kaivaa koneellisesti ja osa lapiolla. Suomalaisen kullankaivun 150 vuotisen historian aikana on maaperästä kaivettu kultaa kaikkiaan noin 2000 kiloa. (Kannisto, 2010, s. 4-6; Launonen & Partanen, 2008, s. 57; Rissanen & Peronius, 2013, s. 32; Ruonaniemi, 1989, s. 66.)

Vuositasolla Lapissa kaivetaan kultaa noin 25–40 kiloa. Kaivamalla tuotetun kullin arvo on noin 1,5 miljoonaa euroa vuodessa. Lapin kulta on puhtautensa vuoksi erittäin arvostettua. Lapin kullin kultapitoisuus on keskimäärin 95–96 painoprosenttia. Kullankaivu on luvanvaraista toimintaa, jota toteutetaan kaivospiireillä ja valtauksilla. Kaivospiirejä on rekisteröitynä 27 kappaletta ja valtauksia hieman yli kolmesataa. Lapin Kullankaivajain Liitto arvioi ammattikaivajia olevan tällä hetkellä noin parikymmentä, puoliammattilaisia satakunta ja harrastajia noin kolmetuhatta. Useimmilla kullankaivajilla on kaivutyön ohella myös jokin toinen ammatti. Kultamailta löytyy monen ammattikunnan edustajaa, kuten esimerkiksi eri teollisuusalojen ammattilaisia, lääkäreitä, lentäjiä, kunnan virkamiehiä ja media-alan osaajia. Osa kaivajista saa lisäansioita esimerkiksi opastusten,

laitteistojen rakentamisen tai korujen valmistamisen kautta. (Kannisto, 2010, s. 24, 32–36, 48; Kultahippu.fi, 2017b; Rissanen & Peronius, 2013, s. 32–33.)

1930-luvulta alkaen Lapin luonto ja kulttuuri kiinnostivat yhä enenevimmissä määrin myös matkailijoita. Hyvässä vauhdissa olleet kasvu ja kehitys pysähtyivät kuitenkin sotavuosiin, ja toisen maailmansodan jälkeinen jälleenrakennus kesti Lapissa vuosikymmeniä. Tieverkostojen kunnostaminen ja rakentaminen loivat edellytyksiä jälleen myös matkailun kasvulle. Vuonna 1967 Lapin Matkailuyhdistys ry toteutti retken Ivalojoelle, minkä katsotaan käynnistäneen uudenlaisen retkeilyn ja matkailun aikakauden myös perinteisillä kultamailla. Lapin Matkailuyhdistyksen vierailun seurauksena perustettiin vuonna 1971 Lapin Kultala Säätiö, jonka tehtäväksi kirjattiin Ivalojoen Kultalan rakennusten entisöinti- ja ylläpitotyöt sekä kullanhuuhton historian ja arvojen kerääminen ja vaaliminen. Rakennusohjelman aikana kunnostettiin Kultalan Kruunun Stationi sekä Pahaojan, Ritakosken ja Moberginojan Kultalat. (Hanhivaara, 1984, s. 9-10; Kilpijärvi & Aho, 2013, s. 37; Lapin Matkailuyhdistys ry, 2015.) Kullankaivun ympärille on myös sittemmin rakennettu erilaisia matkailutuotteita. Retket kullankaivalueille kuuluvat matkailuyritysten tuotevalikoimiin esimerkiksi Saariselällä, jossa matkailijoiden valittavana on erimittaisia päiväretkiä valtauksille, joko omatoimisesti tai oppaan kanssa. Lemmenjoella muutamat kaivajat ottavat vastaan matkailijoita valtauksilleen. Kullankaivun historiaa ja nykyisyyttä esittelevät Tankavaaran Kultamuseo ja Kultakylä ovat yksi Lapin merkittävistä matkailukohteista. (Saariselän Keskusvaraamo, 2015; Launonen & Partanen, 2008, s. 43.)

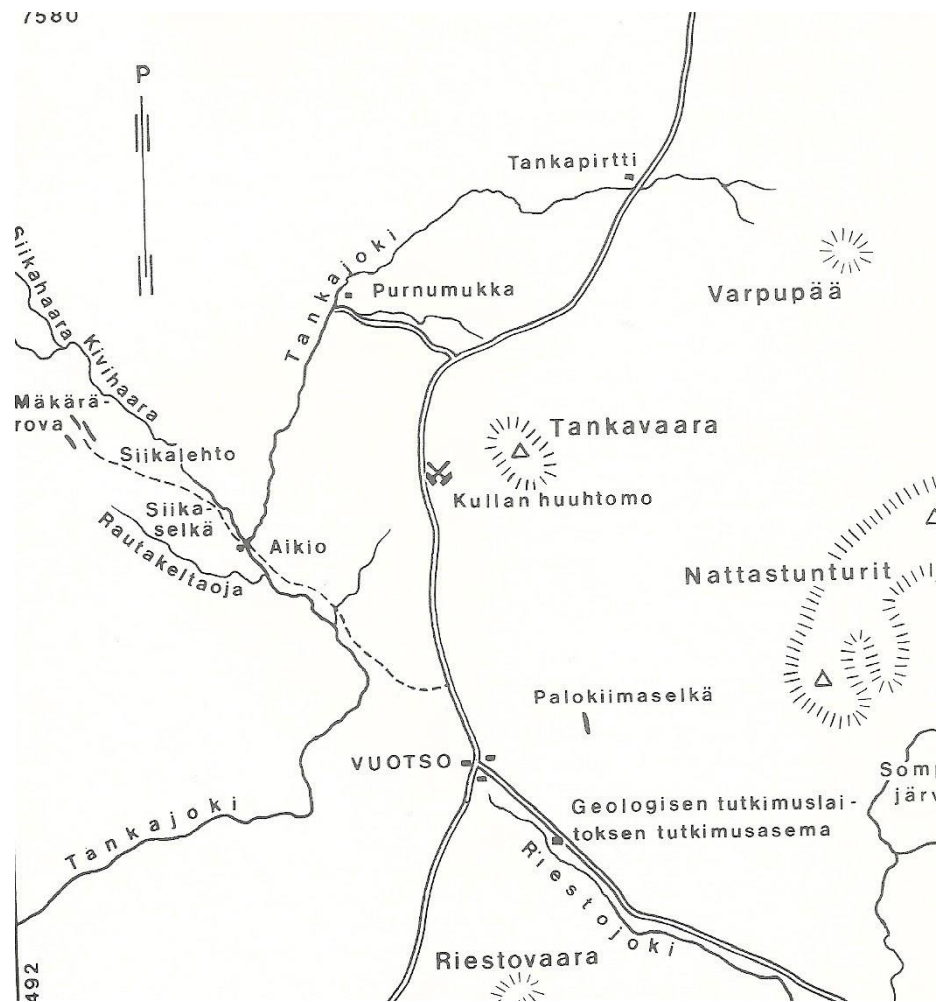
Kuvio 1. Lapin merkittävimmät kulta-alueet: Lemmenjoki, Ivalojoen, Tankavaara ja Laanila–Saariselkä

Lähde: Launonen & Partanen, 2008.

2.2 Kullankaivajien ja matkailijoiden Tankavaara

Tankavaaran kultakylä sijaitsee Sodankylän kunnassa, nelostien varressa, noin 7 km Vuotsosta pohjoiseen. Tankavaaran seudulla virtaavat Ivalojoen sivupurot, Kitisen latvajoet sekä Porttipahdan tekojärveen laskeva Tankajoki. Kultakylä sijaitsee Tankajokeen laskevan Hopiaojan varrella. (Partanen, 1990, s. 92–93.) Tankavaaran alueella ympärivuotisesti toimiva kultakylä tarjoaa matkailijoille mahdollisuuden kokeilla kullanhuuhtontaa joko sisä- tai ulkohuuhtomolla. Kultakylän palveluihin kuuluvat lisäksi majoitus- ja ravintolapalvelut. Tankavaarassa toimivat myös kansainvälinen Kultamuseo sekä Metsähallituksen ylläpitämä luontokeskus. (Tankavaaran kultakylä, 2017; Kultamuseo, 2017.)

Kuvio 2. Tankavaaran alue

Lähde: Stigzelius, 1986, s. 191

Tankavaaran kultahistorian juuret juontavat 1930-luvulle. Tarinat kertovat unen johdattaneen saamelaisen Aleksanteri ”Sauva-Aslak” Peltovuoman vuonna 1934 Hopiaojalle, missä hän teki Tankavaaran ensimmäisen kultalöydöksen. Koekaivuiden tuloksena löysi Peltovuoma, yhdessä sukulaispoikansa kanssa, toistakymmentä grammaa hienoa kultaa. Kesän aikana useat purnumukkalaiset, jotka olivat aiemmin hieman naureskelleet Sauva-Aslakin unelle, olivat kaivutöissä Lauttaojalla ja Hopiaojalla. Maan povessa piilevät rikkaudet herättivät laajempaakin kiinnostusta, ja kiistat valtausoikeuksista alkoivat. Vuonna 1935 ensimmäistä Hopiaojalle tehtyä valtausta hakivat Aslak Peltovuoma ja Purnumukan kylän vanhin Niila Hivasvuopio, joista jälkimmäinen vei kiistassa pidemmän korren. Samana vuonna laajoja aluevaltauksia Tankavaarasta hakivat myös ruotsalainen Boliden-yhtiö, saksalainen arkkitehti Werner Thiede ja vejensä Otto Thiede sekä kirjailija ja kullankaivaja O.V. Itkonen. Itkonen sai valtausoikeudet Hopiaojalle (ent. Ruosteoja) syksyllä 1937 ja Thiede syksyllä 1938. Virkamiehiltä jäi huomaamatta, että valtaukset sijaitsivat osin päällekkäin, mikä käynnisti riitaisuudet Itkosen ja Thieden välillä. Vuonna 1939 oli vireillä kaivoslain muutos, jolla estettäisiin ulkomaalaisia hakemasta kaivosoikeuksia Suomessa. Thiede siirsi valtauksiaan suomalaisten nimiin ja joutui lopulta oleskelulupansa päätyttyä karkotetuksi maasta elokuussa 1939. (Partanen, 1990, s. 93–94; Stigzelius, 1986, s. 175–182.)

Toinen maailmansota keskeytti kullankaivun Lapissa lähes kokonaan. Vuonna 1943 Tankavaarassa omilla valtauksillaan kultaa kaivoivat vain Max Peronius ja O.V. Itkonen. Sodan loppuvaiheilla käytiin Tankavaarassa 30.10.1944 yksi Lapin sodan suurimmista yhteenotoista, jossa saksalaiset ampuivat Vuotson tienhaaran alueelle noin 4000 kranaattia aikaansaaden suomalaisten perääntymisen. Saksalaiset olivat rakentaneet Tankavaaraan suuria puolustusasemia, jotka suojasivat heidän vetäytymistään Norjaan. Taistelujen seurauksena jättivät saksalaiset jälkeensä miinoitetun maan, poltettuja ja pommitettuja kyliä sekä tonneittain rautaromua. Tankavaarassa yksi sodan myllerryksistä selvinneistä rakennuksista on Werner Thieden rakentama, nykyisin Tauno Virtasen yksityisomistuksessa oleva, kämpä keskellä Tankavaaran kultakylää. Rauhan ajan alettua palasivat kaivajatkin töihinsä. Sodassa poltetun Laanilan majatalon isäntä Max Peronius sai Tankavaaran kultavaltaukset itselle vuonna 1945. Peronius menehtyi tapaturmaisesti elokuussa 1946 purkaessaan alueelta löydettyjä miinoja. Peroniuksen kaivosoikeudet siirtyivät tuolloin hänen vaimolleen Elinalle, jonka pojat Jouko ja Tauno Virtanen kaivoivat valtauksella vuoteen 1955 saakka. Virtasen veljekset löysivät toistaiseksi suurimman Tankavaarasta löydetyn hipun (183 g) vuonna 1950. O.V. Itkonen jatkoi kaivutöitään Tankavaarassa vuoteen 1950 saakka. Vuonna 1955 Peroniuksen entisestä valtauksesta tuli seuraavien kymmenen vuoden ajaksi Geologisen

tutkimuslaitoksen tutkimuskohde. Tankavaaran kultapurot hiljenivät 1950-luvun lopulla reilun kymmenen vuoden ajaksi. (Partanen, 1990, s. 95–97; Stigzelius, 1986, s. 183–187, 192.)

Tankavaaralla on kullankaivun lisäksi myös pitkä matkailuhistoria, minkä käynnistämisessä 1970-luvulla olivat mukana muun muassa legendaariset kultamiehet Niilo Raumala, Kari Virtanen ja Yrjö Korhonen (Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 8; Ruonaniemi, 1979, s. 85). 1960-luvulla kullan hinta oli hyvin alhainen, noin 5 markkaa grammalta. Kullan hinnan lasku sai Lemmenjoella kultaa kaivaneet kultamiesveteraanit Niilo Raumalan ja Yrjö Korhosen suunnittelemaan niin sanottuja tukitoimia toimeentulojensa kasvattamiseksi. Raumala ja Korhonen valtasivat Tankavaaran nimiinsä vuonna 1970 ja perustivat sinne yhteistyössä Kari Virtasen kanssa matkailuhuuhtomon. Alussa toiminta perustui matkailijoille tarjottuun mahdollisuuteen perehtyä kullanhuuhdontaan. (Partanen, 1990, s. 97–98, 149.) Raumala ja Korhonen ehtivät perehdyttää matkailijoita vaskaamisen saloihin kymmenkunta vuotta ennen paluutaan omille kaivoksilleen Lemmenjoelle. Vaikka Raumala kuuluukin naurahdellen joskus todenneen turistin kukkaron olevan paras kultakaivos, houkutti itse kullankaivu kuitenkin miehiä enemmän kuin matkailijoiden tuomat säännöllisemmät tulovirrat. (Ruonaniemi, 1989, s. 85, 87, 96.) Vuonna 1972 alueen matkailurakentamisen talkootöihin osallistuivat Kuopiosta tulleet Kauko Launonen ja elämänkumppaninsa Inkeri Syrjänen, jotka tulevana vuosikymmeninä tekivät elämäntyönsä Kultamuseon kehittämisessä ja kultahistorian tallentamisessa. (Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 9–18.)

Tankavaaran kultamuseo on laajentunut vaihteittain. Museo perustettiin Lapin Kullankaivajain liiton toimesta vuonna 1973. Museonjohtajaksi nimettiin Inkeri Syrjänen. Museon toiminta käynnistyi hyvin pienimuotoisena Wanhan Waskoolimiehen kahvilan nurkkauksesta, johon oli asetettu nähtäville purojen varsilta kerättyä kultaesineistöä. Vuonna 1974 järjestettiin alueella ensimmäiset kullanhuuhdonnan SM-kisat. Tapahtumaan osallistui 64 vaskaajaa. Tapahtumaa oli seuraamassa yli 300 päinen yleisö sekä runsas määrä eri medioiden edustajia. Tapahtuman tavoitteena oli paitsi kullanvaskaustaidon säilyttäminen, myös varojen kerääminen ikääntyneiden kullankaivajien vanhuuden päivien asumukseksi Inariin rakennettavaa Kultamieskotia varten. Kullanhuuhdonnan SM-kisoista muodostui edelleen voimissaan oleva vuosittainen tapahtuma, joka kerää yhteen kultaperinteestä ja sen ylläpitämisestä kiinnostuneita harrastajia sekä suurta yleisöä. (Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 9–18, 94; Ruonaniemi, 1989, s. 107, 109.)

Tankavaaran matkailijamäärien kasvaessa museon toiminta muuttui ympärivuotiseksi ja alueelle rakennettiin uusia palveluja, kuten museo- ja näyttelytiloja sekä ravintola- ja majoituspalveluja. Alun perin Sompion luonnonpuistossa sijainneesta, Metsähallitukselta ostetusta Mutterikämpästä tuli ensimmäinen varsinainen museorakennus vuonna 1975. Tilojen osoittauduttua ahtaiksi hankki museo omistukseensa Metsähallitukselta Härkäselän Kultalan kämppäarakennuksen, joka siirrettiin Tankavaaraan vuonna 1977. Tasavallan presidentti Urho Kekkonen saapui kesällä 1977 seuraamaan kullanhuuhton MM-kisoja ja muuraamaan uuden Kultamuseon peruskiven. Samana vuonna perustettiin Tankavaaran kultakylästä osakeyhtiö Tankakulta Oy, jonka toimitusjohtajaksi nimettiin Kauko Launonen. Avustuksien hakemisen ja saamisen mahdollistamiseksi pidettiin maaliskuussa 1981 Kultamuseoyhdistyksen perustava kokous, jossa puheenjohtajaksi valittiin Launonen. Päätösvalta ja toiminnan pyörittäminen siirtyivät museoyhdistykselle. Vuonna 1982 rakennutti museo valtion avustuksen turvin kokonaan uuden, aiempia huomattavasti tilavamman uudisrakennuksen toimintaansa varten. Kesäkuussa 1995 avattiin uudessa vaskoolinmuotoisessa rakennuksessa maailmanlaajuinen kultahistorian näyttely, Golden World. Golden Worldin osana toimii myös ulkomuseo Auraria, joka esittelee julkisivukopioina maailman kultakenttien erilaisia rakennuksia. Museon sijainti kultakylän yhteydessä on ollut toimiva ratkaisu, joka on vuosikymmenten kuluessa lisännyt kultahistoriaan tutustuvien ihmisten kävijämääriä. (Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 9–18, 22–24, 27, 32–39, 87–88, 94; Partanen, 1999, s. 97–99, 149.)

Inkeri Syrjänen kuvailee museotoiminnan alkuvaiheita Kultamuseon 20-vuotishistoriikissa seuraavasti: ”Alkuvuosien innostuksella aikaansaatu pieni museonäyttely Mutterikämpässä oli saavutus, josta oltiin ylpeitä. Näyttelytilat olivat puutteelliset, ei ollut edes sähköä, vesijohdosta tai ilmastoinnista puhumattakaan. Valokuva-arkistot olivat kenkälaatikossa ja pääsylippuja myytiin nuotion ääressä kahdella markalla aikuisille ja markalla lapsille. Ei saatu valtionavustuksia, mutta ei ollut velkaakaan. Museo oli pieni ja vaatimaton. Kuitenkin sillä oli suuret haaveet.” (Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 20.)

Tänä päivänä Tankavaaran Kultamuseo kuuluu valtionosuutta nauttivien museoiden joukkoon. Kultamuseon toimintaa ylläpitää vuonna 2009 perustettu Kultamuseosäätiö. Kultamuseosäätiön jäseninä ovat Sodankylän ja Inarin kunnat, Wihuri-Yhtiöt, Geologian tutkimuskeskus (GTK), Kultamuseon Tuki ry, Metsähallitus, Pohjolan Osuuspankki sekä henkilöjäsenet Inkeri Syrjänen ja Kauko Launonen. Vuodesta 2008 on Kultamuseon johtajana toiminut Heli Heinäaho. Vuosikymmenten kuluessa Tankavaarasta on kehittynyt tutkimus- ja kultahistorian tallentamistyön

ohella toimiva museo ja matkailukohde, joka ylläpitää ja lisää tietoisuutta Lapin kullankaivun kulttuurista. Alue tarjoaa majoitus- ja ravintolapalveluja, näyttelyitä ja erilaisia tapahtumia. Merkittävimpänä tapahtumana ovat varmastikin jo aiemmin mainitut, vuosittain järjestettävät viikonlopun mittaiset kultakisat. Tankavaarassa järjestetään vuosittain myös Kultasymposium-tapahtuma, joka kokoaa yhteen asiantuntijoita ja eri alojen edustajia monialaiseen keskustelufoorumiin. (Kultamuseo, 2017; Kyrö & Sahavirta, 2008, s. 98–101; Launonen & Partanen, 2008, s. 7; Skants, 2016, s. 185.) Tankavaaran laajat ja monipuoliset kokoelmat tekevät museosta kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävän erikoismuseon (Kannisto, 2010, s. 16). Vuosikymmenen alussa museossa vieraili vuositasolla noin 15 000 kävijää. Vuosina 2014 ja 2015 Kultamuseon kävijämäärä oli noin 10 000 henkilöä vuodessa. Tällä hetkellä asiakasmäärät ovat kehittymässä positiiviseen suuntaan vuotuisen kävijäkasvun ollessa noin 15 prosentin luokkaa. Museon tulevaisuuden tavoitteena on 20 000 vuosikävijää. (Korhonen, 2016; Museotilasto, 2015, 2014, 2010.)

Rinnakkaiselo ja toiminta kultamailla ei aina ole ollut pelkästään sopuisaa. Riitaisuuksia on ilmennyt niin päättäjien kuin toimijoidenkin keskuudessa. Tankavaaran osalta on oikeutta käyty muun muassa siitä, sijaitseeko Kultamuseo Sodankylän vai Inarin kunnan alueella. Maantieteellisesti Kultamuseo sijaitsee kiistatta Sodankylän kunnassa, mutta jossain vaiheessa Inarin kunta alkoi vaatia museota historiallisten perusteiden valossa siirrettäväksi omaan kuntaansa kuuluvaksi. 80-luvulla kullankaivun ympärillä toimivien yksilöiden ja yhteisöjen välejä hiersivät riidat Kullankaivajain liiton ja Kultamuseoyhdistyksen välillä. (Partanen, 1990, s. 72–73, 99.)

Matkailijoiden palvelemisen lisäksi on Kultamuseo, yhteistyössä Museoviraston ja Oulun yliopiston kanssa, vuosikymmenten varrella tehnyt aktiivista tutkimustyötä kultajokien varsilla. Tankavaaran alueella on edelleen kymmeniä toiminnassa olevia valtauksia kaivajineen. (Partanen, 1999, s. 100.) Tankavaaran alueella museotoiminta ulottuu varsinaisen museon lisäksi kulttuuri- ja luonnonympäristöön. Kultamuseo välittää kävijöille tietoa ja kuvaa kultahistoriasta, mutta samalla Tankavaaran alue toimii paikkana, jossa kullankaivukulttuuri elää ja kehittyy edelleen. Vapaiden ja avoimien yhteisöjen on todettu tarjoavan parhaimmat edellytykset kulttuuriperinnön vaalimiselle ja sen kehittämiseksi. Kehittäminen ja uuden etsintä ovat postmodernille ajalle tunnusomaisia piirteitä, mikä osaltaan korostaa kulttuuriperinnön suojelemisen tarpeellisuutta. (Melanko & Elo, 2000, s. 13–16.)

Tankavaarassa matkailija pääsee perehtymään kullankaivuuseen monin eri tavoin. Kultamuseon lisäksi alueella elävät ja toimivat kullankaivajat ovat matkailun näkökulmasta yksi alueen erityisistä vetovoimatekijöistä. Teoksessaan *The Tourist. A New Theory of the Leisure Class* Dean MacCannell (1999) kuvaa nykypäivän matkailijan olevan utelias erilaisten ihmisten ja elämänmuotojen suhteen. Hänen mukaansa erilaisuutta ja erityisyyttä edustavat ihmisryhmät ja elämäntavat kiinnostavat matkailijaa, joka etsii autenttisuutta ja tavoittelee pääsyä kosketukseen paikalliseksi kokemansa kulttuurin kanssa.

Tankavaaran aluetta on vuosikymmenten varrella rakennettu ja kehitetty matkailupalvelujen tuottamisen näkökulmasta. Alueen toimiessa edelleen myös kullankaivajien aitona työ- ja elinympäristönä, tarjoutuu Tankavaarassa vierailevalle matkailijalle samalla myös mahdollisuus nähdä ja päästä tutustumaan kullankaivajien lavastamattomaan elämään, niin sanottuun takanäyttämöön (ks. Goffman, 1971; MacCannell, 1999). Etu- ja takanäyttämöllä MacCannell (1999, s. 94–99) viittaa kahtiajakoon ”intiimin” ja ”aidon” sekä ”pelkän esityksen” välillä. Etunäyttämö on paikka, joka on katettu matkailijaa varten ja jossa varsinainen ”esitys” tapahtuu. Takanäyttämöllä viitataan niihin tiloihin, joissa ”todellinen elämä” tapahtuu. Takanäyttämö on matkailijan näkökulmasta intiimimpi ja autenttisempi tila, joka tarjoaa mahdollisuuden kurkistaa salaperäisyyden verhon taakse. Rajanveto näiden kahden välillä voi olla hyvinkin häilyvä. Tankavaarassa mainitut näyttämöt toimivat hyvin pitkälti päällekkäin. Kultamuseo ja matkailijoita varten rakennetut huuhtomot toimivat matkailun varsinaisina etunäyttämöinä. Esimerkkinä jaetusta etu- ja takanäyttämöstä toimii esimerkiksi alueen ravintola, jonka palvelut ovat suunnattu sekä matkailijoille että kullankaivajille. Yleisölle avoin ravintola toimii samalla kullankaivajien keskinäisenä kohtaamispaikkana, heidän yhteisenä olohuoneenaan.

Matkailijoiden läsnäolo, heidän kohtaamisensa ja opastamisensa ovat osa Tankavaaran kullankaivajien arkea. Matkailijoiden saapuessa alueelle kullankaivajien työ- ja elinympäristö on samanaikaisesti myös matkailupalvelujen ja elämysten näyttämö. Kullankaivajan rooli kyseisissä hetkissä on muuttuva. Soile Veijola (2002) puhuu aitojen elämyksien tuottamisesta näyttämöllä ja siihen liittyvästä isäntien (hosts) ja vieraiden (guests) välisten sosiaalisten suhteiden rakentumisesta roolien välillä. Veijolan mukaan ihmiset kohtaavat matkailukohteessa vieraan ja vieraanvaraisen rooleissa, luoden näin yhteistyössä eräänlaisen kohtaamisen performanssin. (Veijola, 2002, s. 91–93, 107.)

3. ELÄMÄN JA KERTOMUSTEN VUOROVAIKUTUKSESSA TUOTETUT IDENTITEETIT

Peilistä heijastuu kuva yhdestä eheästä ihmisestä. Jokaisella meistä on kuitenkin useita erilaisia tilanteissa muotoutuvia identiteettejä, jotka rakentuvat yksilöllisissä prosesseissa, mutta myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kanssaihminen ja ympäristön kanssa. Sisällönjaon pohjalta identiteetin käsite jaotellaan usein persoonalliseen (henkilökohtaiseen) ja sosiaaliseen identiteettiin. Identiteetin sisältö on yhdistelmä niitä persoonallisia piirteitä, jotka erottavat yksilön samoihin sisäryhmiin kuuluvista jäsenistä ja niitä yleisiä piirteitä, jotka puolestaan yhdistävät hänet kulttuuriin ja erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. (Liebkind, 1988, s. 66.) Yksilön rakentaessa kuvaa elämästään kertomuksen muotoon, tuo hän esille omaelämäkerrallista tietoisuuttaan, eli käsitystä itsestään ja omasta yksilöllisestä elämänhistoriastaan suhteutettuna tiettyyn sosiohistorialliseen kontekstiin (Huotelin, 1996, s. 24). Ensimmäisessä alaluvussa avaan sosiaalista konstruktivismia tiedon rakentumisen taustateorian elämäkertatutkimuksessa. Seuraavassa alaluvussa käyn läpi identiteetin eri ulottuvuuksia, kuten Hallin nyky-yhteiskuntaan liitettävän postmodernin subjektikäsityksen pohjalta konstruoituvaa persoonallista ja sosiaalista identiteettiä. Identiteetin eri ulottuvuudet yhdessä muodostavat perustan tässä tutkimuksessa määriteltäville kullankaivajien elämäntarinoiden kautta rakentuville kerronnallisille identiteeteille, jota käsittelen viimeisessä alaluvussa.

3.1 Sosiaalisen konstruktivismin näkökulma elämäkertatutkimuksessa

Tieteenfilosofisesta näkökulmasta katsottuna kerronnallinen tutkimusote kiinnittyy konstruktivismin suuntauksista sosiaaliseen konstruktivismiin, vaikuttaen sitä kautta myös tekemiini tutkimusstrategisiin valintoihin. Sosiaalisessa konstruktivismissa todellisuus ja sen moninaiset tulkinnat rakentuvat eri konteksteissa, erilaisissa sosiaalisissa ja psykologisissa prosesseissa, ja toisinaan myös tutkijan ja tutkittavan kohteen interaktiivisessa vuorovaikutuksessa (Sörensson, 2014, 45). Yksilöitä ja maailmaa tulkitsevan tiedon katsotaan muotoutuvan kertomusten välityksellä. Konstruktivismissa korostuu postmoderni tiedonkäsitys siitä, ettei ole olemassa yhtä yhteistä todellisuutta, vaan todellisuuden ymmärretään konstruoituvan ihmisten mielissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa aina uudelleen ja uudelleen. Konstruktivistisesta näkökulmasta tarkasteltuna tietäminen on aina suhteellista, kontekstista riippuvaista ja jostain näkökulmasta tapahtuvaa tietämistä, tiedon ollessa osa jatkuvasti uusiutuvaa kertomusten kudelmaa.

Näin ollen kertomuksen tutkimuksen avulla ei koskaan tavoitella yhtä objektiivista totuutta, vaan tavoitteena on tuottaa monitasoisia ja autenttisia näkökulmia erilaisista todellisuuksista. (Heikkinen, 2010, s. 145–148.)

Konstruktivistisen tutkimuksen ontologia pohjautuu relativistiseen käsitykseen tiedosta ja totuudesta. Yhden yksiselitteisen totuuden sijasta suhteellisia totuuksia katsotaan olevan useita, ja niiden olevan olemassa mentaalisina ja muuttuvina rakennelmina ihmisten tietoisuudessa. Koska tutkittavan todellisuuden katsotaan muotoutuvan yksilöiden tietoisuudessa sekä tutkijan tulkinnoissa, on epistemologia subjektivistinen. Konstruktivistinen tutkimusote on ymmärrettävissä metodologisena lähestymistapana, missä tiedonhankinta perustuu dialektiikkaan. Konstruktivistisen tutkimusotteen tavoitteena on vallitsevien konstruktioiden olemassaolon tunnistaminen sekä konsensuksen luominen näiden eri konstruktioiden välille. (Huotelin, 1996, s. 22–23.)

Elämäkertatutkimusten tekeminen, sekä Suomessa että maailmalla, alkoi yleistyä 1970-luvun lopulta alkaen. Tutkimustyötä innoittivat niin sanotun todellisen elämän etsintä ja sitä kautta tapahtuva elämän autenttisen olemuksen paljastuminen. (Rahkonen, 1995, s. 145.)

Elämäkertatutkimus on monessakin mielessä subjektiivisesti sävyttynyttä. Kertomukset rakentuvat kertojien kokemusten, näkemysten ja muistikuvien pohjalta. Kertomuksissa yksilö muodostaa kuvaa itsestään ja ympäristöstä luoden samalla perustaa myös omalle identiteetilleen. Kertomusten pohjalta syntyvä lopullinen tutkimusteksti puolestaan on tutkijan aineistosta tekemiin tulkintoihin perustuva konstruktio, johon vaikuttaa aina jossain määrin myös tutkijan valitsema lähestymistapa aiheeseen. Tässä tutkimuksessa identiteettejä tutkitaan kerronnallisesta lähestymiskulmasta.

3.2 Identiteetin ulottuvuuksia

Minään oleellisesti liittyvänä käsitteenä identiteetti ei ole ongelmaton ja sitä on ajan kuluessa määritelty eri tieteenaloilla monin eri tavoin. Identiteetti sanan etymologia juontuu latinankielisistä sanoista *idem* (sama) ja *identitas*, (samanlaisuus) (Trimbe & Dickson, 2005, s. 415, Benjaminin, 2014, s. 74 mukaan). Identiteetti heijastelee sitä kuvaa, millaiseksi ihminen näkee, tuntee ja kuvittelee itsensä suhteessa muihin. Identiteetin käsite pohjaa psykologiseen periaatteeseen: ihmisen pyrkimykseen pysyä samana, identtisenä (Vuorinen, 1992, s. 141). Identiteetin kautta yksilö määrittelee sekä omaa yhdenkaltaisuuttaan että eroavaisuuttaan suhteessa toisiin. Ihmisen ollessa osa suurempaa kokonaisuutta rakentuvat identiteetitkin yksilön sisäisen ja ulkoisen todellisuuden

välisessä vuorovaikutuksessa. Yksilö määrittelee minäänsä myös niiden yhteisöjen kautta joihin hän kuuluu (Saastamoinen, 2001b, s. 168). Identiteetin rakentamisella tarkoitetaan käsityksen muodostamista omasta yksilöllisestä itsestään, omista päämääristä ja omista arvoista (Fadjukoff, 2015, s. 147). Identiteettien rakentumisessa ja niiden tuottamisessa on nähtävissä myös tietynlainen ajallinen ulottuvuus. Historian eri aikakausilla on identiteettiprosesseissa korostettu erilaisia piirteitä, joita kuvaan tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Individualismia painottavan uuden, eli modernin ajan katsotaan alkaneen noin 1500-luvulla. Modernin filosofian isäksikin kutsuttu ranskalainen filosofi René Descartes (1596–1650), joka pohti muun muassa minän olemassaolon ja ajattelun suhdetta, erotti toisistaan kaksi erillistä substanssia; avaruudellisen substanssin (aine) ja ajattelevan substanssin (henki). Hengen ja tiedon keskiössä oli rationaalinen, järjen ja ajattelukyvyn omaava yksilöminuuden subjekti, jonka hän näki muodostavan ihmisen minuuden. Tämä ruumiin ja sielun toisistaan erottava käsitys tunnetaan nykyisin ”*kartesiolaisena subjektina*”. (Hall, 1999, s. 31.)

Teollistumisen ja sen seurauksena tapahtuneiden yhteiskunnallisten muutosten myötä alettiin puhua modernista ajasta, jota leimasivat jatkuva liikkeen ja muutoksen kokemus. Modernin käsitteeseen yhdistyivät määreet ”ohimenevä ja katoava”. (Kotkavirta & Sironen, 1986, s. 9, 13.) Modernien yhteiskuntien kehittyessä edelleen yhä mutkikkaammiksi ja niiden saadessa aiempaa kollektiivisempia ja sosiaalisempia muotoja, alettiin yksilöäkin paikantamaan enemmän yhteiskunnan tukirakenteisiin ja muodostumiin sijoittuvaksi *moderniksi subjektiksi*. (Hall, 1999, s. 24, 30, 33). Jo modernilla ajalla identiteetin rakentumiseen nähtiin vaikuttavan sekä sisäiset, että ulkoiset tekijät. Yksilön ja yhteiskunnan interaktiivisuutta identiteettiprosessissa on tutkittu sosiologiassa pitkään. Yksilön yhdentämistä ympäröivään yhteiskuntaan tukee esimerkiksi William Jamesin 1800-luvun lopulla esittelemä, ja Meadin 1900-luvun alkupuolella edelleen kehittelemä, teoria minän rakentumisesta subjekti-minän (”I”) ja objekti-minän (”me”) kautta. Subjekti-minä on yksilön käsitys itsestä aktiivisena toimijana, kun taas objekti-minä heijastelee yksilön ulkopuolelta rakentuvaa käsitystä itsestään objektina. Mead osallistui identiteettikeskusteluun näkemyksellään toisten ihmisten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkityksestä minän rakentumisessa. (ks. Mead, 1934, s. 174–175.)

Modernia aikakautta seuranneeseen aikaan viitataan erilaisin, kiistellyinkin käsittein. Postmodernista, eli jälki- tai myöhäismodernista, ajasta puhuttaessa viitataan 1900-luvun

loppupuolelta alkaneeseen nykyaikaan. Giddens esimerkiksi määrittelee postmoderni-käsitteellä viitattavan kehityskaareen, jossa siirrytään yhteiskunnallisten instituutioiden ja perinteiden vaikutuskentästä kohti uudenlaista poliittista ja sosiaalista järjestäytymistä. Giddens suhtautui hyvin kriittisesti useiden teoreetikkojen määrittellessä yhteiskunnan siirtyneen 1990-luvun alussa uuteen postmoderniin aikakauteen. Hän jakaa näkemyksen yhteiskuntaa ympäröivästä muutoksen tilasta, mutta käyttää ajasta postmodernin sijaan käsitettä myöhäismoderniteetti. Giddens näki myöhäismoderniteetissä edelleen vahvoja modernin ajan piirteitä, mutta myös eräänlaista radikalisoitumista ja jonkin uuden kehittymistä. Hänen näkemyksensä mukaan modernin ajan piirteet ovat kuitenkin yhteiskunnassa edelleen hallitsevia, eikä merkittävää siirtymää uuteen aikakauteen ole hänen mielestään vielä kyetty kunnolla osoittamaan. (Giddens, 1991b, s- 51–52.)

Huolimatta siitä, että edellä mainitut teoreetikot käyttävät ilmiöstä kielellisesti eriävää ilmaisua, suhtautuu Hall Giddensin tavoin kriittisesti ajatukseen, että käsillä olisi kokonaan uusi aikakausi. Sekä Hall että Giddens näkevät postmodernin enemmänkin modernia aikakautta seuraavana suuntana ja tendenssinä. Molemmat heistä katsovat, että postmodernissa ajassa esiintyy historiaan peilattuna niin jatkuvuutta, muuntumista, murroksia kuin katkosiakin. (Giddens, 1991b, s. 52; Hall, 1992, s. 357–358.) Tässä tutkielmassa jälkiteolliseen yhteiskuntaan ja -aikaan viitataan sanalla postmoderni.

Hall (1999) erottaa toisistaan kolme hyvin erityyppistä sekä eri aikakausiin sidoksissa olevaa subjektia ja identiteettikäsitystä. *Valistuksen subjekti*, josta puhutaan siis myös kartesiolaisena subjektina, perustuu essentialistisiin identiteettikäsitteisiin hyvinkin yhtenäisestä ja individualistisesta yksilöstä. Valistuksen subjektin katsotaan syntymästään saakka olevan varustettu ”sisäisellä ytimellä”, eli suhteellisen pysyvällä identiteetillä, mikä eliniän aikana kehittyy pysyen perustaltaan kuitenkin muuttumattomana. Modernin ajan käsitys *sosiologisesta subjektista* toi ympäristön ja yhteiskunnan mukaan osaksi identiteetin muodostumista. Sosiologisessa subjektikäsitteessä yksilön sisäisen ytimen katsotaan rakentuvan vuorovaikutteisessa suhteessa ”merkityksellisiin toisiin”, jossa yksilön sisäinen olemus ja identiteetti muokkautuvat dialogeissa ulkopuolella olevien kulttuuristen maailmojen kanssa. *Postmoderni subjekti* käsitteenä puolestaan viittaa subjektiin, jolla ei ole niin sanottua pysyvää ja vakaata ydintä, ehyttä ”minää”, vaan jonka identiteetti on jatkuvasti muuttuva, pirstaloitunut, ristiriitainen ja tilannesidonnaisesti määrittyvä. Postmodernin subjektin voidaan katsoa vaeltavan identifikaatioprosessista toiseen, joiden pohjalta yksilö rakentaa minäkertomustaan ajan kuluessa aina hieman uudelleen. *Postmoderni identiteetti* ei

siis ole joksikin syntymistä; se on jonakin olemista ja joksikin tulemista. (Hall, 1990, s. 225; Hall, 1999, s. 21–23.)

Postmodernia vaihetta leimaavat yhteiskunnan rakenteelliset muutokset, globalisaatio ja teknologian nopeatahtinen kehittyminen. Yhteiskunnan jatkuva muutos on jo nähtävissä pysyväksi olotilaksi. Giddens (1991a, s. 2–5, 33) näkee muutoksen ja siihen liittyvän refleksiivisen elämänmuodon merkittävimpänä erona verrattaessa traditionaalisia ja moderneja yhteiskuntia toisiinsa. Muutokset epävarmuuksineen ja moninaisine vaihtoehtoineen vaikuttavat keskeisesti yksilön identiteettien luomiseen, rakentumiseen ja ylläpitämiseen. Sosiaalisen elämän muuttuvissa prosesseissa yksilön on refleksiivisesti luotava ja ylläpidettävä omaa identiteettiään. Normatiivisten ja traditionaalisten rakenteiden murtumisen seurauksena rakentavat yksilöt identiteettejään ja kertomusta elämästään ristiriitaisten, mutta toisaalta myös samanaikaisten, kulttuuristen mallien ja odotusten keskellä. Postmoderniin ajatteluun liitetään käsitys, että yksilöllä on erilaisia identiteettejä, joiden avulla hän paikantaa itseään ja rakentaa minuuttaan muuttuvissa sosiaalisissa tilanteissa. (Kuusela, 2006, s. 3; Saastamoinen, 2001a, s. 140–141.) Hallin mukaan sekä subjektit että sosiaaliset maailmat ovat postmodernissa ajassa kokoaikaisessa liikkeessä. (Hall, 1992, s. 364; Hall, 1999, s. 20–23.)

Vuonna 1966 ensimmäistä kertaa julkaistussa teoksessaan Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen Peter L. Berger ja Thomas Luckmann (1998, s. 115–116, 150, 170–171) puhuvat objektiivisesti annetun ja subjektiivisesti omaksutun identiteetin välisestä dialektiikasta, jossa identiteetin katsotaan olevan riippuvainen myös yksilön suhteesta merkityksellisiin toisiin. Yksilö muodostaa omaa identiteettiään samastumalla näihin itselle merkittäviin ihmisiin, heijastelemalla samalla myös heidän yksilön minään kohdistamia asenteita ja arvoja. Merkitykselliset toiset, yhdessä vähemmän merkityksellisten toisten kanssa, toimivat yksilön identiteetin jatkuvina vahvistajina ja subjektiivisen identiteetin ylläpitäjinä. Bergerin ja Luckmannin käsitys vastaa Hallin (1999, s. 22) myöhemmin määrittelemää modernin ajan sosiologista subjektikäsitystä.

Merkityksellisten toisten lisäksi Berger ja Luckmann määrittelevät yksilön identiteetin olevan dialektisessa suhteessa myös yhteiskuntaan. Identiteetit reagoivat yhteiskuntarakenteeseen ylläpitämällä, muovaamalla tai muokkaamalla sitä kokonaan uudelleenlaiseksi. Ihmisten identiteetit vahvistuvat, muuttuvat ja rakentuvat uudelleen erilaisissa sosiaalisissa prosesseissa, kuten yksilön jokapäiväisessä elämässään käymissä keskusteluissa. (Berger & Luckmann, 1998, s. 172, 195–197.)

Hallin mukaan identiteettejä tulisikin tarkastella ainaisessa prosessissa olevina tuotantoina, mitkä muodostuvat esittämisten eli representaatioiden sisällä, eivät niiden ulkopuolella. Postmoderneista identiteetistä ei voidakaan puhua minään loppuun saatettuna, vaan ennemminkin historiallisesti muuttuvina, jatkuvasti käynnissä olevina identifikaatioprosesseina. (Hall, 1990, s. 222; Hall, 1999, s. 39, 250.)

Miten yksilö mieltää minuutensa ja minkälaisena minäkuva reflektoituu elämän muuttuvissa tilanteissa ja vaihtuvissa sosiaalisissa prosesseissa? Teoksessaan *Identiteetti* (1999, s. 11, 13, 39) Hall kirjoittaa ”minän” olevan aina eräässä mielessä fiktiivinen, ja identiteettien muodostuvan kerronnallisesti siinä epävakaassa pisteessä, missä julkilausumattomat subjektiviteettia koskevat tarinat yhdistyvät historian ja kulttuurin kertomuksiin. Tavoitellessamme yhtenäisempää persoonaa ja identiteettiä, rakennamme erilaisia elämäkertoja, pyrkimyksenämme nivoa jakautuneita minuuksiamme eheämmäksi kokonaisuudeksi. Hallin näkemys luotaa meitä tarkastelemaan nykyihmistä niin kutsuttuna postmodernina subjektina, jonka ”minä” on eräällä tapaa rikkonainen ja alati uudelleen rakentuva.

Nopeassa tahdissa muuttuva maailma on nostanut identiteetin käsitteen yhdeksi tärkeäksi osaksi myös yhteiskuntatieteellistä keskustelua. Entisaikoihin verrattuna ihmisen elämästä on tullut jatkuvaa valintojen tekemistä ja muutokseen mukautumista. Identiteettejä tutkimalla pyritään ymmärtämään yhteiskunnallisten muutosten merkityksiä yksilöille. Työhön liittyvien subjektiivisten kokemusten suhde työelämän objektiivisiin kehityssuuntiin voi olla myös ristiriitainen. Identiteetin muodostumisessa on kyse kollektiivisten, kuten ulkoisten, globaalien ja kulttuuristen kertomusten ja subjektiivisen kokemuksen välisestä suhteesta, minkä vuoksi identiteettitutkimuksessa on huomioitava sekä yksilöllinen että sosiaalinen todellisuus. Yksilölliset kokemukset ja käsitykset hallitsevat kuitenkin sitä todellisuutta, jonka varassa yksilöt ensisijaisesti toimivat. Yksilön itsensä aktiivisesti koko elämänsä ajan muodostaman persoonallisen, sosiaalisen ja ammatti-identiteetin avulla pystytään paremmin tarkastelemaan ihmisen ja työn välistä suhdetta, omaa persoonallista ja ammatillista minää suhteessa sosiaalisesti ja kulttuurisesti määrittävään työrooliin. Identiteettien voidaan katsoa rakentuvan siinä sosiaalisessa tilassa, jossa ihminen elää – yksilön ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. (Eteläpelto, 2007, s. 90–93, 97.)

Persoonallisella identiteetillä viitataan yksilön käsitykseen ja kokemukseen omasta itsestä, omasta ainutkertaisuudesta suhteessa toisiin (Huotelin, 1996, s. 24). Giddensin (1991a) mukaan

modernisaatiota edeltäneinä aikoina identiteettejä voitiin kuvailla suhteellisen kiinteiksi. Postmodernissa yhteiskunnassa minä-identiteetin tuottamisesta on tullut aikaisempaa refleksiivisempi projekti, joka edellyttää itsetietoisuuden olemassaoloa ja sen kehittämistä. Kyse on minä-identiteetin jatkuvasta uudelleen tuottamisesta, josta yksilö on vastuussa ja johon hän pystyy osaltaan itse vaikuttamaan elämän varrella tekemiensä omien valintojensa kautta. Giddens näkee reflektiivisen tietoisuuden minä-identiteetistä edellyttävän narratiivia, kertomusta, jossa minä yhtenäisen elämäntarinan avulla tehdään selkeämmäksi sekä itselle että muille. (Giddens, 1991a, s. 32, 52, 75–76)

Identiteetin tutkimisessa ei arvoteta niitä sisällöllisiä valintoja, joita yksilö tekee identiteettiään rakentaessaan. Tutkimusten mukaan minäkehitykseen vaikuttaa ennemminkin se, minkälaisia prosesseja yksilö käy läpi oman identiteettinsä etsimisessä ja kehittämisessä, ja minkälaisiin arvoihin, näkemyksiin ja kiinnostuksen alueisiin hän pohjaa valintojaan. (Fadjukoff, 2015, s. 149.) Marcia (1980, s. 161) on jakanut identiteetit neljään tasoon:

- 1) Saavutettu identiteetti
- 2) Etsivä identiteetti
- 3) Omaksuttu identiteetti
- 4) Selkiintymätön identiteetti

Näillä identiteettitasoilla Marcia viittaa lähinnä identiteetin piirteisiin, jotka ovat tyypillisiä nuoruuden ja varhaisen aikuisuuden vaiheille. Saavutetun identiteetin tunnusmerkkejä on itsenäiseen päätöksentekoon ja omiin valintoihin kypsyminen. Etsivä identiteetti viittaa yksilön riskinottovalmiuteen ja muutoksen hakuun, mutta tässä vaiheessa muiden, kuten vanhempien sanomisilla katsotaan vielä olevan vaikutusta identiteetin kehittymiselle. Omaksuttu identiteetti viittaa yksilön omaksuneen ensisijaisesti omien viiteryhmiensä näkemyksiä ja normeja niitä erityisemmin kyseenalaistamatta. Selkiintymätön identiteetti viittaa identiteettikriisissä olevan yksilön kyvyttömyyteen tehdä omia ratkaisujaan ja kyvyttömyyteen toimia tilanteen muuttamiseksi. (Marcia, 1980, s. 161–162; Fadjukoff, 2015, s. 149.)

Yksilö peilaa itseään ja muokkaa omaa minäkäsitystään osittain ryhmäjäsenyyksiensä kautta. *Sosiaalinen identiteetti* on Henri Tajfelin (1981, s. 255) mukaan se osa yksilön minäkäsityksestä, joka on peräisin hänen tietoisesta kuulumisestaan johonkin sosiaaliseen ryhmään tai ryhmiin sekä

siihen arvoon ja emotionaaliseen merkittävyyteen, jota ryhmäjäsenyydet yksilölle tuottavat. Mikko Saastamoinen (2001b, s. 168) jaottelee identiteettiä määrittäviksi yhteisöiksi paikalliset yhteisöt (esim. sukuyhteisö, naapurusto), työnteon yhteisöt, etniset yhteisöt, elämäntyyliyhteisöt (esim. harrastukseen liittyvä yhteisö), seksuaaliseen käyttäytymiseen liittyvät yhteisöt sekä poliittiseen ideologiaan tai uskontoon liittyvät yhteisöt. Yksilön kuuluessa elämänsä aikana useisiin erilaisiin yhteisöihin, on hänellä myös useita erilaisia sosiaalisia identiteettejä.

Yksilön identiteetin vaihteellinen rakentuminen perustuu siis osaltaan omiin ainutkertaisiin kokemuksiin sekä tulkintoihin niistä, kuin myös eri yhteisöjen kanssa vuorovaikutuksessa saatuihin sosiaalisiin kokemuksiin, joiden pohjalta yksilö kykenee rakentamaan ja tulkitsemaan itseään ja omaa toimijuuttaan osana yhteisöä. Näin ollen identiteettien voidaan katsoa rakentuvan ja muotoutuvan prosessiluonteisesti sosiaalisen ja persoonallisen välisessä vuorovaikutuksessa. Identiteettiä tuotetaan sekä toiminnan että itsestä kertovien kertomusten kautta. (Eteläpelto 2007, s. 140–141.) Sosiaalista identiteettiä rakennetaan, muovataan ja ylläpidetään sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla. Hänninen (1999, s. 60) määrittelee sosiaalisen identiteetin minäesityksiksi, joita yksilö toteuttaa erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Työn ollessa merkittävä osa ihmisen elämänkulkua on sillä sijansa myös identiteetin rakentumisessa. *Ammatti-identiteetti* on yksi osa ihmisen sosiaalista identiteettiä. Ammatti-identiteetin rinnalla käytetään myös käsitettä ammatillinen identiteetti. *Ammatillisella identiteetillä* viitataan yksilön käsitykseen itsestä ammatillisena toimijana eli yksilön ymmärrystä itsestään suhteessa ammatillisuuteen ja työhön, omaa kuulumista sekä paikkaa työyhteisössä, sitoutumista työhön sekä yksilön työlle ja ammatille asettamia tavoitteita. (Eteläpelto & Vähäsantanen, 2008, s. 26–27, 45.) Anneli Eteläpelto (2007) näkee postmodernin ajan työ- ja yhteiskuntaelämän muutosten olevan johtamassa vähitellen perinteisten ammatti-identiteettien haurastumiseen, minkä vuoksi hän näkee että ammatti-identiteettien sijasta tulisikin käyttää laajempaa käsitettä työidentiteetti. *Työidentiteetti* huomioi ammatti-identiteettiä laajemmin identiteetin rakentumiseen vaikuttavan yksilön eri elämänaalueilta koostuvan henkilöhistorian, sisältäen myös työnteekoon liittyvät tulevaisuuden odotukset. (Eteläpelto, 2007, s. 90, 139.) Tässä tutkimuksessa katson työidentiteetin käsitteen soveltuvan parhaiten käytettäväksi tarkastellessani kullankaivajien koulutus- ja työhistorian pohjalta rakentuvia identiteettejä.

Kullankaivajien elämäntarinoita voidaan tarkastella myös *kulttuurisen identiteetin* näkökulmasta. Hall (1999) katsoo, että identiteetti tulisi nähdä ”tuotantona”, joka on aina prosessissa ja joka muotoutuu uudelleen pikemminkin esittämisessä kuin sen ulkopuolella. Hallin mukaan on tärkeää ymmärtää, että me puhumme aina tietystä paikasta, tietyssä aikana ja tietyn erityisen historian ja kulttuurin kehityksessä. Puhe tuotetaan aina jossakin kontekstissa ja jostakin positiosta. Hall ymmärtää kulttuurisen identiteetin kahdella tavalla. Kulttuurinen identiteetti voidaan ymmärtää perinteisesti yhteisen kulttuurin pohjalta kollektiivisesti rakentuvana ”todellisena minänä”, jonka sisällä on useita keinotekoisemmin määrittyviä minuuksia. Ensimmäisen määritelmän mukaan kulttuuriset identiteetit heijastelevat niitä yhteisiä historiallisia kokemuksia ja kulttuurisia koodeja, jotka saavat heidät tuntemaan itsensä ”yhdeksi kansaksi”. Toisessa näkökulmassa Hall määrittelee kulttuuri-identiteeteistä löytyvän samankaltaisuuksien ohella myös merkittäviä eroja. Kyseessä olevan näkemyksen taustalla on ymmärrys siitä, ettemme voi puhua ”yhdestä identiteetistä” tunnustamatta niitä murtumia ja epäjatkuvuuksia, jotka muovaavat yhteisen ainutlaatuisuutta. Kulttuuriset identiteetit eivät Hallin mukaan ole kiinnittyneenä johonkin olennaisena pidettyyn, vaan ne ovat historian, vallan ja kulttuurin jatkuvan ”leikin” kohteena. (Hall, 1999, s. 223–224, 227.)

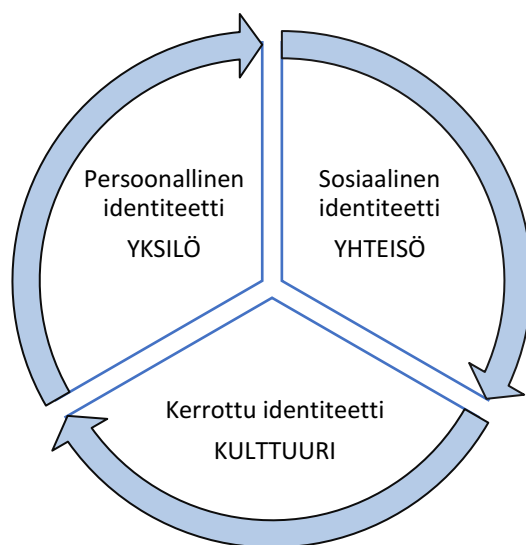
3.3 Kerronnallinen identiteetti

Narratiivinen identiteettikäsitelmä katsoo ihmisen rakentavan identiteettiään kertomiensa tarinoiden avulla. Kerronnallisen lähestymistavan sisällä on nähtävissä erilaisia tapoja ymmärtää identiteetin käsitettä. Eroavaisuudet tulevat esille erilaisina painotuksina suhteessa minuuden pysyvyyteen ja yhtenäisyyteen. Kerronnallisessa lähestymistavassa identiteetti nähdään eräänlaisena tarinallisenä luomuksena. (Hänninen, 1999, s. 60.)

Elämäntarinoissa yksilö rakentaa kertomusta menneestä tulkiten samalla ympäröivää maailmaa. Kuvatessaan ja jäsentäessään elämäänsä rakentaa ihminen samalla identiteettiään. Samoista asioista, tilanteista ja tapahtumista voidaan kertoa monenlaisia tarinoita. Elämäntarinoiden ei voida katsoa kertovan yhteiskunnallisesta todellisuudesta sellaisena kuin se tapahtui, vaan tarinalla on aina tuotantoehtonsa, joiden puitteissa se rakentuu (Vilkko, 1997, s. 91). Tarinan kulloiseenkin muotoon vaikuttavat monenlaiset tekijät. Tähän perustuen Hannu Huotelin (1996) määrittelee kertomuksissa rakentuvan kerronnallisen identiteetin dynaamiseksi, epävakaaaksi, valikoivaksi, hajaantuneeksi ja kontekstisidonnaiseksi. (Huotelin, 1996, s. 24–25.)

Teppo Sintosen (1999) mukaan ihmisen itseymmärrys ja identiteetti rakentuu samanlaiseen kerrostumisen ja innovaatioiden väliseen jännitteeseen kuin mitä on havaittavissa traditioissa. Elämäntarinan kertoja soveltaa tarinaansa kulttuurisesti tuttuja juonia ja henkilöahmoja, tuottaen kuitenkin samanaikaisesti aiemmista kertomuksista poikkeavaa ja uudenlaista kertomusta. Kertoessaan tarinaansa ihminen sekä muuttuu että pysyy samana. Näin kerrottu identiteetti rakentuu yhdenmukaisuuden ja ristiriitaisuuden välisessä jännitteessä, joka erottaa kerrotun identiteetin psykologisista, eli persoonallisesta ja sosiaalisesta identiteeteistä. (Sintonen, 1999, s. 51.)

Kertoessaan elämäntarinaansa rakentaa yksilö samalla omaa identiteettiään. Tarinoissa identiteetti rakentuu yksilöllisenä, sosiaalisena ja kulttuurisena prosessina, jossa minää rakennetaan oman persoonan ja ryhmäjäsenyyksien kautta suhteessa ympäröivään maailmaan (ks. kuvio 3.). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna kerrotun identiteetin rakentumiseen myötävaikuttavat sekä kulttuurinen että sosiaalinen ympäristö ja yksilö itse.

Kuvio 3. Identiteetin muodostuminen tarinoissa

Keskustelu narratiivisen identiteetin olemuksesta tuo esille näkökulmaa, jossa korostuu myös narratiivisen identiteetin fiktiivinen ulottuvuus. Hallin (1999, s. 23) ajattelusta on myös löydettävissä narratiivinen ulottuvuus hänen kuvaillessaan yksilön voivan halutessaan välittää kuvaa yhtenäisestä ja selkeästä identiteetistä luomalla lohduttavan tarinan tai ”minäkertomuksen” itsestään.

Tarinassaan kertoja tekee joko tietoista tai tiedostamatonta valintaa niistä piirteistä ja ominaisuuksista joihin hän kerrontahetkellä samastuu identiteettinään, tuottaen samalla omaa, sen hetkistä kerrottua identiteettiään. Tarinoiden avulla välittyvissä kerrotuissa identiteeteissä on näin ollen mukana myös puhetta siitä, millaisena haluamme nähdä itsemme ja millaisena toivomme muiden meidät näkevän.

Tässä tutkimuksessa identiteetti ja sen kerronnallinen rakentuminen nähdään prosessina, jossa minuus on tulkinnallinen, moniulotteinen, muuttuva ja tilannesidonnainen (ks. Hall 1999; Huotelin, 1996; Hänninen; 1999). Tutkijana katsonkin kerrotun identiteetin olevan yksi Hallin (1999) kuvaileman postmodernin identiteetin ilmenemismuodoista, jossa tarinan tuottaminen mahdollistaa yksilön tilanteisen uudelleentulkinnan siitä kuka hän on, ja on ollut, missä hän on nyt ja mihin hän on menossa.

4. AINEISTOT JA MENETELMÄT

Tässä tutkimuksessa narratiivisuus nähdään sekä lähestymistapana että metodina kertomusten tutkimisessa. Menneisyys tulee ymmärrettäväksi ja hallittavaksi kertomusten avulla. Yksilöt rakentavat kertomuksissaan omaa identiteettiään, ymmärrystään ja toimijuuttaan, joka sitä kautta tuo kertomuksiin mukaan myös tulevaisuuden ulottuvuuden. Hyvärinen (2006) määrittelee kertomuksen tietämisen muodoksi ja tärkeäksi välineeksi ajallisuuden ymmärtämisessä.

Haastatteluissa kullankaivajat tuottivat kertomuksia omasta elämästään, työstään ja kokemuksistaan kultamailla, jonka perusteella katson näiden elämäkertomusten analysoinnin tuovan lisää teoreettista ja käytännön ymmärrystä kullankaivajien identiteettien rakentumisesta nyky-yhteiskunnassa. Tässä luvussa kuvaan narratiivisen tutkimusotteen soveltamista elämäkertatutkimuksessa yleensä sekä sitä, miten narratiivisuus ilmenee ja miten sitä on sovellettu tämän tutkimuksen aineiston muodostamisessa ja analyysiprosessissa.

4.1 Kerronnallinen elämäkertatutkimus

Tutkimuksen menetelmänä on narratiivinen elämäkertatutkimus. Elämäkertomusten tutkiminen on yksi tapa tutkia ja tuottaa tulkintoja yhteiskunnan sekä sosiokulttuuristen ympäristöjen muutoksista ja niiden vaikutuksista yksilöiden muuttuviin kokemuksiin ja näkemyksiin elämästä. Yksilö rakentaa ja uusintaa omaa identiteettiään elämän ja elämästä kertomisen vuorovaikutuksessa, ajan eri ulottuvuuksissa. Kerrottu elämä on yhtä kuin elämäkerta, joka voidaan jaotella omaelämäkertoihin, elämäkertoihin ja elämäkertomuksiin. Omaelämäkerran kertojana toimii yksilö itse, elämäkerrassa kertojana on toinen henkilö. Elämäkertomus, jossa kertomukset kerätään haastattelujen avulla, sijoittuu kahden edellä mainitun muodon väliin. Elämäkertomus voidaan määritellä henkilön vapaamuotoiseksi kertomukseksi omasta elämästään ja sen eri vaiheista. Kerronnallinen elämäkertatutkimus keskittyy tutkimaan elämää narratiivien eli kertomusten sekä kerronnan kautta. (Alapartanen, 2013, s. 3–4; Aro, 1996, s. 51; Huotelin, 1996, s. 14; Roberts, 2002, s. 1, 5, 31.)

Tutkijan rooli aineiston keräämisessä, tulkintojen tekemisessä ja valmiin tutkimuksen esittelijänä on perinteisesti ollut selkeästi objektiivisuutta tavoitteleva. Elämäkertatutkimuksessa tutkijan roolina on myös toimia kertojana ja sitä kautta tiedon aktiivisena tuottajana. Elämäkertomuksia analysoimalla voidaan saavuttaa oivalluksia siitä, miten erilaiset yhteiskunnalliset muutokset

vaikuttavat yksilöiden muokkaamiin käsityksiin menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta sekä yksilöiden sosiaalisista suhteista näissä muutoksissa. Elämäkertomusten avulla tutkijan on mahdollista päästä perehtymään yksilön maailman ja identiteetinmuodostumisprosesseihin. Tutkimuksen tuloksissa painottuvat tutkijan ja tutkittavien intersubjektiivinen ymmärrys ja yhteinen merkityksen luonti. (Hatch & Wisniewski, 1995, s. 113; Heikkinen, 2010, s. 156; Huotelin, 1996, s. 15–16; Roberts, 2002, s. 15, 22, 85.) Kerronnallisuus toimii tutkimuksessani lähtökohtana sekä haastattelujen että analyysin tekemisessä.

4.2 Kertomuksellinen haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuskohdetta koskevan tiedon primaarisena lähteenä toimii Tankavaaran kullankaivajia haastatteleamalla kerätty aineisto. Haastateltavien rekrytointi tapahtui yhteistyössä Kultamuseon kanssa, jonka toimesta tutkimuskutsu (ks. liite 1.) välitettiin eteenpäin yhteensä viidelletoista kullankaivajalle. Lisäksi tutkimuskutsu oli nähtävillä myös museon ilmoitustaululla. Kutsussa mainittuun määräpäivään mennessä sain yhteensä neljä yhteydenottoa. Kaikki yhteyttä ottaneet osallistuivat haastatteluun. Edellä mainittujen lisäksi sain vielä yhden haastateltavan lisää Tankavaarassa vieraillessani.

Tutkimukseni aineisto koostuu viiden kullankaivajan elämäkerrallisesta yksilöhaastattelusta. Haastattelut tehtiin keväällä 2016 Tankavaarassa, Ivalossa ja Rovaniemellä. Haastattelut toteutettiin kertomuksellisina haastatteluina, joiden keskiössä ovat kullankaivajien tarinat. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Yksittäiset haastattelut ovat kestoltaan noin 1–2 tuntia. Kokonaisuudessaan nauhoitteiden yhteiskesto on noin 6,5 tuntia. Puheen litteroinnissa käytin apuna SoundScriber -ohjelmaa. Litteroituna aineiston laajuus on yhteensä 73 sivua. Aineiston puhtaaksikirjoituksessa on kirjaisintyyppinä käytetty Times New Romania, fonttikoko 12. Tekstityksen riviväli on 1. Alkuperäiset haastattelut on hävitetty nauhurista, mutta tallenteet löytyvät edelleen tutkijan omista tiedostoista Kultamuseolle toimittamista varten.

Haastatteluun osallistuneet kullankaivajat olivat kaikki miehiä ja iältään 43–69 vuotiaita. Kaikki haastateltavat allekirjoittivat tutkimussuostumuksen (ks. liite 2), jossa ovat kirjattuina perustiedot tutkielmaani ja siinä soveltamiini toimintaperiaatteisiin liittyen. Sopimukseen on kirjattuna myös osallistumisen vapaaehtoisuus ja mahdollisuus osallistumisen keskeyttämiseen, mikäli haastateltavat kokisivat siihen tarvetta. Tutkimussuostumukseen oli alun perin kirjoitettu, että

tallenteet hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Ensimmäinen haastateltava ilmaisi kuitenkin toiveen nauhoitteiden säilyttämisestä ja toimittamisesta Kultamuseolle perimätiedon säilyttämiseksi. Tätä kautta päädyin tarkistamaan kaikilta haastatteluun osallistuneilta taltioinnin toimittamisesta museolle tutkimuksen valmistuttua. Kaikki haastateltavat antoivat suostumuksensa tallenteiden luovuttamisesta Kultamuseon käyttöön. Suostumusmerkintä on haastattelujen yhteydessä lisätty haastateltavien allekirjoittamiin tutkimussuostumuspapereihin. Haastattelujen yhteydessä keskustelimme vielä kaikkien tutkimukseen osallistuneiden kanssa erikseen anonymiteettiin liittyvistä asioista. Valmiissa tutkielmassa osallistuneiden tunnistetiedot ovat häivytettyinä, mutta kullankaivajien omassa yhteisössä yksilöiden elämäntarinoista tehdyt aineistolainaukset saattavat ymmärrettävästi johtaa haastateltavien tunnistamiseen. Kukaan haastateltavista ei kokenut tätä ongelmaksi.

Kerronnallisuudella on tutkimuksen kentässä monia ulottuvuuksia aina tutkimusotteesta aineistonkeruuseen ja analyysiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Kerronnallisessa elämäkertatutkimuksessa tutkijan asema nähdään enneminkin refleksiivisenä ja vuorovaikutteisena osallistujana kuin vain objektiivisena tutkimuksen tekijänä (Roberts, 2002, s. 13).

Yksilöt rakentavat identiteettiään osin kertomuksien kautta. Tässä tutkimuksessa toteutetun kerronnallisen haastattelun avulla keräsin tutkimuksen aineistoksi kertomuksia kullankaivajien kokemuksista ja muutoksesta vastaamaan kysymykseen: kuka minä olen? Elämäkerta-haastattelun avulla kerätty aineisto ja sen avulla tuotettu tieto on kontekstisidonnaista aineiston koostuessa tiettyssä tilanteessa ja tiettyä tarkoitusta varten tuotetuista kertomuksista. Kerronnallisen haastattelun toteutuksessa voidaan hyödyntää erilaisia metodeja. Metodien väliset eroavaisuudet liittyvät lähinnä tutkijan rooliin haastattelussa sekä esitettävien kysymysten määrään. Tiukan metodin noudattamisen sijasta on kerronnallisessa haastattelussa tutkijan kannalta kuitenkin oleellisempaa, että hän esittää sellaisia kysymyksiä, joihin hän voi olettaa saavansa vastaukseksi kertomuksia ja pitää huolta, että haastateltavilla on tilaa kerronnalle. Haastattelun onnistuminen riippuu monista eri tekijöistä ja sen lopputulos on aina arvotuksellinen. Huolellisellakaan kysymyksen asettelulla ei haastattelija voi koskaan etukäteen tietää tai säätää sitä, minkälaisia vastauksia hän tulee lopulta saamaan. Tärkeintä on haastattelijan keskittyminen kuuntelemiseen. (Aro, 1996, s. 12; Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 189, 191.)

Haastatteluissa sovelsin Fritz Schützen yhden kysymyksen elämäkerrallis-kerronnallista metodia, jossa painottuu haastateltavan mahdollisuus jäsentää ja kertoa elämäntarinansa omista subjektiivisista kokemuksistaan käsin. Valitsemani haastattelutekniikka alkoi pyynnöllä oman elämäntarinan kertomisesta:

Olen kiinnostunut kuulemaan elämäntarinasi, ja erityisesti tiestäsi kullankaivajaksi. Voit kertoa vapaasti elämästäsi ja siihen liittyvistä eri vaiheista, tapahtumista ja kokemuksista, jotka ovat olleet itsellesi merkityksellisiä. Voit itse päättää mistä aloitat ja mitä kerrot. Kertomuksellesi ei ole asetettu aikarajaa, joten voit puhua niin pitkään kuin haluat. Annan sinun puhua rauhassa keskeytyksettä, eli keskityn kuuntelemaan tarinaasi ja samalla teen muutamia muistiinpanoja myöhemmin esitettäviä kysymyksiä varten. (H)

Pääkertomuksen omaehtoinen muodostaminen antoi haastateltavalle tilaa ja mahdollisuuden kertoa elämäntarinansa omista lähtökohdistaan käsin, ja rakentaa kertomus itselle merkityksellisten elementtien varaan. Haastattelun ensimmäisessä vaiheessa puheenvuoro oli haastateltavalla ja oma roolini haastattelijana oli keskittyä kuuntelemaan ja tekemään tarpeelliseksi katsomiani merkintöjä jatkoa varten. Ensimmäisen vaiheen jälkeen esitin vielä haastateltaville joitain tarkentavia kysymyksiä liittyen esimerkiksi yhteisöllisyyteen, matkailuun ja uuteen kaivoslakiin. Suurimmassa osassa haastatteluja näitä teemoja oli sivuttu haastateltavien puheissa jo heidän omasta toimestaan, mutta palaamalla aiheisiin uudelleen sain heidät puhumaan teemoista vielä hieman laajemmin. Haastattelijana esittämäni tarkentavat kysymykset toivat haastatteluun mukaan episodisen haastattelun piirteitä, jossa yhdistellään kerronnallista haastattelua ja teemahaastattelua. (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005.) Haastatteluni ei siis toteutunut puhtaasti Schützen idean mukaisella yhden kysymyksen haastattelulla, vaan sovellettuna versiona siitä.

Haastattelun aloitustilanne voi usein tuntua hieman haasteelliselta. Haastattelijan vastuulla on luontevan keskusteluilmapiirin luominen ja mahdollisen jännittyneisyyden purkaminen. Tutkimuksessaan lääkärien identiteeteistä Varpu Löyttyniemi (2004, s. 20) korostaa tutkijan osuutta haastattelutilanteen tarinallisen tilan luomisessa. Aloitin kaikki haastattelut kuvauksella itsestäni sekä avaamalla taustoja tekeillä olevasta tutkimuksesta ja sen lähtökohdista. Kerronnallisen puheenvuoron tarkoituksena oli rentouttaa ja rohkaista haastateltavia omien kertomustensa jakamiseen.

Ennen haastatteluja minua askarrutti hieman, miten avoimen kysymyksen esittäminen toimii käytännössä, toisin sanoen, miten avoimesti haastateltavat lähtevät kertomaan omaa elämäntarinaansa. Haastattelujen aikana kullankaivajat osoittautuivat kuitenkin erittäin puheliaksi ja loistaviksi tarinankertajiksi. Haastattelutilanteissa ongelmaksi ei siis millään muotoa muodostunut haastateltavien puhumaan houkutteleva. Haastavampaa oli itse pidättäytyä kommentoimasta ja malttaa olla keskeyttämättä ja kysymättä asioista lisää kesken tarinan kertomisen. Haastattelujen täydellisesti onnistuneesta toteutuksesta ei voi tässä kohtaa puhua, mutta kohtalaisen hyvistä selviytymisistä kuitenkin. Kaiken kaikkiaan haastattelut toteutuivat lämminhenkisinä ja vapautuneina keskusteluina, joissa puhe kulki vuolaana jättäen hetkittäin sijansa myös pohdiskelevalle hiljaisuudelle.

Aineiston käsittely alkoi haastattelujen puhtaaksikirjoittamisella, johon tartuin kuukauden sisällä haastattelujen tekemisestä. Ravintolatiloihin tehty haastattelut osoittautuivat litterointivaiheessa paikoin haastaviksi taustalta kuuluvien äänien häiritessä kuuluvuutta. Muutamissa kohdissa, missä puheesta selvän saaminen osoittautui mahdottomaksi, jouduin kirjaamaan aineistoon ”epäselvää puhetta” -merkinnän. Näitä merkintöjä tuli kaikkiaan noin puolenkymmentä. Koska puhuttu kieli tai haastattelun vuorovaikutus eivät olleet analyysini kohteina, päädyin perusmallin mukaiseen litterointiin, jossa olen puhtaaksikirjoittanut ainoastaan haastateltavien sisällölliset sanomiset, kiinnittämättä erityisempää huomiota esimerkiksi taukoihin tai äänenpainoihin puheessa. Tauot olen merkinnyt kolmella pisteellä (...). Tuloslukujen aineistolainauksissa kolme ajatusviivaa (---) tarkoittavat, että lainauksesta on jätetty analysoinnin kannalta joitain vähemmän merkityksellisiä kohtia pois. Puheet ovat litteroitu täytesanoja ja yksittäisiä äännähdyksiä lukuun ottamatta mahdollisimman sanatarkasti. Tarinankerronnan kannalta merkitykselliset tunneilmaukset, kuten naurun, naurahdukset ja liikituksen ilmaukset olen merkinnyt aineistoon sulkeissa. Haastattelut ovat pääsääntöisesti litteroitu kokonaisuudessaan, ainoastaan muutamia selvästi kontekstiin liittymättömiä keskustelupätkiä on jätetty kahdessa haastattelussa puhtaaksikirjoittamatta. (ks. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.)

Litteroidut ja erillisinä tiedostoina tallennetut haastatteluaineistot olen nimennyt juoksevin numeroin; haastattelu1 (H1). – haastattelu5 (H5). Analyysivaihetta varten on aineistoihin kirjattuina aika, paikka, haastattelijan nimi, haastateltavien sukupuoli sekä ikä. Haastateltavat, joita kutsun jatkossa kullankaivajiksi, olen henkilötietojen suojaamiseksi ja puheenvuorojen identifioimiseksi nimennyt pseudonyymeillä: Juhani (H1), Tapani (H2), Olavi (H3), Tapio (H4) ja Antero (H5).

Väestörekisterikeskus ylläpitää nimipalvelua, jossa on listattuna suosituimmat etunimet vuosikymmenittäin (Väestörekisterikeskus 2017). Väestötietojärjestelmää hyödyntäen on pseudonyymit valikoitu haastateltavien syntymävuosikymmenten suosituimmista etunimistä seuraavasti:

Taulukko 1. Tutkimusaineiston koodaus

Haastattelunumero	Pseudonyymi	Syntymävuosikymmen
Haastateltava H1:	Juhani	1970-luku
Haastateltava H2:	Tapani	1960-luku
Haastateltava H3:	Olavi	1940-luku
Haastateltava H4:	Tapio	1960-luku
Haastateltava H5:	Antero	1940-luku

Haastattelijan puheenvuorot ovat merkittyinä aineistoon koodilla H. Aineistolainauksissa tekstiviitteistä käy ilmi haastateltava sekä sivunumero ja rivinumero, jonka kohdalta lainaus löytyy aineistosta, esimerkiksi (Juhani/1/44).

Haastatteluissa kullankaivajat tuottivat kertomuksia omasta elämästään, työstään ja kokemuksistaan kultamailla, jonka perusteella katson näiden elämänkertomusten analysoinnin tuovan lisää teoreettista ja käytännön ymmärrystä kullankaivajien identiteettien rakentumisesta.

4.3 Narratiivinen analyysi

Pohjaten jaottelunsa Brunerin (1986) aiemmin esittämiin tietämisen tapoihin erottaa Polkinghorne (1995) toisistaan *narratiivien analyysin* ja *narratiivisen analyysin*. Polkinghorne liittää logiikalle perustuvan paradigmaattisen tietämisen ja ajattelun (paradigmatic cognition) sovellettavaksi toimintoja yleistävään luokitteluun, kategorisointiin ja tyypittelyyn tähtäävään *narratiivien analyysiin*. Narratiivisen ajattelun (narrative cognition) hän yhdistää *narratiiviseen analyysiin*, missä huomiota kiinnitetään ensisijaisesti aineiston kertomuksissa ilmeneviin yksittäisiin toimintoihin ja tapahtumiin. Narratiivisessa ajattelussa korostuvat yksilökäyttäytymisten väliset eroavaisuudet, niiden monimuotoisuus sekä tutkijan ja tutkittavien yhteinen merkityksen luominen. Narratiivisen analyysin päämääränä on menneiden tapahtumien kokoaminen aineiston keskeisiä teemoja esiin nostavaksi uudeksi tarinaksi tutkijan löytämän tai rakentaman juonen avulla. Erilaisiin luokkiin erottelemisen sijasta on analyysin tavoitteena siis koherentin synteessin tekeminen. Tutkijan

analyysin pohjalta tuottaman uuden tarinan voidaan katsoa koettelevan kaunokirjallisuuden ja tiedediskurssin välistä rajaa. Uusi tarina on tutkijan tulkintojen pohjalta luoma konstruktio, joka yhdistelee keskenään erilaisia tiedon ja fiktion elementtejä. (Heikkinen, 2010, s. 149–151, 156; Polkinghorne, 1995, s. 5–6, 11–12, 15.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kertomusten katsotaan tuottavan hyödynnettävää tietoa niistä positiivisista ja negatiivisista kokemuksista, joita yksilö kokee erilaisten toimintojen ja tapahtumien ketjussa omiin päämääriinsä pyrkiessään. Aristotelen (1977) tavoin Polkinghorne (1995) korostaa juonen merkitystä tarinoiden narratiivisena rakenteena. Polkinghornen mukaan kertomukseen rakentamansa juonen avulla ihmiset sekä kuvaavat että ymmärtävät tapahtumien välisiä suhteita ja tekemiänsä valintoja. Juonen avulla kertoja nostaa esille kertomuksen kannalta omasta mielestään oleelliset tapahtumat, järjestäen ne ajallisesti eteneväksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jolla on selkeä alku ja loppu. (Polkinghorne, 1995, s. 7–8.) Narratiivinen analyysi osana elämäkertatutkimusta puoltaa Robertsia (2002, s. 119) mukaan paikkaansa sen painottaessa paitsi juonta ja tarinaa suhteessa aikaan, niin myös yksilöllisyyttä ja yksilön sekä yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta.

Narratiivisen tutkimuksen tietolähteinä voivat toimia lukuisat eri lähteet, joista esimerkkeinä mainittakoon päiväkirjat, haastattelut, havainnointi ja erilaiset julkiset tai yksityiset lausunnot tai kirjalliset dokumentit. Narratiivisessa analyysissä tutkija pyrkii löytämään ja nostamaan esiin aineistosta sellaista tietoa, jonka avulla hän tavoittelee vastauksia kysymyksiin: miten ja miksi näin tapahtui? Analysointiprosessin tuloksena tutkijan aineistosta tekemät tulkinnat muodostavat ajallisella jatkumolla johdonmukaisen ja juonellisen kokonaisuuden. (Polkinghorne, 1995, s. 15–16, 19.)

Elämäntarinoiden narratiivisen analyysin tekemiseen on valittavissa useita erilaisia keinoja. Tässä tutkimuksessa olen päättänyt tarkastelemaan kertomuksien sisältöjä holistisella lähestymistavalla, jossa yksilöiden elämää ja tarinoita tarkastellaan kokonaisuuksina (Josselson & Lieblich, 1999, s. 144). Analyysimenetelmänä hyödynnän sekä juoni- että elämäntarina-analyysiä. Juonianalyysin osalta sovellan Kenneth Gergenin (1994) esittämää yksinkertaista ja formaalia juonianalyysiä, jossa päähenkilön ja tavoitetilan suhdetta tarkastellaan regressiivisten, progressiivisten ja stabiilien narratiivien kautta. Regressiivisessä tarinassa päähenkilö etäännyy tavoiteltavasta asiaintilasta. Progressiivisessä tarinassa tavoitetilaa lähestytään ja stabiilissa tarinassa tilanteessa ei tapahdu

lähtökohtiin nähden merkittävää muutosta. Gergenin juonianalyysin perustana toimii hänen näkemyksensä siitä, että toisille kertomiemme elämäntarinoiden avulla teemme identiteettejämme ymmärrettäviksi, ja että johdonmukaisesti kerrotusta elämäntarinasta löytyvät seuraavat kuusi tunnusmerkkiä:

- 1) Tavoiteltavan päämäärän esittäminen. Tila jota tavoitellaan tai pyritään välttämään..
- 2) Tavoiteltavan päämäärään kannalta relevanttien tapahtumien valitseminen tarinan tueksi.
- 3) Tapahtumien ajallinen järjestäminen ja niiden esittäminen esim. lineaarisessa aikajärjestyksessä.
- 4) Tarinankertojan vakaa ja yhdenmukainen identiteetti.
- 5) Kausaalisuus. Tarina tuo esiin lopputulokseen johtaneet syy-seuraussuhteet.
- 6) Tarinaosioiden selkeä rajaaminen. Mistä tarina alkaa ja mihin se päättyy.

Gergenin juonianalyysin rinnalla analysoin tarinoita hyödyntämällä McAdamsin (1993) kehittämää elämäntarina-analyysyä, jossa huomiota kiinnitetään puolestaan tarinan keskeisiin teemoihin, yleiseen sävyyn, kielikuviin, huippu- ja pohjakohtiin sekä kertomuksen keskeisiin henkilöhahmoihin. (Gergen, 1994, s. 187, 192–196 ; McAdams, 1993, Hännisen, 2010, s. 169, 172 mukaan.) Näiden analyysimenetelmien avulla tarkastelen aineistona toimivia elämäntarinoita kokonaisuutena, yhdessä ja erikseen. Tavoitteenani on ollut myös luoda eräänlainen retrospektiivinen katsaus kullankaivajien elämäntarinoihin ja lisätä ymmärrystä siitä, minkälaisen elämänvaiheiden kautta haastateltavat ovat päätyneet kullankaivajiksi ja miten heidän identiteettinsä ovat rakentuneet matkan varrella.

Analyysivaiheessa etenin vaiheittain avoimesta lukemisesta tarkempaan, aineiston analyttisempaan läpikäyntiin ja teemoitteluun. Vilkkonen (1990) jakaa omaelämäkertojen luentaprosessin kahteen päävaiheeseen; yleisten eli välittömien havaintojen tekemiseen ja yksittäisten kertomusten systemaattiseen lähilukuun. Jo ensimmäisellä luku- tai kuuntelukerralla voidaan aineistosta havaita jonkinlainen kronologisesti ja elämänvaiheittain etenevä tarina. Vasta tarkemmalla lukemisella ja ryhmittelyjen tekemisellä tutkija pääsee tulkitsemaan aineiston syvempää sisältöä ja omaelämäkerran jäsentymisen periaatteita. Jotta elämäntarinoiden arvioitavia aineksia voitaisiin vertailla ja saada tarinoita puhumaan toistensa kanssa, on aineistoa hyvä jollain tapaa osittaa. (Vilkkonen, 1990, s. 91–93; Vilkkonen, 1995, s. 167.) Mukailen Hännisen (1999, s. 33) analyysitapaa, muodostin kullankaivajien elämäntarinoista aluksi eräänlaisia ydintarinoita tiivistäen niitä käänteentekeviä vaiheita ja kokemuksia, joita haastateltavat toivat esille omista puheenvuoroistaan.

Ydintarinoiden avulla sain esiin tarinoiden juonellisen etenemisen, juonen ollessa Polkinghornen (1995) mukaan yksi kerronnallisuuden perusedellytyksistä. Ydintarinat toimivat apuna juonirakenteen analyysivaiheessa sekä tyyppikertomuksen kirjoittamisessa. Harkitsin myös ydintarinoiden liittämistä osaksi tutkimusraporttia, mutta haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi päädyin pitämään kirjoittamani ydintarinat ainoastaan apuvälineinä analyysin tekemisessä.

Kullankaivajien kertomat elämäntarinat etenivät kronologisesti, minkä vuoksi oli luontevaa tarkastella tarinoita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden valossa. Kahta tarinaa lukuun ottamatta etenivät kullankaivajien kertomat elämäntarinat lapsuuden kautta nuoruusvuosiin, ja siitä luontevasti aikuisuuteen ja nykyhetkeen. Kahden haastateltavan kohdalla tarinat alkoivat ensimmäisistä matkoista Lappiin ja niiden myötä heränneestä kiinnostuksesta kullankaivuuseen. Aineiston pohjalta teemoiksi valikoituivat *lapsuus ja varhaisnuoruus sekä aikuisuus*. Useimmat kullankaivajista puhuivat tarinoidensa eri kohdissa ensin omaehtoisesti, ja myöhemmin haastattelun loppuvaiheessa esittämieni lisäkysymysten avulla vielä laajemmin, matkailusta ja nykyisestä kaivoslaista. Kullankaivajien puheissa matkailu ja matkailijat vilahtelivat eri yhteyksissä usein. Näiden aiheiden esiin nouseminen ei ollut yllättävää Tankavaaran toimiessa matkailukeskuksena ja matkailun sekä liikkuvuuden ollessa osa myös kullankaivajien omaa elämää. Nykyinen kaivoslaki ja sen vaikutukset kullankaivajien tulevaisuuteen on kaivajien keskuudessa ollut yksi viime vuosien puheenaiheista, mikä kävi ilmi myös haastatteluaineistosta. Tämän myötä teemoiksi muodostuivat *kaivoslain vaikutukset kullankaivajan tulevaisuudennäkymissä ja matkailijat osana kullankaivajan arkea*.

Teemoitteluni viimeisessä vaiheessa kiinnitin erityishuomiota vielä sellaisiin aihealueisiin, jotka korostuivat ja toistuivat useammissa tarinoissa. Olin ennalta osannut odottaa yhteisöllisyyden esiintymistä kullankaivajien puheissa, mutta sen saamat moninaiset merkitykset ja vaikutukset yllättivät minut analyysivaiheessa. Yhdeksi teemaksi muotoutui näin *ryhmäjäsenyys kullankaivajien yhteisössä*. Aineistossa minut yllätti myös kullankaivajien erityinen ja moniulotteinen luontosuhde. Aihetta paremmin tuntevalle puhe luonnon isosta merkityksestä kullankaivajan elämässä olisi ollut ennalta arvattavissa, mutta itse en ollut osannut sitä etukäteen ajatella. Kyseinen havainto tuotti analyysivaiheessa vielä yhden uuden osakysymyksen, nostaen *luonnon* mukaan keskeisten teemojen joukkoon. Näiden teemojen pohjalta tekemäni analyysin tulokset esittelen kahdessa ensimmäisessä tulosluvussa: *Kullankaivaja yksilönä osana yhteisöä* ja *Kullankaivajan toimintaympäristö*. Kolmas

tulosluku, *Kullankaivajat ryhmäkuvassa*, muodostuu tarinoiden juonenkulkujen analyysistä sekä teemoitettujen ydintarinoiden avulla tuottamastani niin sanotusta tyypikertomuksesta.

Tutkimuksen lopputuloksena syntynyt fiktiivinen kertomus ”Kullankaivajan tyypitarina” on ydintarinoiden keskeisiä juonirakenteita ja kokonaisuutta ilmentävä, minun tutkijana aineiston pohjalta luomani konstruktio kullankaivajien elämäntarinoista. Tuottamani tyypikertomuksen pyrkimyksenä on tuoda esiin yksilöllistenkin tarinoiden aina heijastelevan yleisiä kulttuurisia merkitysjärjestelmiä (ks. Hänninen, 1999, s. 33).

Analyysivaiheen haastavin osuus oli löytää vastauksia asettamaani päätutkimuskysymykseen, eli siihen, miten kullankaivajat elämäntarinoissaan tuottavat omaa identiteettiään. Tarinoissa kullankaivajat tuottivat identiteettiään epäsuorasti, joka edellytti minulta aineiston pohdiskelevaa lukemista sekä kirjallisuuteen ja aiempiin identiteettitutkimuksiin tutustumista. Näiden vaiheiden avulla toteutin tulkitsevaa analysointia, jonka avulla katson löytäneeni vastauksia esittämäni kysymykseen.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen toteutuksessa olen huomionut tiedon luotettavuutta ilmentävät normit sekä aineiston keruussa että tutkimusmenetelmän valinnassa ja sen soveltamisessa. Näiden tekemieni valintojen kautta tutkimuksessa saatujen tulosten oikeellisuus on tiedeyhteisön tarkistettavissa. Tutkimustyön kaikissa vaiheissa on noudatettu yhteisesti sovittuja periaatteita, joka tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti tarkoittaa sitoutumista rehellisyyteen, avoimuuteen, huolellisuuteen ja kriittisyyteen tieteen tekemisessä. (Kuula, 2011, s. 24, 26, 34–35.)

Keskeinen osa tieteellistä tutkimusta on tulosten luotettavuuden arviointi. Elämäkertatutkimuksessa tietojen luotettavuuden arviointi voidaan nähdä eräällä tavalla haasteellisena elämäntarinan ollessa aina kertojan näkökulmasta kerrottu tapahtumien kuvaus. Samasta asiasta tai samasta tilanteesta voidaan kuulla useampia versioita, joiden kaikkien voidaan kuitenkin arvioida olevan yhtälailla tosia. J.P. Roos on kuvannut elämäkertatutkimusta muun muassa seuraavasti: ”Omaelämäkerta on genre, jossa fiktiivinen ja non-fiktiivinen aines aina taistelevat keskenään” (Haavio-Mannila Hoikkala, Peltonen & Vilkkö, 1995, s. 9). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytettyjen reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä näkee toisinaan sovellettavan myös laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. Tässä tutkimuksessa luotettavuuden arvioimiseen soveltuu mielestäni paremmin

Brunerin (1986) ajatus narratiivisen tietämisen arvioimisesta *verisimilitude* (todellisuuden tuntu) käsitteen avulla. Lincoln ja Denz (1994) korostavat arvioinnin keskeisenä tekijänä vahvan todentunnon välittämistä siten, että lukija kykenee eläytymään tarinaan ja kokemaan sen eräänlaisena todellisuuden simulaationa. *Verisimilituden* avulla voidaan näin ollen arvioida hyvin myös fiktiivisten kertomusten luotettavuutta. (Heikkinen, 2010, s. 154–155; Lincoln & Denz, 1994, s. 580 Heikkisen, 2010, s. 154 mukaan). Tutkimuksessa keskeisenä tavoitteenani on ollut avata kullankaivajien elämäntarinoita uskottavina ja tarjota valikoitujen aineistolainauksen ja fiktiivisen kullankaivajan tyyppitarinan avulla lukijalle mahdollisuutta eläytyä kullankaivajien elämänkulkuihin. Tutkimuksen avulla koen saavuttaneeni lisäymmärrystä siitä kullankaivajien todellisuudesta johon kerrotut elämäntarinat sijoittuvat.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa aineiston lisäksi myös tutkijan asema sekä hänen tekemänsä teoreettiset ja metodologiset valinnat. Omat motiivini tutkimuksen tekemiseen pohjautuivat heränneestä kiinnostuksesta kullankaivukulttuuriin. Koska tiesin aiheesta etukäteen verrattain vähän, ja koska haastateltavat olivat itselleni aiemmin vieraita henkilöitä, koen päässeeni tutkimuksen tekemisessä liikkeelle ilman erityisiä ennako-odotuksia tai -käsityksiä. Vaikka elämäkerralliset haastattelut etenivät niin sanotusti kullankaivajien johdolla, itseni toimiessa enemmän kuuntelijana, toteutui tiedonhankintaprosessi kuitenkin kokonaisuudessaan vuorovaikutuksellisenä prosessina (ks. Huotelin, 1996, s. 22–23), minkä vuoksi en voi katsoa itseäni tutkimusaineiston muodostamisessa täysin ulkopuoliseksi henkilöksi. Haastattelujen yhteydessä useammat kullankaivajat esittivät minulle ystävällisen kutsun saapua kesällä Tankavaaraan kokeilemaan kullankaivuuta. Mahdollisuus oli houkutteleva, ja puntaroinkin pitkään sen toteuttamista. Valtauksilla mukana oleminen olisi varmasti tuonut merkittävää lisäymmärrystä aiheeseen, mutta tutkijan objektiivisuuden säilyttämiseksi halusin ylläpitää tiettyä etäisyyttä tutkimusprosessini ollessa vielä kesken. Tutkimuksessa on kuitenkin mahdotonta toteuttaa täydellistä objektiivisuutta, sillä tutkijankin työskentelyn taustalla vaikuttavat aina myös hänen oma ajattelunsa, asenteensa, tuntemuksensa ja jonkinlaiset ennakko-oletukset.

Luotettavuuden lisäämiseksi olen tarkastellut keräämääni aineistoa huolellisesti ja mahdollisimman objektiivisesti. Analyysiäni olen toteuttanut aineistolähtöisesti, tutkittavien ääntä kuunnellen. Tutkijana on kuitenkin tärkeää myös tiedostaa ja tunnustaa, että narratiivisen analyysin lopputuloksessa on tulkinnan kautta viimekädessä aina esillä myös tutkijan oma ääni (Hatch & Wisniewski, 1995, s. 150; Hänninen, 1999, s. 34). Tutkijana olen tulkinnut kullankaivajien kertomia

tarinoita omasta elämästään. Tähän liittyvänä tutkimuseettisenä ongelmana pohdin elämänkertomusten pohjalta tekemieni päätelmien avulla toteutettua rekonstruktiota, ja lähinnä sitä, etten luomallani uudella kertomuksella loukkaa henkilökohtaisen elämäntarinansa minulle kertoneita kullankaivajia.

Läpinäkyvyyden parantamiseksi olen kirjoittanut auki tutkimuksessa käyttämäni analyysimenetelmät ja sen eri vaiheet mahdollisimman selkeästi ja tarkasti. Keskusteluissa nousee usein esiin kysymys elämäkertatutkimuksen laajuudesta ja kerättävän aineiston riittävydestä. Mikä määrä aineistoa on riittävästi? Kysymykseen ei ole olemassa määrään perustuvaa suoraa vastausta. Tässä tutkimuksessa noudattelin Robertsin (2002, s. 12) aineiston riittävyyteen liittyvää ajatusta siitä, että elämäkertatutkimuksessa edustavuutta tärkeämpiä asioita ovat tutkimuksen tarkoitus ja teoreettisen päättelyn laatu, joiden avulla pyritään tuottamaan tai vahvistamaan teorioita tai saavuttamaan uusia käsitteellisiä oivalluksia.

Yksi tutkimukseni eettisistä kysymyksistä koskee informanttien tunnistettavuutta. Ihmistieteissä tunnistettavuuden estäminen kuuluu tutkimuseettisiin perusnormeihin. Henkilötietojen salaamisen lähtökohtana on suojata tutkittavia osallistumisen aiheuttamilta mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta. Yhtenä ongelmana on, että maantieteellisesti pienelle alueelle sijoittuvassa tiiviissä yhteisössä, kuten Tankavaarassa, missä ihmisten elämäntarinat ja -vaiheet tunnetaan yleisesti, on kertomuksista anonymisoinnista huolimatta mahdollista pystyä päättelemään vastaajien henkilöllisyys. (Kuula, 2011, s. 201–204.) Haastateltavat eivät edellyttäneet henkilötietojensa salassa pitämistä, mutta koska olin kirjannut haastatteluun osallistuvien anonymiteetistä huolehtimisen tutkimussuostumukseen, päädyin pitämään periaatteesta kiinni sekä aineiston käsittelyssä että lopullisessa tutkimusraportissa.

Analyysiprosessini sekä aineistosta tekemieni tulkintojen tulokset ovat luettavissa seuraavista tuloslukuista, joista ensimmäinen käsittelee kullankaivajia ja heidän persoonallisen sekä sosiaalisen identiteettinsä muodostumista elämänsä eri vaiheissa. Toinen tulosluku muodostuu kullankaivajien toimintaympäristöjen kuvauksesta ja niiden saamista merkityksistä heidän tarinoissaan. Viimeisessä tulosluvussa on luettavissa Johanneksen tarina, joka on aineistona toimineista elämäntarinoista konstruoimani fiktiivinen tyyppitarina tämän päivän kullankaivajasta.

5. KULLANKAIVAJA YKSILÖNÄ OSANA YHTEISÖÄ

Tässä ensimmäisessä tulosluvussa analysoin keräämäni aineiston avulla kullankaivajien persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin rakentumista heidän elämäntarinoissaan, eli minkälaisia identiteettejä kullankaivajat rakentavat kertomuksissaan ja miten identiteetit rakentuvat sosiaalisesti? Elämäntarinat sellaisenaan ovat eräänlaisia identiteettikertomuksia. Kertoessaan elämästään kertovat ihmiset samalla siitä keitä he ovat ja miten erilaiset vaiheet, tapahtumat ja ihmiset ovat vaikuttaneet heidän elämäänsä ja minäkuvansa muodostumiseen. Maaliskuussa 2016 tekemäni elämäkertahaastattelut tuottivat kertomusmuotoista aineistoa, joissa haastateltavat kuvasivat elämänkulkuaan loogisella aikajanalla aina lapsuudesta ja nuoruudesta nykyhetkeen. Kullankaivajat kertoivat tarinoiden muodossa muun muassa elämänsä varhaisvaiheiden tapahtumista sekä noihin vaiheisiin liittyvistä tärkeistä henkilöistä ja tapahtumista, luoden niille erilaisia merkityksiä. Kolmas alaluku käsittelee yhteisöä, jonka merkityksen kullankaivajat toivat esille nykyhetkestä puhuessaan.

5.1 Lapsuus ja varhaisuoruus

Liebkindin (1988, s. 66) mukaan kokonaisidentiteetin sisältö muodostuu yhdistelmänä syntymässä annetusta, omien vapaaehtoisten valintojen kautta saavutetusta ja vuorovaikutuksen kautta omaksutusta. Elämän varrella ihminen kehittyy omaksi itsekseen jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa (Fadjukoff, 2015, s. 147). Lapsuuden ympäristöillä, perheellä ja lähipiirillä on näin ollen merkityksensä myös identiteetin kehityksessä. Juhani, Tapanin ja Tapion tarinoita yhdistää jo lapsuudessa alkanut kiinnostus kultaan ja mineraaleihin. Kullankaivajien ohjautuminen kullankaivun pariin on tuolloin tapahtunut enemmän tai vähemmän ohjatusti. Näissä tarinoissa kullankaivajat nimeävät vaikuttaviksi henkilöiksi usein jonkun perheenjäsenen: isän, veljen tai muun lähisukulaisen.

Elikkä minäpä lähden siitä, että mitenkä me sitte lähettiin isäukon kanssa tähän hommaan. Elikkä on ollut vuosi seitsemänkymmentäyhdeksän ja mää olen ollu silloin 6-vuotias. Ja isä halus kokeilla seikkailua. Ja, ja... päätti että koitetaan... hän päätti sitten alkaa kullankaivuuta koittamaan. (Juhani/1/19–22.)

Kuten Juhani tarinassaan kertoo, kulki hänen tiensä kultamaille isän seikkailunhalun johdattamana. Hänen itsensä ollessa tuolloin vielä lapsi, oli päätös kullankaivuuseen lähtemisestä isän. Lausumasta käy kuitenkin ilmi, että tuo ensimmäinen yhdessä tehty kaivumatka johdatti sekä isän

että pojan pysyvästi kullankaivun pariin. Perheen asuessa tuolloin kaupunkiympäristössä rannikolla, merkityksellistyy isän ja pojan yhteinen matka Juhanin puheessa heidän yhdessä tekemäkseen seikkailuksi ja yhdessä viettämäkseen ajaksi. Maiju Huttunen (2013), joka on tarkastellut lapsuuden identiteettiprosessien olemassaoloa, puhuu lapsuuden kokemuksien tuomasta merkityksestä identiteetin kehittämisessä. Artikkelissaan hän tuo esille lapsuuden omakohtaisten kokemusten olevan minuuden ja identiteetin kannalta erityisessä asemassa, sillä niiden kautta ihminen alkaa rakentamaan käsitystä omasta itsestään suhteessa niihin (Huttunen, 2013, s. 139).

Tapio kuuluu kullankaivajien sukuun. Tapio kuvailee sukunsa kultahistorian vaikutuksia ja sen mukanaan tuomia velvoitteita jatkaa suvun pitkiä perinteitä kaivajana. Aloituspuheenvuorossaan hän antaa ymmärtää, että hänen tiensä kullankaivajaksi oli eräällä tapaa sinetöity jo lapsena ilman varsinaista omaa vaikutusmahdollisuutta asiaan. Tapio on kasvanut kullankaivun ja kullankaivajien ympäröimänä, ja siten siitä on jo lapsena tullut hänelle luonnollinen osa arkea. Myös tarinansa myöhemmissä vaiheissa Tapio rakentaa identiteettiään suvun perinteiden jatkajana.

Mää en oo itse koskaan päässyt valitsemaan, että rupeanko mää kaivamaan kultaa tai en. Että me ollaan kullankaivajien suku. Mun isoisä ja isosetä on tehnyt sen valinnan jo 20 - luvulla ja mää en muista, milloin mää oon oppinut vaskaamaan. Mää oon ollut ihan pieni. (Tapio/1/23–25.)

Lapsille on luonteenomaista samastua toisiin ihmisiin. Samastumisella viitataan tässä yksilön pyrkimykseen olla samanlainen kuin hänelle merkityksellinen kohde (Vuorinen, 1992, s. 197). Identifikaation eli samastumisen käsite liittyy läheisesti identiteetin käsitteeseen. Sosiaalisen identiteettiteorian yksi keskeisistä ajatuksista onkin, että samastumisen avulla tapahtuva sosiaalisen identiteetin rakentuminen myötävaikuttaa osaltaan myönteisen minäkuvan luomiseen omasta itsestämme. Lapsuudessa lähipiiriin, erityisesti vanhempien ja perheen, voidaan katsoa edustavan tarinoissa niitä merkityksellisiä toisia, joilla on elämän alkuvuosina ollut vaikutuksensa kullankaivajien identiteettien kehitykseen. Merkitykselliset toiset vaikuttavat käsityksiin itsestämme sekä siitä, keitä olemme ja miksi haluamme tulla. (ks. Liebkind, 1988, s. 70; Berger & Luckmann, 1998, s. 170–171.) Tapio kuvaa tätä samastumista kertomuksessaan seuraavasti:

Että kyllä sellasia on. Ja sitte semmosia mää tiän... meidän kullankaivajien jäsenistöstä semmosia, että on ollu, että miten koko suvulle on ollu merkittävää se, että joku suvun esi-isä on ollu kullankaivaja, joka on kokenut on saman, joka ei oo päässy siitä koskaan irti ja on kertonu sitte siitä. Et se ei oo pelkästään ollu sen yhen ihmisen läpi koko elämän, loppuelämän kestävä tarina, vaan että se sitten suvussakin niinku lähteny

liikkeelle. Että mielletään itsensä kullankaivajaksi kun se meijän esi-isä oli silloin siellä muutaman kesän kaivamassa kultaa. Se jää jotenkin henkiin. (Tapio/14/660–667.)

Tutustuttamalla lapsensa kullankaivuuseen, kullankaivajayhteisöihin sekä niiden edustamaan elämäntapaan, voidaan vanhempien katsoa tarjonneen lapsilleen yhden tulevaisuudennäkymän ja mahdollisuuden kiinnittyä kullankaivukulttuurin edustamiin arvoihin jo hyvinkin varhaisessa vaiheessa elämää. Sekä Juhanin että Tapion kodeissa suhtauduttiin kullankaivuuseen työnä ja harrastuksena positiivisesti, minkä voidaan heidän kohdallaan tulkita edesauttaneen myöhempien elämänvalintojen sekä koulutus- ja uraratkaisujen tekemisessä.

Huolimatta lapsuusvuosina saaduista vaikutteista tai muiden mahdollisista odotuksista kävi Juhanin ja Tapion myöhemmistä kertomuksista ilmi, että kullankaivajaksi ryhtyminen oli kummankin kohdalla lopulta kuitenkin oma henkilökohtainen valinta. Varsinaisesta identiteetin rakentumisesta ja saavuttamisesta voidaan puhua vasta siinä vaiheessa kun lapsi alkaa itse tekemään päätöksiä, siitä millainen hän haluaa olla, mitä arvoja omaksua ja mihin viiteryhmiin hän haluaa kiinnittyä (Fadjukoff, 2015, s. 147–148). Lapsuuden harrastuksesta herännyt kiinnostus kultaan ja sen etsimiseen on Juhanin, Tapanin ja Tapion kohdalla säilynyt aina aikuisuuteen saakka. Tapio kuvailee omaa suhdettaan kullankaivuuseen seuraavasti: *Se on perimmäinen kysymys: mistä löytyy kultaa? (---) Se on ainut kiinnostava kysymys mikä on olemassa.* (Tapio/4/153, 155.) Yksilön elämän myöhemmissä vaiheissa tekemillä omilla valinnoilla Liebkind (1988, s. 66) viittaa saavutettuihin identiteettisisältöihin, jotka eroavat omaksutusta sisällöstä nimenomaan omien, vapaaehtoisesti tehtyjen valintojen kautta.

Tapani, joka aloitti kullan kaivamisen vasta aikuisiällä, kertoi myös kiinnostuneensa mineraaleista jo pikkupoikana. Tarinasta ei käynyt ilmi, että hänen kohdallaan innostuksen syttymisen taustalla olisi ollut vaikuttamassa muita ihmisiä, kuten esimerkiksi vanhemmat tai perhe. Tapani kuvailee lapsuudessa heränneen kiinnostuksen kantaneen läpi elämän, ohjaten myöhemmin myös hänen nuoruusvuosinaan tekemäänsä ammatinvalintaa. Tapanin puheesta välittyy hänen tuntemuksensa siitä, että hän on kyennyt elämänsä varrella vapaasti toteuttamaan itseään ja kiinnostustaan maaperäasioihin sekä tekemään valintoja joiden kanssa hän elää sopusoinnussa vielä tänäkin päivänä.

Joo. Mistäs minä aloitan? Ehkä siitä kun olin pieni, pieni poika. En muista minkä ikäinen, mutta muistan, että minulla oli aina kiviä taskussa. (Naurua). Ja tästä alkoi varmasti se geologinen kiinnostus ja polku tai elämäntie. Ja olen huomannut, että aika

paljon pienet lapset, sellaiset ala-asteikäiset ovat kiinnostuneita luonnosta, mineraaleista, kivistä, dinosauruksista. Mutta melkein kaikilla nykyään se kiinnostus häviää, mutta mulla se meni läpi elämän, jota olen nyt koko elämän harrastanut ja siitä tuli myös ammatti. (Tapani/1/18–23.)

Tarinoissaan kaivajat kuvaavat ensimmäisen kulturalöydön tekemistä merkittäväksi kokemukseksi elämässään, millä on tarinoiden perusteella ollut oma merkityksensä myös yksilöiden tulevaisuuden rakentumisessa. Ikään katsomatta he kuvaavat ensimmäisen hipun löytymistä itselle käännteentekeväksi ja ikimuistoiseksi tapahtumaksi. Aikuisena kullankaivuun aloittanut Tapani kuvaili kokemustaan kertoen: (---) *ja minä löysin sen ensimmäisen pikku jyvän kultaa ja kipinä oli syttynyt* (Tapani/3/98–99). Alla olevassa aineistolainauksessa Juhani kertoo lapsuusajan kulturalöydön merkitystä aikuisuuteen jatkuneelle kaivuinnostukselleen:

Juhani: Ja siitä mää muistan sen ensimmäisen hippuni kun mulla oli semmonen punainen Plasto muovilautanen, semmonen paksu, melkein niinku bakeliittia. Ja mää sillä vaskasin siellä, ja sieltä löyty se ensimmäinen hengetön hippu. En tiä missä se nykyään mahtaa olla, mutta se oli pitkän aikaa sitte keittiön maustekaapissa teipattuna johonkin pippuripurkin kylkeen (naurua).

H: Arvokkaalla paikalla? (naurua).

Juhani: Joo (naurua). Pieni hengetön hippu.. ja ja siitä lähtien sitte oon isän kanssa kulkenu... lähes joka kesä - lähes joka kesä kullankaivussa. (Juhani/1/26–33.)

Juhani kertoi säilyttäneensä lapsena löytämänsä ensimmäistä pientä kultahippuaan vuosien ajan maustekaapissa. Kullankaivajilla on nimityksensä erikokoisille kultahipuille. ”Hengetön” on löydettävistä hipuista se pienin. (Kultahippu.fi, 2017a.) Vaikka Juhani kuvailee ensimmäisen kulturalöytönsä olleen hengetön hippu, oli tuo hippu nuorelle miehelle aarre, mikä toimi konkreettisena muistona ensimmäisestä isän kanssa tehdystä retkestä Lapin kultamaille. Tuon hipun voidaan katsoa näin toimineen eräänlaisena merkityksellisenä symbolina jo lapsuudessa kehittymään alkaneelle kullankaivajan identiteetille.

Erityisesti Juhanin ja Tapion kerronnassa korostuvat lapsuus- ja nuoruusvuosien merkitykselliset kullankaivukokemukset ja noihin muistoihin liittyvät läheiset ihmiset. Kaivauksilla mukana oleminen, työskentelytapojen oppiminen ja kullankaivajien elämäntapojen omaksuminen on lausumien perusteella toiminut tärkeänä kasvuympäristönä sekä sitä kautta myös identiteettityön kasvualustana. Lapsuus ja nuoruusvuosina kehittymään alkanut kullankaivajidentiteetti on tässä vaiheessa vielä todennäköisesti edustanut enemmän omaksuttua kuin saavutettua identiteettiä (ks. Marcia, 1980, s. 161–162). Lapsuuden mieluisat muistot ja kokemukset ovat auttaneet heitä

samastumaan kullankaivukulttuuriin ja osaltaan vaikuttaneet haluun päästä kokemaan aina uudelleen tuo etsimisen, löytämisen ja yhdessä olemisen innoittava ilmapiiri. Näillä muistoissa säilyneillä menneisyyden tapahtumilla on tarinoiden perusteella ollut merkityksensä ja vaikutuksensa kullankaivajaidentiteetin kehittymiselle.

5.2 Aikuisikä – koulutus, työ ja perhe

Nuoruusiässä niin identiteetti yleensäkin kuin myös ammatti-identiteetti ovat vielä kehittymisen varhaisessa vaiheessa. Haastatelluista kullankaivajista Tapanilla ja Tapiolla lapsuudessa herännyt kiinnostus kullankaivuuseen näkyi myös koulutuslavalinnoissa. Molemmat miehistä lähtivät jo nuorena opiskelemaan geologiaa. *Kyllä mää katson, että se mun käsitys jo silloin 15 -vuotiaana oli ihan oikea. Kannattaa keskittyä näihin kullankaivuasioihin, ja mää oon muutenkin tyytyväinen geologiaan alana* (Tapio/11/508–510).

Ammatista puhuttaessa sekä Tapani että Tapio määrittelevät itsensä ensisijaisesti geologeiksi. *Ehkä enemmän geologi ja muu kuin kullankaivaja, mutta myös kullankaivaja* (Tapani/1/4). Tapion kohdalla geologin ammattiin samastuminen on ollut voimakasta ja ammatinvalinta on alusta alkaen perustunut aitoon mielenkiintoon alaa kohtaan. Geologiaa kohtaan tuntemansa kiinnostuksen taustalla ja yhtenä ammatinvalinnan ratkaisevimmista tekijöistä on Tapion kohdalla ollut tässäkin tapauksessa kulta. Muiksi tekemäänsä uravalintaa puoltaneiksi tekijöiksi Tapio mainitsi isoäitinsä suopean suhtautumisen alan opintoihin ja sen, että geologiaa pystyi opiskelemaan Oulussa, eikä koulutuksen hankkiminen siis edellyttänyt muuttoa Etelä-Suomeen. Voimakkaan kiinnostuksen ja vahvan sitoutumisen kullankaivuuseen niin opintojen, työn kuin kullankaivuharrastuksenkin kautta voidaan katsoa osaltaan tukeneen myös hänen työidentiteettinsä vahvistumista.

Ja siinä mää opiskelin geologiksi, eikä mua geologiassakaan mikään muu kiinnostanut kuin kulta. Ei koskaan. Onhan siellä muutakin; öljy, timantit ja sitten tietenkin perusmetallit, mustat metallit, sora, pohjavesi... Mutta kun ei mua oikeesti, aidosti kiinnostanut mikään muu kuin kulta. (Tapio/4/146–149.)

Postmodernin ajan ominaispiirteisiin kuuluvat kulttuurinen ja yhteiskunnallinen modernisaatio. Elämä on aiempaa sirpaloituneempaa ja muutoksesta on tullut pysyvä osa ihmisten arkipäivää. Muutos pitää myös ihmisen identiteetin liikkeessä (ks. Hall, 1999). Muuttuvat tilanteet tarjoavat

yksilölle mahdollisuutta, ja toisaalta myös pakottavuutta, arvioida minuuttaan yhä uudelleen. Giddens (1991a) näkee postmodernin ajan tuovan haasteita yksilön yhtenäisen minäidentiteetin rakentamisessa ja säilyttämisessä. Tässä yhteydessä hän puhuu yhdistämisen ja sirpaloitumisen dilemmasta, hankaluudesta tuottaa yhtenäistä tarinaa ja kokonaiskuvaa itsestään. (Giddens, 1991a, s. 188–189). Aineistosta käy ilmi kullankaivajien joustava suhtautumien elämässä tapahtuviin muutoksiin. Perhesuhteiden ja työelämän muutoksissa on kullankaivu tarjonnut monelle yhden vaihtoehdon elämänsuunnan muutokselle ja oman identiteetin uudelleenmuokkaukselle. Leppänen (2016, s. 47) viittaa tutkimuksessaan samaan asiaan puhumalla kullankaivajien pakenemisesta kultamaille. Tarinoissaan he tuottavat kokemusten ja tilanteiden muokkaamia erilaisia identiteettejä, joiden taustalta kuitenkin heijastuu eheä subjektikäsitys itsestä ja omasta identiteetistään kullankaivajana.

Haastatelluista ainoastaan Antero on tehnyt koko työuransa kouluttamalleen alalle suuntautuneissa työtehtävissä Etelä-Suomessa. Vahvasta sitoutumisesta omaan palkkatyöhönsä kertoo Anteron yli 30-vuotinen työura saman työnantajan palveluksessa. Eläkkeellä oleva Antero kertoo viihtyneensä työssään ja uransa olleen nousujohteinen. Vakaasta työurasta huolimatta on Antero elämän muilla osa-alueilla kohdannut moninaisia käänteitä, mukauttaen elämänsä ja identiteettiään tilanteiden mukaan aina tarvittaessa uudelleen. Muihin tarinoihin verrattuna Anteron elämäntarinassa kullankaivu tulee selkeämmin sijoitettua ennen kaikkea vapaa-ajan viettoon liitettäväksi harrastustoiminnaksi. Omien sanojensa mukaan hän ei ole missään vaiheessa harrastanut kullankaivuuta tosissaan ja määrittelee itsensä kullankaivajana näin harrastelijaksi. Tankavaaran alueella oleva oma valtaus määrittyy Anteron puheissa paikkana rentoutumiselle ja yhdessäololle.

Juhanilla ei nuorena, eikä erityisesti myöskään myöhemmissä vaiheissa, ole ollut tarkempia suunnitelmia tai tavoitteita työuransa suhteen. Hänen tähänastinen työuransa on edennyt pitkälti elämäntilanteiden tuomien muutosten ja niiden mukanaan tuomien uusien työmahdollisuuksien mukaisesti. Hänellä on koulutusta ja työkokemusta useammilta eri aloilta. Tarinoidessaan hän kuvasikin jossain vaiheessa eläneensä *kulkurin elämää*. Kullankaivu on kuitenkin kulkenut kokoajan, välillä sivutyönä ja välillä pääasiallisena työnä, Juhaniin elämässä mukana. Kiinnostus kullankaivuuseen on kuitenkin säilynyt aina nuoruusvuosista tähän päivään saakka. Kaikista ammateistaan ja töistään Juhani vaikuttaa sitoutuneimmalta nimenomaan kullankaivuuseen. Juhani on asunut Tankavaaran alueella nyt jo useamman vuoden. Myöhemmin aikuisiällä hankimaansa koulutusta hän yhdistää nykyisin kullankaivuuseen ja sen ohella tekemiinsä muihin töihin.

Nykyisin eläkkeellä jo oleva Olavi on tehnyt noin puolet työurastaan tehdastöissä Etelä-Suomessa. Kultaa hän on kaivanut jo 70-luvulta lähtien. Teknologian tuomien muutosten yhteydessä Olavi päätti irtisanoutua silloisesta työstään ja muuttaa kultamaille. Muutettuaan Tankavaaran jo reilut kolmekymmentä vuotta sitten ja kullankaivun oltua tuosta lähtien yksi tärkeimmistä kiinnostuksen kohteista, kuvailee Olavi kullankaivuuta omassa elämässään kuitenkin enemmän harrastukseksi kuin työksi.

Se oli hyvä olla niinku harrastus sitte tai, en mää tota, en mää siitä koskaan saanu niinku elinkeinoa. Että mää oon sitä tehny. Tai on siin tietysti tullu, kun on noita myyny niin vähän tuloa, mut että se on ollu sellanen sivubisnes sit tavallaan...niinku harrastus mulle, että ei, en mää oo sitä ammatikseni tehny sitte koskaan. (Olavi/3/136–139.)

Lapin maisemat, kulta ja elämäntyyli houkuttelevat kauempaakin tulevia. Mitkä tekijät saavat kaivajat vuosikymmenestä toiseen innostumaan kovasta työstä kaukana kaupungeista ja asutuskeskuksista? Kirjassaan Hikihippuja kultamailta (1989, s. 77) Arvo Ruonaniemi mainitsee kullan löytämisen lisäksi merkittäviksi tekijöiksi muun muassa vapauden, itsemääräämisoikeuden, elintasokamppailusta irtautumisen ja tunturimaiden tarjoamat upeat työympäristöt. Haastatelluista neljä viidestä on alun perin kotoisin muualta kuin Lapista. Olavilla ja Anterolla kipinä kullankaivuuseen on syttynyt vasta aikuisiällä. Heidän kohdallaan kullankaivajaidentiteetti on alkanut muotoutua muiden jo olemassa olevien identiteettien rinnalle. Huolimatta siitä missä vaiheessa elämäänsä kullankaivajat ovat niin sanotusti jääneet koukuun kullankaivuuseen, ovat kaikki haastatelluista jossain vaiheessa kiinnittyneet eriasteisin sitein Tankavaaraan ja siellä toimiviin yhteisöihin. Monet kaivajista kuvaavatkin Tankavaaraa paikkana itselle erityiseksi. Kullankaivun ohessa monet heistä ovat eri tavoin osallistuneet myös alueen kehittämiseen erilaisina talkootöinä. *Tänne jalostuuki oikeastaan semmoset ihmiset, jolla on jo jonkinlainen intohimo siihen, ja jolla syttyy sellanen auttamisen halu ja talkoohenki tässä. Niin semmosia ihmisiä tänne jostakin kumman syystä vaan tulee. Ehkä siksi, että tää on aito paikka.* (Juhani/12/527–530.)

Romantisoidusta julkisuuskuvasta huolimatta kuvaavat kaivajat kullankaivun olevan ennen kaikkea kovaa työtä. Päivät venyvät pitkiksi ja työ on fyysisesti vaativaa. Itselle merkityksellinen ja mielekäs työ motivoi ja auttaa jaksamisessa. Itsekin kultaa kaivanut ja kullankaivusta kirjoja kirjoittanut Arvo Ruonaniemi luonnehtii kaivajan työtä seuraavasti: ”Kullankaivu on ankaraa työtä lapiopelillä. Romantiikka valuu hien mukana, mutta känsät kourissa kovenevat. Kullan lumo on kuitenkin kummallinen. Ennakkoon ei tiedä, mitä kaivos antaa vai antaako mitään. Ken on kullan

kanssa tehnyt liiton, hän kärsii kaikki vastukset ja uskoo, että maa maksaa vielä. Ne, jotka aloittavat vain äkkirikastumisen toivossa, joilla ei ole uskoa, pullahtavat.” (Ruonaniemi, 1989, s. 197.)

Kesän ja kaivukauden ollessa lyhyt kuvaavat kullankaivajat työn ja vapaa-ajan tuona aikana kietoutuvan tiiviisti toisiinsa. Vapaa-ajan määrittämisen voidaan katsoa olevan kaikkea muuta kuin yksiselitteistä. Jari Järviluoma (2006, s. 31–33) on lähestynyt vapaa-aikaa käsitteellisesti kolmesta eri näkökulmasta: vapaa-aika jäljelle jäävänä aikana eli *residuaalisena aikana* (pois lukien elämisen kannalta välttämättömien asioiden hoitaminen, kuten nukkuminen, ruokailu, työ), tai *mielentilana*, jolloin aikaa käytetään tietoisesti henkilökohtaiseen elämän rikastamiseen ja mielihyvän saavuttamiseen tai *aktiviteettina* eli aikana, joka käytetään toiminnallisiin aktiviteetteihin ja joissa usein on mukana sosiaalinen ulottuvuus ja lopputuloksena fyysinen ja psyykkinen hyvinvointi. Verratessaan nykyistä kaivutyötä ja sen ohessa tekemiään muita töitä aiemmin Etelä-Suomessa tehtyyn työuraan kokee Juhani olevansa kaivutyössään kokoaikaisesti lomalla. *Mää teen kyllä sitte kaikenlaista duunia tässä, mut ei se tunnu duunilta* (Juhani/11/525). Vaikka kullankaivu on työtä, yhdistyy se samanaikaisesti aktiviteettina ja mielentilana osaksi kullankaivajan vapaa-aikaa. Kullankaivu määrittyy kaivajien puheissa, ei työksi eikä vapaa-ajaksi, vaan valituksi elämäntavaksi. Vahvasta kullankaivajan työidentiteetistä kertoo kaivajien voimakas sitoutuminen vaativaan kaivutyöhön.

Ja sitten jos siihen ryhtyy siihen kaivuuhommaan, niin se kyllä sitoo 100 prosenttisesti, että siitä ei lähdetä yhtään mihinkään. Että koko sulanmaanaika pitää sitte sitoutua siihen. Ja mää oon sitä saanu maistaa jo, että ei siinä oo mitään glamouria, että tehdään... niinku siinä Tankavaaran lähellä Lauttaojalla me tehtiin kahtatoista, neljäätoista tuntia työmaalla. Sit sen jälkeen kaikki ruuanlaitot ja saunassa käynti. Ei siinä jää mitään vapaa-aikaa. Tehdään se työpäivä, käydään syömässä ja saunassa ja sitte uni yllättää. Ja sama uusiksi. Ja ihan koko kesä sitä samaa. Mutta sillä lailla, ja vaan sillä lailla sitä pitää pyörittää. (Tapio/10/451–457.)

Tarinoissaan kullankaivutyö merkityksellistyy vapautena ja itsemääräämisoikeutena. Omalla valtauksellaan työskentelevä kullankaivaja kokee olevansa oman itsensä herra. Jokainen kaivaja asettaa työaikansa ja kauden tulostavoitteensa itse. Tapanin tarinasta käy ilmi hänen yrittäjämäinen asenteensa työn tekemiseen. Hänen urasuunnitelmiinsa ei esimerkiksi ole missään vaiheessa kuulunut säännönmukaisen ja vakituisen palkkatyön tavoittelu. *Ja sitten se yksi juttu oli ihan selvästi, että en halua sellaista pitkäaikaista palkkatyötä; aina vähäsen oman yrityksen kautta.* (Tapani/1/40–42.)

Tarinoissaan kullankaivajat antavat ymmärtää monien kaivajien kaivavan niin sanotusti omaksi ilokseen. Tällä he viittaavat siihen, että toisinaan kaivajan on vaikea luopua löytämästään kullasta. Kulta on kaivajalle usein arvokkaampaa, kuin mitä siitä myytäessä maksettava raha. Lemmenjoella lapiolla kultaa kaivava Kai Rantanen kuvailee kullankaivun motiiveja seuraavasti: ”... on kolme asiaa, jonka takia tätä työtä tehdään. Ne ovat kulta, kulta ja kulta”. (Kummala & Ärrälä, 2011, s. 153.) Myös Tapion alla olevasta sitaatista välittyy sama viesti. Työn taloudellinen tuottavuus ei ole se tekijä, mikä saa kaivajan aina keväisin lähtemään montuille. Kyse on intohimosta.

Pitää olla tietyllä tavalla aika kova ja aika rankka, että pystyy siihen hommaan. Sit sitoutunu siihen kullankaivuuseen niinku paljon enemmän kuin, jos kysymyksessä ois vaan raha, niin ei semmoista sitoutumista vois olla. Se on eri asia kuin rahanhimo. Ja se on paljon jalostuneempi intohimon laji, ja paljon koukuttavampi intohimon laji kuin joku rahanhimo olis. (Tapio/13/601–604.)

Tarinoissa kullankaivajat kuvailevat monenlaisin sanakääntein voimakasta intohimoaan ja sitä kautta vahvaa sitoutumistaan kullankaivuuseen. Tapio kuvailee huumorin sävyttämänä kullankaivuuta *tappavaksi taudiksi, jossa uhri saattaa kitua jopa vuosikymmeniä* (Tapio/14/644). Toisilla kaivajilla polte kaivutöiden pariin on niin voimakas, että joskus ”kainalokullan” kimallus saattaa jäädä maaperästä löytyvää kultaa himmeämmäksi. He eivät tarinoissaan määritä parisuhdetta, perhettä ja kullankaivuuta toisiaan poissulkeviksi yhtälöiksi, mutta vuosittain puoleksi vuodeksi erämaahan vievän kaivutyön nähdään tuovan oman haasteensa parisuhteen ja perhe-elämän pyörittämiselle. Useampi kullankaivaja mainitsee kerronnassaan avioliittonsa päätyneen eroon. Omassa tarinassaan Juhani kertoo isyyden olevan hänelle erityisen tärkeää. Juhani tarinassa tulee kuitenkin selkeästi esille, että hänen elämässään sitoutuminen kullankaivuuseen on ollut voimakkaampaa kuin sitoutuminen esimerkiksi parisuhteisiin. *Sitten ku aattelee mahollisia omia, vaikka parisuhteita tai tämmösiä, niin mää oon nähny ne aika mahottomaksi. Että ei ne onnistu. Ne ei vaan minun kanssa onnistu. (Naurua)... Liian, liian tuota niin niin.... liikaa omistautunu tälle jutulle.* (Juhani/13/599–601.)

Kullalla voidaan aineiston perusteella todeta olevan melkoinen mahti. Kultakuumeeseen sairastuneelle on kultamaiden houkutus ilmeisen hankalasti vältettävissä silloin kun Lapin erämaaluonto muodostaa yksilön mielenmaiseman ja kaipuu kaivuiden pariin kalvaa mieltä.

5.3 Nykyhetki – ryhmäjäsentyys kullankaivajien yhteisössä

Teoksessaan Onnen hippuja (Kummala & Ärrälä, 2011, s. 5) toimittaja Seppo Kummala kuvailee Lemmenjoen kaivajayhteisöä seuraavasti: ”Löysimme tunturista yhteisön, joka muodostuu sinnikkäistä ja yritteliäistä ihmisistä. He ovat persoonallisia ammattilaisia eri puolelta Suomea. Ennen kaikkea väkeä, joka ei valita turhasta, vaan arvostaa rehellistä työn tekemistä. Tietämien taipaleiden takana läheisten merkitys kasvaa ja naapurista pidetään huolta. Nykyaika on tuonut kultamaille koneiden lisäksi perheet – naiset ja lapset muodostavat kiinteän osan työyhteisöä.”

Kullankaivu on pitkälti itsenäistä ja yksin tapahtuvaa työskentelyä vaihtelevissa luonnon olosuhteissa. Tarinoista on tulkittavissa, että toisaalta kullankaivaja näkee itsensä eräänlaisena ”yksinäisenä sutena”, toisaalta yhtenäisen joukon yhtenä jäsenenä. Kullankaivajien kerronnassa yhteisö ja yhteisöön kuuluminen saa suuren merkityksen. Kullankaivajien niin sanottu varsinainen työyhteisö muodostuu lähialueen kaivajista. Pienilukuinen ammattikunta kokee kuitenkin samankaltaisuutta ja yhteenkuuluvuutta myös laajemmassa mittakaavassa, eli niin toisilla alueilla toimivien suomalaisten kuin ulkomaalaistenkin kaivajien kanssa. Olavin ja Tapion tarinoissa tulee esiin heidän molempien kiertäneen tutustumassa ja työskentelemässä myös kansainvälisillä kultakentillä. *Et kyllä mää löydän hengenheimolaisia ja nautin siitä, että mää löydän hengenheimolaisia niinku toiselta puolelta maapalloa.* (Tapio/12/553–555). Olavilla kullankaivajien muodostama ystäväpiiri on laajentunut hänen otettuaan vuosien varrella aktiivisesti osaa erilaisiin kullankaivukisoihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Noissa tapahtumissa kisaamisen ohessa ovat tärkeässä asemassa ystävien ja tuttavien tapaaminen.

Me ollaan sosiaalisia ja me ollaan yhteenkuuluva joukko, mutta me kuitenkin toimitaan ja halutaan toimia erillään. Ja itsenäisesti, joka onkin se kaiken juju ja joka on hieno homma. Mutta sitte ku me ollaan yhdessä ja tietään, että tuo on kullankaivaja, niin aina mennään juttelemaan ja vähän leuhkitaan, että mitä ollaan saatua ja...kalajuttuja kerrotaan...niin (naurua). (Juhani/8/348–351.)

Kaikista tarinoista käy ilmi, että kullankaivajat samastuvat voimakkaasti yhteisönsä jäseneksi. Samastuminen on kuitenkin aina osittaista tarkoittaen, että yksilöt samastuvat ryhmiensä joihinkin piirteisiin erottautuen samalla toisista. Identiteetti on vahvasti kytköksissä niihin sosiaalisiin ympäristöön jossa ihminen on kasvanut ja jossa hän elää. (Liebkind, 1988, s. 71–72). Suomalaisen kullankaivajan identiteetin taustalta välittyy arvostus ja ylpeys omaa työtä kohtaan. Tapio kuvasi tuntevansa hengenheimolaisuutta myös ulkomaalaisten kaivajien kanssa. Samankaltaisuuden ohella

hän tekee kuitenkin eroa esimerkiksi myönteisen kullankaivajaidentiteetin omaksumisessa eri maissa toimivien kaivajien välillä.

On valtavan paljon samankaltaisuutta. Ehkä niinku Venäjällä se semmoinen kullankaivajan identiteetti on vähän huonommin kehittynyt. On vähän niinku semmoinen, niin kuin mikä tahansa sorakuski. Mutta sielläkin se silti on, että ei ehkä kaikilla, mutta ne kenellä on, niin sen sitte tunnistaa. Ja siihen pääsee sitte äkkiä sisälle. (Tapio/13/586–590.)

Kaikkien kullankaivajien elämäntarinoista on tulkittavissa, että yhteisö ja siihen kuuluminen on heille monessa mielessä tärkeä asia. *Sää oot yks kullankaivajista. Ja se on just se, kaiken a ja o.* (Antero/8/390). Kullankaivajat näkevät yhteisönsä muodostuvan samankaltaisen arvopohjan ja yhteisen kiinnostuksen kohteen omaavista ihmisistä. Kultamaat ja kullankaivajien yhteisö nähdään myös turvallisenä paikkana, jossa vallitsee yleinen hyväksynnän ilmapiiri. Kyseinen määritelmä toistuu useammissa kullankaivajien tarinoista. Kullankaivajien yhteisö kuvataan suvaitsevaiseksi ystäväpiiriksi, jossa yksilön aikaisemmillä saavutuksilla tai epäonnistumisilla ei ole merkitystä. Kaivajien keskuudessa koulutuksella tai muilla taustoilla ei ole koskaan ollut merkitystä. Montulla kaikki kullankaivajat ovat kautta aikojen olleet samanarvoisia - tärkein on aina ollut kultamiehen luonne. (Ruonaniemi, 1989, s. 76–78.) Kuvaillemalla yhteisön avoimen ennakkoluulotonta ja hyväksyvää suhtautumistapaa muita ihmisiä kohtaan, rakentavat kullankaivajat tarinoissaan samalla kuvaa itsestään ja omasta suhtautumisestaan toisiin ihmisiin. Ryhmäjäsenyyksiensä avulla kertoo yksilö samalla jotain myös itsestään ja omista ominaisuuksistaan.

Hallin (1999, s. 9, 11) identiteettiteorian mukaan yksilö määrittää identiteettiään myös erojen ja toiseuden kautta. Tarinoissa kullankaivajat näkevät yhteisönsä yhteenkuuluvana rajattuna joukkona, jossa on ainutlaatuisia piirteitä verrattuna moneen muuhun yhteisöön. Myös sosiaalisen identiteetin teoriassa tuodaan esille yhteneväisyyden ja eroavaisuuksien välistä kamppailua identiteetin rakentumisessa. Sosiaalisen identiteetin teoriassa oma sisäryhmä näyttäytyy ryhmän jäsenille usein ulkopuolisia ryhmiä myönteisempänä. Oman ryhmän positiiviset puolet korostuvat ja yksilö haluaa nähdä itsensä ja tulla nähdyksi ryhmän jäsenenä, joka edustaa näitä nimenomaisia piirteitä. Omassa ryhmässä korostuvat positiiviset piirteet ja myönteiset arvot ovat tärkeitä siis myös yksilön positiiviselle käsitykselle itsestä. Mainittua samastumista voidaan kutsua ihannesamastumiseksi. (esim. Tajfel, 1981; Liebkind, 1988.)

Meillä on tässä kullankaivajien yhteisössä terveitä piirteitä. On tavallaan hienoa, että Suomessa on yks tämmönen mahdollisuus olemassa, että jos sulle käy huonosti muualla elämässä, niin sää voit tulla kaivamaan kultaa. Kukaan ei kysele mitä sää oot tehny aikaisemmin. Se, mitä sää oot täällä niin se on ainut, millä on merkitystä. Kukaan ei kysele ees sun sukunimeä. (Tapio/16/760–764.)

Muutokset saattavat aiheuttaa yksilön identiteettiä koskevia ristiriitoja tai kriisejä. Identiteetti rakentuu elämän mittaisessa prosessissa aina uudelleen, muotoutumatta koskaan täysin eheäksi tai kiinteäksi (ks. Hall 1999). Identiteettineuvottelut ja identiteettityö korostuvat nimenomaan muutostilanteissa, jolloin yksilön on tarvittaessa kyettävä määrittelemään itseään uudelleen. (Eteläpelto, 2007, s. 94; Fadjukoff, 2007, s. 57; Hänninen, 1999, s. 61.) Tarinoiden perusteella elämän ajautuessa esimerkiksi jonkinlaiseen kriisitilanteeseen tarjoaa kullankaivu ja kullankaivajien yhteisö paikan eheytymiselle ja uudelle alulle. Kertomusten mukaan kultamaat ja siellä toimiva yhteisö koetaan eräänlaisena suojaa, turvaa ja mahdollisuuksia tarjoavana elinpiirinä sekä merkittävänä tukiverkostona. *Ja tämä on ollu sellanen homma, että juuri tässä elämän kovissa mutkissa, mitä mää oon kertonut sulle, niin se on ollut mulle sellainen hyvä pakopaikka ja muuta ja saanu sitten yhtäkkiä jotain uutta potkua kaikkeen.* (Antero/5/205–208.) Identiteetikerronnan kannalta Anteron sitaatista käy ilmi kullankaivun merkitys elämän kriisitilanteiden ylipääsemisessä.

Yhteisön merkitys ja yhteisöllisyys näkyy kaivajien tarinoissa erilaisina kuvauksina yhteistyöstä ja avunannosta. Vaikka kullankaivajat tekevät paljon työtä erillään toisistaan, tehdään yhteisön sisällä myös paljon yhteistyötä. Tarinoissa yhteistyötä tehtiin näkyväksi erilaisten esimerkkien avulla. Ne liittyivät esimerkiksi avunantoon kaivauksilla, alueen talkootöihin, tapahtumien järjestelemiseen, matkailijoiden palvelemiseen ja neuvonantoon lupa-asioissa. Kullankaivajien yhteistyökulttuurissa kantavana ajatuksena vaikuttaa tulkintani perusteella olevan jaettu periaate: aina kun apua tarvitaan, niin sitä annetaan ja sitä on saatavilla.

Nykyisessä kullankaivajien yhteisössä elää myös monta menneisyyden tarinaa. Vanhojen kullankaivajalegendojen sattumukset ja edesottamukset siirtyvät eteenpäin sekä kerrottuina että kirjoitettuina tarinoina. Kullankaivajista ja heidän elämästään on muun muassa kirjoitettu lukuisia elämäkerrallisia teoksia. Juhani määrittelee tarinat yhdeksi välineeksi kullankaivukulttuurin säilyttämisessä.

Ne legendat, ne... niinku monesti kuulee, että se on jotakin muinaisaikaa, mutta kun ne legendat syntyy joka päivä täällä. Uusia tulee kokoajan. Niitä on mahtava kerätä, ne on

tärkeitä...tärkeitä ne elävöittää, pittää elävänä ja hengissä tätä koko kullankaivukulttuuria. Se on minulle hyvin tärkeä juttu. (Juhani/8/377–380.)

Tässä luvussa on käsitelty kullankaivajien tarinoissaan esille nostamia, yksilöiden eri elämänvaiheisiin kuuluneita merkityksellisiä toisia ja niitä käänteentekeviä hetkiä, joiden voidaan tulkita olleen osaltaan vaikuttamassa heidän identiteettinsä rakentumiseen. Aineistoja yhdistäväksi keskeisimmäksi teemaksi muodostui kullankaivajien yhteisö. Aineiston pohjalta tekemieni tulkintojen pohjalta totean toiset kullankaivajat yhdeksi merkittävimmistä kaivajan identiteettiä määrittäväksi yhteisöksi. Kokemusten ja ihmisten rinnalla myös ympäristöllä on vaikutuksensa identiteetin muodostumisessa. Seuraavassa luvussa käsittelen kullankaivajien toimintaympäristöjä.

6. KULLANKAIVAJAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Kuudes luku rakentuu niistä keskeisistä teemoista, joita kullankaivajat tuovat esiin kertoessaan elämästään kullankaivajana Tankavaarassa. Aineistoja yhdistäviä teemoja ovat luonto, voimassa oleva uusi kaivoslaki ja matkailijat osana kullankaivajan arkea. Nämä teemat yhdessä muodostavat osan kullankaivajien sosiaalisyhteiskunnallista toimintaympäristöä. Luku vastaa osakysymyksiin kaivoslain merkityksestä kullankaivajien elinkeinolle ja identiteeteille sekä siitä, minkälainen rooli matkailulla on kullankaivajien identiteeteissä ja minkälaisia merkityksiä luonto saa kullankaivajien tarinoissa. Luonto on kullankaivajan elin- ja työympäristö, joka merkityksellistyy sekä hyvinvoinnin että toimeentulon lähteenä. Luonnonvarojen käyttöä ohjaavassa kaivoslaissa säädetään kullankaivusta valtion omistamilla alueilla. Aineistosta tehtyjen tulkintojen perusteella lainsäädäntö ja sen vaikutukset kullankaivuuseen ja kullankaivukulttuuriin tulevaisuuteen jakavat kullankaivajien näkemyksiä. Tankavaara on paitsi kullankaivualue, niin myös merkittävä matkailukohde. Luvun lopussa tarkastelen kullankaivajien suhdetta alueen matkailuun ja matkailijoihin.

6.1 Luonnon merkitys

Elämäkerrat sisältävät runsaasti kuvauksia luonnosta ja omasta suhteesta luontoon. Luonnon ja ympäristön käsitteille ei kummallekaan ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Luonto ja ympäristö voidaan käsittää, kokea ja aistia monin eri tavoin. Toiselle luonto on elinympäristö, toiselle virkistysalue. Joku katsoo luonnon hyödynnettävissä olevien rikkauksien lähteenä, joku suojelukohteena. Macnaghten ja Urry (2001) kuvailevat eri aikakausien, kulttuurien ja arjen erilaisten sosiaalisten käytänteiden vaikutuksia yksilöiden luontokokemuksiin ja -käsityksiin. Luonto voidaan nähdä joko yhtenäisenä ja suurena tai erilaisina ja hyvinkin hajautuneina ympäristöinä. (Macnaghten ja Urry, 2001, s. 2–6.) Vuosisatojen ajan ihminen on käyttänyt ja hyödyntänyt luontoa eri tavoin ollen kuitenkin samanaikaisesti myös osa luontoon kuuluvaa ekoyrjestelmää. (Järviluoma, 2006, s. 45; Pietarinen, 2000, s. 39.) Luonnon ontologista kysymystä voidaan tarkastella myös kahden toistensa ääripäitä edustavan näkökulman kautta. Voidaan ajatella, ettei alkuperäistä luontoa enää ole, sillä inhimillinen kulttuuri on aikojen saatossa vaikuttanut ja jättänyt jälkensä kaikkeen ympärillään. Toisaalta taas, koska ihminen osa luontoa, voidaan myös ihmisten toiminnan seurauksena syntyneiden tuotteiden ja asioiden katsoa olevan osa luontoa. (Ross, 2006, s. 20.) Jarno Valkonen (2010, s. 29) korostaa, että luonnosta puhuttaessa tulisi aina

selkeästi määrittää, missä yhteydessä käsitettä käytetään ja mihin sillä viitataan. Tässä tutkimuksessa luonnolla viitataan Lapin erämaiseen metsäluontoon.

Pohjoinen luonto näyttäytyy tarinoissa kaivajille tärkeänä paikkana ja merkittävänä kullankaivajaidentiteettiä määrittävänä osana. Kullankaivajan elin- ja toimintaympäristönä on kesäkuukausien aikana erämainen metsäluonto. Kullankaivajat näkevät itsensä luontoa ja ympäristöä kunnioittavina luonnonrikkauksien hyödyntäjinä. Tapiolle luonto on ennen kaikkea resurssi. Hänen ensisijaisena kiinnostuksen kohteena on maaperästä löytyvä kulta.

Siihen aikaan geologian opiskelu ei ollut mitään... meil ei ollut pisaraakaan sellasta niinku nykyään on, että se on niinku ympäristötiede ja mitään ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta, eikä mitään muuta hippihömppää. Se oli, että me ollaan siellä etsimässä luonnonvaroja, jotta niitä luonnonvaroja voitais hyödyntää. Mää oon saanu sellasen koulutuksen ja se on langennu mulle... Mää ajattelin jo sillä lailla sen kullankaivukuvion takia jo alun perinkin, että näin se menee. Että olin valmiiksi altis semmoiselle ajatukselle. Meitä on kasvanut... meidän sukupolvi on viimeinen tällainen, tällainen geologisukupolvi; hyödyntäjä. Me etsitään maan rikkauksia, jotta niitä voitais hyödyntää. Ja siinä kaikki. (Tapio/4/157–164.)

Luonto toimintaympäristönä saa kullankaivajien lausumissa kuitenkin suuren merkityksen. Luontoa kuvataan sekä toimeentulon että hyvinvoinnin lähteenä. *Se syy on, että se on harrastus ja mukava juttu olla luonnossa ja kaivaa kiviä ja kaikkea semmoista. Olla aivan luonnon lähellä.*

(Tapani/1/23–24.) Tapani määrittää luonnon itselle merkitykselliseksi paikaksi, korostaen näin oman henkilökohtaisen luontosuhteen merkitystä. Sen lisäksi että luonto toimii ympäristönä työlle ja harrastukselle, kuvailee Tapani luontoa näin myös hyvää oloa tuottavana paikkana.

Kaivajat pitävät kaikissa toimissaan tärkeänä luonnon ainutkertaisuuden huomioimista ja kunnioittamista. Lausumissaan he eivät pyri kieltämään, etteivätkö tehdyt kaivutyöt muokkaisi luonnonmaisemaa. *Luonto. Kuvittele, jos se olis vain jotain sorakasaa siinä, että tosta saat kultaa. En mää olis siellä ollenkaan. Vaan se, että sää saat itse... tavallaan se on jonkinasteista hienostunutta maiseman muokkausta tuo lapiotyö.* (Antero/8/386–388.) Anteron näkemys kullankaivajan tekemästä maiseman muokkauksesta mukailee Rossin (2006) ajatusta siitä, että ihmisen ollessa osa luontoa kuuluvat esimerkiksi kullankaivun toiminnan jäljet osaksi muuttuvaa luontomaisemaa. Luonnon arvostaminen näkyy tarinoissa myös sen kauneuden näkemisenä.

On kaunis aamu siellä ja aurinko paistaa suoraan vastaan sieltä sitten syksyllä. Maa on vähän niin kuin huurteessa. Tiedät sää... yhtäkkiä pysähdyn siihen ja kattelen. Siellä syttyy jalokivet. Pieniä amariini... mitä kaikkea tuolla on. Ne tuikkii kuule... kaikki sateenkaaren värit tulee esille. Justiin niistä kiteistä heijastuu. Aina auringon siirtyessä väri muuttuu. Mää katoin, että ei... onks tämmöinen mun silmille varattu? (Antero/10/451–455.)

Arvo Ruonaniemi (1989, s. 145) kuvailee luonnon olevan niin lähellä kullankaivajaa, että hän henkii sitä joka hetki. Ruonaniemi esittää teoksessaan Hikihippuja kultamailta retorisen kysymyksen ”Voiko sellainen henkilö, joka haluaa nimenomaan puhtaaseen luontoon ja raittiiseen ilmaan, olla sen tärvelijä”? (Ruonaniemi, 1989, s. 145.) Juhaniin puheessa rakentuu kuva kullankaivajasta, joka ymmärtää oman vastuullisuutensa ympäristön hyvinvoinnissa. Hän määrittelee ympäristöä kunnioittavan asenteen ja sitä kautta myös tietynlaisen nöyryyden olevan yksi perusedellytyksistä kultamailla elämisessä ja toimimisessa. Juhani liittyy ympäristön arvostamisen ja kunnioittamisen itsensä kunnioittamiseen.

Kullankaivuhan lanseerataan semmosena vapaana elämänä; vapaana elämänä ja vapaana olemisena erämaan armoilla ja kaikkea muuta. Mutta jos ei kunnioita sitä erämaata, muita ihmisiä, luontoa yleensäkin, niin ei kunnioita silloin ittiäänkään. Niin silloinkaan ei täällä tule pärjäämään. (Juhani/7/319–321.)

Rannikko ja Määttä (2010) puhuvat luonnonvarojen hallinnasta legitimizeettihaasteena. Aikaisemmin käytyjen luonnonvarojen hallintaan ja omistukseen liittyvien keskustelujen rinnalle ovat nousseet luonnonvarojen taloudellisen ja yhteiskunnallisen merkityksen kasvu sekä lisääntyvästä käytöstä ihmiselle ja luonnolle aiheutuvat haitat. (Rannikko & Määttä, 2010, s. 8.) Kullankaivajat ovat vuosikymmenten varrella joutuneet puolustamaan harjoittamansa elinkeinon vaikutuksia luontoon ja luontoympäristöön. Aineistosta käy ilmi, että vastakkainasettelun toisina osapuolina ovat usein olleet Metsähallitus ja Saamelaiskäräjät. Saamelaiskäräjien vastustus liittyy kullankaivun vaikutuksiin saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin. Poronhoidon osalta Saamelaiskäräjät katsovat kullankaivun vaikeuttavan tietyillä alueilla porojen laiduntamista, liikkuvuutta ja kuljetusta. Toinen huolenaihe on kullankaivusta vesistöihin ajautuvien lietteiden vaikutus alueiden kalakantoihin. (Kultahippu.fi, 2017b.) Myös Leppäsen (2016, s. 56) tutkimuksessa samaiset ongelmat olivat esillä kullankaivajien puheissa. Olavi kannattaa elinkeinojen sopuisaa rinnakkaiseloja jaetussa toimintaympäristössä. Samalla hän kuitenkin pohdiskelee luonnonvarojen käyttöön liittyvää vallankäyttöä ja siihen liittyvää hyväksyttävyyttä ja oikeutusta, eli legitimizeettiä (ks. Rannikko & Määttä, 2010, s. 10). Kenellä voidaan katsoa olevan,

ja millä oikeutuksella, niin sanottu etuajo-oikeus kun puhutaan luonnon ja luonnonvarojen hyödyntämisestä elinkeinon harjoittamisessa ja kulttuuriperinnön ylläpitämisessä?

Kullankaivun vaikutukset luontoympäristöön on yksi mielipiteitä voimakkaasti jakava keskustelunaihe. (---) Niin, en mää niinku oikein ymmärrä tätä ja se että, saamelaisetkin on, niin että, kyllä me sovitaan tänne kaikki kaivamaan tai harjoittaan sitä elinkeinoa, mikä on, että kun ne omii, että nää on heidän maitaan...että mitenkä se nyt jaetaan ja sillä viisteen. Kullankaivajatkin täällä on ollu jo 1868 ja osa näistä poromiehistä on tullu vasta 1880, 1870 –luvulla, niin 1900-luvulla ne, jotka on karkotettu Norjasta. (Olavi/2/87–91.)

Vaikka moni kullankaivajista on alun perin kotoisin muualta Suomesta ja kaupunkiolosuhteista, kokee moni heistä nykyisen elin- ja työympäristönsä Lapin erämaamaisemissa itselle mieluisammiksi. Juhani kertoo, että asuessaan ja työskennellessään vielä toisaalla, koki hän kesäkausien kultamailla olon ja luonnon keskelle pääsemisen itselle henkireiäksi. Seuraava sitaatti Juhani tarinasta pitää sisällään selkeän viittauksen siitä, että luonto on toiminut hänelle voimaannuttavana paikkana – paikkana, jossa hän on voinut vapautua arjen rooleistaan. *Eipä silti; ihan mahtavia ihmisiä siellä oli, mutta kyllä se hirveä ympäristö sitten taas oli tällai niinku vapaaseen elämään tottuneelle ihmiselle. Ja ainut henkireikä että siellä sitte pärjäski, oli että tänne pääsi kesäksi olemaan oma ihtensä, asumaan tonne metsään (naurua).* (Juhani/3–4/141–145.)

Kullankaivajalle luonto paikkana on monimerkityksinen. Se saa merkityksensä paitsi kullankaivun toimintaympäristönä, niin myös elinympäristönä, kauneuden lähteenä, kunnioituksen kohteena sekä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistäjänä.

6.2 Kaivoslain vaikutukset kullankaivajan tulevaisuudennäkymissä

Pohtiessaan omaa tulevaisuuttaan ohjautuivat kullankaivajien puheet useassa tapauksessa käsittelemään voimassa olevaa kaivoslakia. Suomen maa- ja kallioperästä löytyvät rikkaudet ovat vuodesta 2008 lähtien kasvattaneet maamme kaivostuotantoa voimakkaasti (Geologian tutkimuskeskus). Tarve uudelle kaivoslaille pohjasi nimenomaan kaivosteollisuuden voimakkaaseen kehitykseen ja tulevaisuuden kasvunäkymiin. Kullankaivu on sisällytetty osaksi kaivoslakia. Nykyinen, 1. heinäkuuta 2011 voimaan astunut uusi kaivoslaki (621/2011) ja sen mahdolliset vaikutukset tulevaisuuden kullankaivuutoimintaan huolestuttaa osaa kullankaivajista. Jotkut kaivajista pitävät lakia kuoliniskuna ammattimaiselle kullankaivulle, joka vaikeuttaa sekä koneella

että lapiolla ammatikseen kaivavien elinkeinon harjoittamista. Lain tuomia konkreettisia muutoksia ovat muun muassa kaivospiirien lakkauttaminen, konekaivun lopettaminen Lemmenjoella ja uusien lupa-aikojen ja menettelyjen käyttöönotto. Lain siirtymäaika on vuoteen 2020, jonka jälkeen on varattu vielä kaksi vuotta tarvittavia maisemointitoita varten. (Kummala & Ärrälä, 2011, s. 199.)

Näkemykset kaivoslain vaikutuksista jakavat mielipiteitä kullankaivajien keskuudessa. Haastatteluhetkellä Antero oli jo perehtynyt hallituksen esittämiin lakimuutoksiin ja suhtautui luottavaisin mielin niiden läpimenoon. Myös Anteron kerronnassa on näkyvillä viittaus kultamailla ilmenneisiin ristiriitoihin muiden toimijoiden kanssa. Useammissa tarinoissa tuotiin esiin kullankaivajien keskuudessa ilmenevästä turhautumisesta paperisodan käymiseen ja loputtomilta tuntuviin valituskäsittelyihin. Antero näkee lakimuutosten tuovan työrauhan kullankaivajille tuomalla vakautta kaivutyön keskeytyksettömään harjoittamiseen.

Antero: (---) Aika muutetaan kolmesta vuodesta kymmeneen vuoteen, ja sitten siitä saa aloittaa työt heti kun se on tullut hyväksytyä. Että sinä ei valitusmenettelyllä ei voida viivästyttää sen töiden aloittamista, mitä on tehty ihan niin kuin tarkoitusmiehellä.

H: Näetkö, että tämä on parempi nyt tämä uusi esitys?

Antero: Kyllä. Kyllä ehdottomasti. (Antero/13/607–611.)

Aineistosta käy ilmi, että ei-teollisesti kultaa kaivavat kullankaivajat kokevat lain ja siihen liittyvät asetukset oman elinkeinonsa harjoittamisen näkökulmasta paikoin kohtuuttomina. Esimerkiksi Juhani katsoo lain olevan laadittu ensisijaisesti isojen kaivosyhtiöiden toimintaa säätelevästä näkökulmasta. Haastatteluhetkellä ei lakimuutos, joka toi kevennyksiä esimerkiksi lupamenettelyihin, ollut vielä voimassa ja Juhanin puheesta heijastuu merkittävä huoli kullankaivajien tulevaisuudesta.

Tällä hetkellä se on nimenomaan, että tämän kullankaivukulttuurin alasajoa, että... Miten mää sen näen niin Metsähallitus on ottanut... haluaa puhdistaa omia kasvojaan tällaisen pienen ryhmän kustannuksella ja lopetuttaa kullankaivun, joka on tosi sääli. Koska tämä kulta, mitä täällä kaivetaan, se on maailman puhtaimmin tuotettua kultaa, mitä on. Se ei rasita ympäristöä, se ei rasita luontoa. Täällä ei käytetä myrkkyjä... ja ja nyt ollaan niinku kullankaivajat, minäkin lapiokaivajana, mut rinnastetaan tollasiin isoihin kaivosyhtiöihin, mua käsitellään lupahakumenettelyissä samalla tavalla. (Juhani/12/538–544.)

Ajatus siitä, että lakimuutokset tekevät kaivutyöstä tuottamatonta ja muutoinkin taloudellisesti mahdotonta vaivaa kullankaivajan mieltä. Huoli kohdistuu paitsi elannon hankkimisen

hankaloitumiseen niin myös lain laaja-alaisempiin vaikutuksiin kullankaivajan elämässä.

Pahimpana skenaariona ja lain tuomina seurauksina nähdään jopa kullankaivun loppuminen. Juhani kuvailee, että kaivuiden lopettaminen merkitsisi kullankaivajalle paljon enemmän kuin vain pelkkää töiden päättymistä. (---) *Että ei näitä elinkeinoja täällä liikaa oo, mitä nyt ajetaan alas jatkuvasti, niin... ja se on kuitenkin, se on elämäntapa, että mitä ne ihmiset tekkee sitte? Ei hyvänen aika. Se on varmasti niinku revittäis sielu irti ihmisestä, jos se loppuu.* (Juhani/12/569–571.)

Kullankaivu on monelle kaivajalle ennen kaikkea elämäntapa. Valitun elämäntavan muutoksen ja sen seurauksena tapahtuvan asuinpaikan muutoksen taustalta löytyvät usein halu vaihtoehtoisen elämäntyylin harjoittamiseen, itsensä toteuttamiseen ja normeista vapautumiseen (Benson & O'Reilly, 2009, Haasin, Janoschkan ja Rodríguezin, 2014, s. 208 mukaan). Ajatus kaivutöiden päättymisestä heijastuu huolena kokonaisvaltaisen elämänmuutoksen tekemisestä.

Tapio suuntaa katseensa kauas tulevaisuuteen uskoen kullankaivun jatkuvan yhteiskunnassa tapahtuvista muutoksista huolimatta. Metsähallituksen ja Saamelaiskäräjät hän tuo esille kullankaivajien nykyviihollisina.

Niin, sitä kaivoslakia korjataan nyt, ja todennäköisesti kesällä tulee jo toinen paikka siihen meidän kannalta huonoon kaivoslakiin. Ei mulla oo mitään... tää on 150 vuotta jatkunu ja tätä vielä 150 vuoden päästäkin tämä on olemassa. Kullankaivuuta ja kullankaivua on täällä...ei oo mitään näitä meidän nykyviihollisia. Saamelaiskäräjiä ei oo enää olemassakaan, Metsähallistusta ei oo olemassa... kullankaivu jatkuu. Mää.. se on ihan varma asia. Vaikka mitä mullistuksia tapahtuis, niin tämä perusasia säilyy. Et täällä on maaperässä kultaa, ja sitä kannattaa kaivaa ja kullankaivajia tulee olemaan. Ja voi tulla huonoja aikoja, ettei niitä ole kuin kourallinen, mutta ei se homma mihinkään lopu. En usko ollenkaan. (Tapio/16/740–747.)

Kullankaivu on ollut Suomessa alkuaajoistaan lähtien lakien säätelemää ja luvanvaraista toimintaa. Yhteiskunta muuttuu ja lait sen mukana, ja tähän ovat kullankaivajatkin tottuneet. Viimeisimmästä lakiuudistuksesta ja siihen kohdistuvista kysymyksistä huolimatta moni kullankaivajista näkee tulevaisuudessakin itsensä kullankaivajana, tai ainakin kullankaivuun harrastajana, niin kauan kuin terveyttä riittää.

6.3 Matkailijat osana kullankaivajan arkea

Tankavaara on toiminut matkailukohteena jo yli neljäkymmenen vuoden ajan. Idea matkailupalvelujen kehittämiseen sekä toiminnan käynnistäminen tapahtuivat aikanaan kullankaivajien toimesta. Matkailussa nähtiin mahdollisuus lisäansioiden hankkimiseen. Myöhemmässä vaiheessa mukaan on tullut myös muita toimijoita, mutta alueella työskentelevät kullankaivajat ovat myös edelleen eriasteisesti mukana matkailutoiminnan pyörittämisessä. Matkailun oltua jo vuosikymmeniä osa alueen arkea, suhtautuvat kullankaivajat luontevasti matkailijoiden läsnä olemiseen ja asiakaspalvelun toteuttamiseen. Tapani määrittelee *Tankavaaran perusjutuksi, että se on matkailupaikka* (Tapani/5/225–226).

Tankavaaran matkailusezonki ajoittuu kullankaivajien näkökulmasta vuoden kiireisimpään aikaan, kesäaikaan. Vaikka kullankaivu on kesän kaivukauden tärkein työ, kokevat kullankaivajat matkailijoiden palvelemisen luonnolliseksi osaksi päivittäisiä toimiaan. Juhani kuvaa kesäkauden työpäiväänsä seuraavasti:

(---) sitte viime kesänä opastin ensin yheksältä alkaen, niinku työpäivä... opastan maholliset huuhtojat tuohon lähivaltaukselle. Kymmenen aikaan pääsen omalle valtaukselle. Siellä se viiskymmentä kottikärryistä päivässä. Siinä menee se kaheksan tuntia. Sitten tuun tänne takasin ja syön. Vähän lepäilen... meen kahtomaan, että miten ne päivävieraat, jotka tuli tuohon valtaukselle, miten heillä mennee ja sitte opetan heille sitä vaskausta ja näyttelen omia hippuja ja kaikkee tämmöstä. Sitte tullaan tähän ja sitten on aika tööt... (Juhani/11/506–512.)

Kullankaivajalle tuottaa iloa nähdä ihmisessä se sama innostus, jonka hän on itsekin aikanaan kokenut ensimmäisen hipun löytäessään. *Antaa sen huuhtoa sieltä justiin jotakin ja näkee, kun se että ”hei, tätä ei oo kukaan koskaan pitäny käsissään, mää oon ensimmäinen”* (Antero/6/258–259).

Tarinoista välittyy kullankaivajien vilpittömyyden halu olla tuottamassa matkailijoille kullankaivun tuottamia elämyksiä: (---) *koska kaikilla on muutenkin, jotka täällä on, niin sellainen luontainen, luontainen halu siihen... antaa sellainen elämys* (---) (Juhani/9/414–415). Joseph Pine ja James Gilmore (1999) puhuvat aitojen elämyksien tuottamisesta. Heidän mukaansa tapahtumapaikan yhtenäinen, rikas ja vangitseva elämys syntyy ajan, tilan ja materian yhteisvaikutuksesta. Mitä voimakkaammin elämys harjoittaa aisteja, sitä muistorikkaammaksi elämys muodostuu. Elämystä ei voi vain tarjota, sillä se muodostuu viimekädessä aina ihmisessä itsessään, mikä tekee elämyksen tuottamisesta vuorovaikutteisen tapahtuman. (Pine & Gilmore, 1999, s.12, 50–53, 59.)

Mahdollisuus kullankaivamiseen sekä omien löytöjen tekemiseen Lapin erämaamaisemissa, oikean

kullankaivajan opastamana, tarjoaa matkailijalle tilaisuuden kuvatus kaltaisen moniaistisen ja -ulotteisen elämyksen saavuttamiselle. Kullankaivajalta matkailijoiden kohtaaminen edellyttää toisenlaiseen rooliin asettumista. Kullankaivajan työ valtauksilla on pitkälti itsenäistä ja yksinäistäkin puuhaa. Matkailijoiden parissa kullankaivajasta tulee sosiaalinen ja vieraanvarainen isäntä (ks. Veijola, 2002). Aineistosta voidaan tulkita kullankaivajien yleisesti ottaen omaksuvan helposti myös hyvin toisenlaisen roolinsa elämysten tuottajana ja asiakaspalvelijana.

Tankavaaran tulevaisuus matkailun näkökulmasta nähdään positiivisena, mutta myös haastavana. Matkailu on kuluneiden vuosikymmenten aikana muuttanut muotoaan ryhmämatkojen tekemisestä kohti yksilömatkailua. Tuotteen ja palvelujen katsotaan vaativan päivittämistä, mikä puolestaan edellyttää mittavien investointien tekemistä. Matkailuun kaivataan lisää volyymiä, mutta samalla tuote halutaan säilyttää yksilöllisenä ja erityisenä. Tankavaaran maantieteellinen sijainti ja keskusten houkuttelevuus nähdään haasteina matkailijoiden houkuttelemisessa alueelle. Tapio kuvailee Tankavaaran eläneen matkailun huippuvuosia 1970- ja 1980-luvun taitteessa, jolloin alueella vieraili useita linja-autoryhmiä päivittäin. Seuraavien kahdenkymmenen vuoden hän määrittelee olleen *tasaista alamäkeä*, jona aikana kävijämäärät vähenivät ja rakennukset alkoivat rappeutua.

Nykyhetkessä Tapio näkee toiminnan kehityssuunnan oikeanlaisena: *Ja sitte oon ollu iloinen, että kyllä mää näen, että nyt kun on uudet yrittäjät siinä, niin siihenhän on tullut ihan uudenlaista potkua. Mää uskon, että siitä tulee hyvä. Ne on mun mielestä tehny just oikein, että ne on aloittanut sillä, että miten saadaan kullankaivajat taas viihtymään siellä. Kyllä ne matkailijat tulee siinä sitte.* (Tapio/15/699–702.) Alueen kehittämisessä on hänen mielestään tärkeää huomioda sekä kullankaivajien että matkailijoiden viihtyminen. Kotimaisten ja ulkomaalaisten matkailijoiden lisäksi Tapio nimeää Tankavaaran yhdeksi tärkeäksi kullankaivun harrastajat, eli ne ihmiset jotka saapuvat loma-aikoinaan kultamaille kaivamaan. Hän kuvailee harrastajien koostuvan ihmisistä, jotka ovat viehättyneet kullankaivajien elämäntavasta. *Että meillä on kullankaivajia, jotka on ostanut Saariselältä osakkeita, joissa ne... siel on tallissa semmoinen lommainen pick up, ja kun ne tulee tänne, niin mersu pannaan talliin ja sitte se pick up – sillä ajellaan kesä.* (Tapio/15–16/724–726.) Kaikissa tarinoissa oli nähtävillä näkemys uusien yrittäjien mukanaan tuomista myönteisistä vaikutuksista alueen matkailutoiminnan kehittämisessä. Matkailun koetaan vilkastuneen viimeisten vuosien aikana.

Aineiston perusteella voidaan todeta Tankavaaran kullankaivajien suhtautuvan pääosin myönteisesti kultamailla vieraileviin matkailijoihin. Monet kullankaivajista kuvailevat matkailijoita nimenomaan alueelle saapuvina vieraina, ei asiakkaina. *Ne kuitenkin, ne ihmiset, tulee tänne meille kylään. Ja siinä on semmoinen kodinomaisuus ja välittömyys, mikä tässä tulee.* (Juhani/9/419–420.) Vaikka matkailija on usein persoonaltaan vieras, on hänen roolinsa vieraana tuttu. Matkailija on näin ollen samanaikaisesti sekä vieras että tuttu. (ks. Veijola, 2002, s. 107.)

Antero tuo esiin myös toisenlaista näkökulmaa matkailijoihin. Hänkin näkee alueelle suuntautuvan matkailun positiivisena ilmiönä, mutta kokee matkailijat toisinaan kaivuutyötä häiritsevinä tekijöinä.

Siinä on se justiin, et jotkut.. siellä on kahdenlaista vetoa. Mää tykkään, et siellä käy joskus, mutta joskus sitten kun on työt parhaassa vauhdissaan, niin siinä tulee se keskeytys. Ja monet on sitä mieltä, että pitääkö tulla vielä kesken justiin, että tää on työtä. No okei, sää voit itse kuvitella, jos sää teet jotain intensiivistä työtä ja siihen tulee joku sitten istuun ja katteleen sun viereen kun... mitä sää oikein teet tosta noin? Se ei oo välttämättä aina hyvä. Että siihen tarttis olla ne omat ohjatut hommat. (Antero /12/564–569).

Kohtaamisia matkailijoiden kanssa kuvataan luonteviksi ja mutkattomiksi. Tapio muistelee näitä välittömiä kohtaamisia tarinassaan muun muassa seuraavan esimerkin avulla: *Matkailijat, jotka asui siinä, kantoi meille ruokaa. Et ei me mitenkään pyydetty eikä järjestetty, vaan se oli vaan niinku luontevaa, että ne söi omia eväitään siinä nuotiopaikalla ja ne siinä samalla tarjos meille.* (Tapio/3/97–99). Tapion sitaatti toimii esimerkkinä matkailijoiden ja kullankaivajien kohtaamisesta niin sanotulla takanäyttämöllä (ks. Goffman, 1971; MacCannell, 1999).

Aineiston pohjalta tekemäni analyysin yhteenvetona totean luonnon, lainsäädännön ja Tankavaaran matkailun taustoittavan hyvin kullankaivajien tilannetta nyky-yhteiskunnassa. Näiden teemojen kautta kullankaivajat toivat esiin niitä toimintaympäristöjä koskevia erityispiirteitä, jotka merkityksellistyvät heidän tarinoissaan, ollen siten myös oleellisessa osassa heidän identiteettiprosessejaan.

7. KULLANKAIVAJAT RYHMÄKUVASSA

Elämäkertatutkimuksessa tutkija toimii myös kertojana ja sitä kautta tiedon aktiivisena tuottajana (Roberts, 2002, s. 85). Tässä luvussa analysoin ensin kullankaivajien elämäntarinoiden juonirakenteita Kenneth Gergenin (1994) erilaisiin kertomustyyppeihin perustuvan luokittelun avulla. Toisessa alaluvussa esittelen aineistosta tekemiäni tulkintojen avulla kirjoittamani uuden fiktiivisen elämäntarinan. Tarina on kuvaus Tankavaarassa tänä päivänä kultaa kaivavasta Johanneksesta ja hänen elämästään. Kirjoitelma on minun tutkijana luomani konstruktio, jonka kirjoittamisessa olen hyödyntänyt haastateltavien elämäntarinoista kirjoittamiani ydintarinoita. Kirjoittamani tyypittarina on muodostunut tarkastelemalla aineistona toimineita elämäntarinoita kokonaisuuksina sekä vertailemalla ja etsimällä niissä juonenkulun ja teemojen osalta ilmeneviä samankaltaisuuksia.

7.1 Kokoavaa elämäkerta- ja juonianalyysiä kullankaivajien tarinoista

Haastatteluissa pyysin kullankaivajia kertomaan oma elämäntarinansa. Johtuen varmasti tutkimuksen kontekstista, kertoivat kaikki kullankaivajat tarinansa näkökulmasta, jossa tavoitteeksi ja päämääräksi oli asetettuna kullankaivu. Käydessäni kullankaivajien elämäntarinoita läpi huomasin niiden olevan rakenteeltaan ja juonityypiltään aikalailla toistensa kaltaisia. Viidestä tarinasta kahden, Tapanin ja Tapion tarinoiden, voidaan sanoa edustavan stabiilia pysyvyystarinaa, joissa elämä kerrottuna tarinana etenee kohti tavoitteeksi asetettua kullankaivuuta ilman merkittävämpiä nousuja tai laskuja. Juhanin, Olavin ja Anteron tarinoissa juoni rakentuu progressiivisesti. Heidän elämäntarinoissaan on selkeästi havaittavissa joitain risteyskohtia, joissa he ovat refleksiivisesti joutuneet tarkastelemaan ja arvioimaan itseään, elämäänsä, arvojansa ja tekemään niiden pohjalta asettamaansa päämäärään pääsemistä edistäviä uudelleenvalintoja. Merkittävät elämänmuutokset näkyivät heidän tarinoissaan myös vaikutuksina identiteetin uudelleen muotoutumiselle (ks. Fadjukoff, 2007, s. 57).

Juhanin, Tapanin ja Tapion kiinnostus maaperään, mineraaleihin ja kultaan oli herännyt jo varhaisessa lapsuudessa ja he aloittivat elämäntarinansa kertomisen lapsuusvuosista alkaen. Antero ja Olavi puolestaan olivat kiinnostuneet kullankaivuusta vasta myöhemmässä vaiheessa elämää, minkä vuoksi he rajasivat tarinansa alkamaan pääasiassa niistä hetkistä kun kulta sai jonkinlaisen merkityksen heidän elämässään. Juhanin, Olavin ja Tapion tarinat alkoivat heidän ensimmäisistä

kokemuksistaan kultamailta. Ensimmäisen kultahipun löytyminen tai ensimmäiset kokemukset kultamailta muodostivat kaikissa tarinoissa niiden eräänlaisen huippukohdan (ks. McAdams, 1993, Hännisen, 2010, s. 169, 172 mukaan.) Tapanin ja Anteron kohdalla tarinat alkoivat orientoivalla tarinalla oman kultaa koskevan kiinnostuksen vaiheittaisesta viriämisestä ennen heidän varsinaisia ensimmäisiä kaivuukokemuksiaan. Kaikki tarinat etenivät lineaarisesti menneisyyden kokemusten kautta nykyhetkeen ja tulevaisuudennäkymiin.

Tapanin ja Tapion kohdalla tarinoiden juoni eteni hyvin vakaasti kohti kullankaivajuutta. He molemmat opiskelivat nuorina geologiaa ja ovat jatkaneet oman alansa erilaisia töitä tehden aina näihin päiviin saakka. Eri elämänvaiheissa on kullankaivu ollut heille kummallekin välillä työ ja välillä harrastus. Heidän kohdallaan kulta ja mineraalit ovat olleet ensisijainen kiinnostuksen kohde koko elämän ajan ja heidän elämänsä varrella tekemänsä valinnat ovat tähdänneet mahdollisuuteen harjoittaa ja harrastaa kullankaivuuta.

Antero ja Olavi ovat kumpainenkin tehneet pitkän työuran muun alan töissä. Vaikkakin he ovat tehneet työuransa täysin eri aloilla, löytyy molempien taustalta pitkät työsuhteet yhden työnantajan palveluksessa. Juhani puolestaan on kouluttautunut muutamaankin kertaan ja tehnyt erilaisia eri alan töitä ympäri Suomea. Näiden tarinoiden kohdalla juoni mutkistuu merkittävien elämänmuutosten kohdalla. Anteron, Olavin ja Juhanan tarinoita yhdistää elämän risteyskohdissa, kuten työelämän, perhesuhteiden tai henkilökohtaisten taloudellisten muutosten myötä tapahtunut reflektiivinen oman elämän uudelleenarviointi. Juhanan ja Olavin kohdalla uudenlaiset elämäntilanteet johtivat päätökseen muuttaa asumaan kultamaille. Antero kertoo löytäneensä kullankaivusta eräänlaista lohtua ja uutta potkua elämän hankalissa hetkissä. Elämän käännekohtissa Juhani, Olavi ja Antero ovat etsineet ja löytäneet kullankaivusta uutta suuntaa ja uusia mahdollisuuksia tulevaisuuden rakentamiselle. Luokittelen edellä mainitut kertomukset progressiivisiksi perustuen siihen, että haasteellisista vaiheista huolimatta tarinat liittävät yhteen tapahtumia, jotka ovat vieneet tarinoiden päähenkilöitä kohti heidän tavoittelemaansa päämäärää – mahdollisuutta toteuttaa itseään ja omia unelmiaan harjoittamalla omaa intohimoaan, kullankaivuuta.

Tarinoita yhdistää kertojien voimakas sitoutuminen kullankaivuuseen ja kullankaivajayhteisöön. Tärkeimpinä tarinoissa mainittuina henkilöinä olivat kullankaivajien omat perheenjäsenet sekä toiset kullankaivajat. Kaikki tarinat on kerrottu myönteisessä sävyssä ja kertojien lausumista

välittyy tyytyväisyys tämän hetkiseen elämään (ks. McAdams, 1993, Hännisen, 2010, s. 169, 172 mukaan). Tarinoita yhdistävänä tekijänä on myös kertojien aktiivinen ja päämäärätietoinen toiminta elämänsä järjestelemisessä siten, että se on mahdollistanut kullankaivun harrastamisen. Kaikki haastateltavat katsoivat kullankaivun olevan osa heidän tulevaisuuttaan.

7.2 Kullankaivajan tyyppitarina

Nimesin fiktiivisen tarinani päähenkilöksi Johanneksen. Koska Johanneksen tarina edustaa tyyppitarinaa 2010-luvun kullankaivajasta nimesin hänet, en hänen syntymävuosikymmenensä mukaan, vaan tätä vuosikymmentä ilmentävällä nimellä. Johannes on Juhanin jälkeen toiseksi suosituin nimi 2010-luvun Suomessa (Väestörekisterikeskus, 2017).

Johannes on viisissäkymmenissä oleva, nykyisin Tankavaarassa asuva kullankaivaja. Lapsuutensa Johannes vietti Keuruulla, kolmelapsisen perheen nuorimpana poikana. Johanneksen isä oli töissä tehtaassa ja äiti toimi kangaskauppiaana. Kesäisin isä matkasi Johanneksen ja tämän isoveljen kanssa kaivamaan kultaa suvun hallussa olevalle valtaukselle Tankavaaraan. Pojat pääsivät isän mukana tutustumaan kullankaivuuseen ja Tankavaaran alueen kullankaivajiin. Kultamaille sijoittuvat lapsuuden kesien muistot ovat onnellisia. Leikkiensä ohella osallistuivat pojat suvun miesten rinnalla myös kullankaivuuseen. Luonteeltaan Johannes oli veljeksistä vallattomampi, joka metkuillaan huvitti alueella toimivia muita kaivajia. Näiden erilaisten tempaustensa kautta hän tuli tutuksi muiden kaivajien kanssa. Käänteentekeväksi ja merkittäväksi hetkeksi nuoren miehen elämässä muodostui ensimmäisen kulturalöydön tekeminen. Ensimmäisen oman kultahipun löytyminen sytytti Johanneksessa elinikäisen kultakuumeen.

Nuorena Johannes opiskeli ammattikoulussa rakennusalalle. Opiskeluvuosien aikaiset kesät Johannes vietti suvun valtauksella Tankavaarassa. Kesätöinään hän opasti matkailijoita vaskaamisen saloihin. Töidensä lomassa hän autteli talkootöinä alueella tehtävissä erilaisissa rakennustöissä ja jäljelle jäävänä vapaa-aikana hän kaivoi kultaa. Tankavaaran kultahuuhtomoa pyörittivät tuolloin vanhat kaivajalegendat. Johannes pääsi tutustumaan sekä saamaan kaivuuseen liittyvää lisäoppia näiltä herroilta. Valmistuttuaan hän työskenteli vuosia saman työnantajan palveluksessa rakennusalan erilaisissa tehtävissä. Koti ja työ olivat Helsingissä. Parikymppisenä Johannes kohtasi tulevan vaimonsa Piian. Naimisiin menon jälkeen perheeseen syntyi lyhyellä aikavälillä kaksi lasta. Perhe asettui asumaan pääkaupunkiseudulle. Joitakin vuosia elämä sujui

tasaisesti. Työt sujuivat mukavasti, joskaan Johannes ei missään vaiheessa kokenut olevansa täysin omalla alallaan. Lasten kasvettua Piia palasi jälleen töihin. Perheen talous oli vakaalla pohjalla. Tuolloin Johannes hankki oman kultavaltauksen Tankavaarasta. Kesäisin hän vietti aina osan lomajastaan kultaa kaivaen. Sitten alkoivat 1990-luvun lamavuodet. Rakennusalan työt vähenivät ja myös Johannes oli hetkittäin lomautettuna. Johannes kyllästyi tilanteeseen, irtisanoutui ja hakeutui yliopistoon lukemaan geologiaa. Tällä kertaa ala kiinnosti Johannesta tosissaan ja hän koki kouluttautuvansa unelmiensa ammattiin. Koulutus oli innostavaa ja Johannes koki jo opiskelujensa aikana vahvaa sitoutumista tulevaan ammattiinsa.

Johannes suoritti opintonsa nopeassa tahdissa ja valmistui yliopistosta hyvin arvosanoin. Taloudellinen tilanne yhteiskunnassa oli paranemassa ja geologeille riitti kysyntää. Johanneksella riitti paljon reissutöitä sekä kotimaassa että ulkomailla. Hän nautti liikkuvasta työstään. Samanaikaisesti Tankavaaran valtauksella kesäisin vietetty aika alkoi venymään vuosi vuodelta vähän pidemmäksi. Pitkät työkomennukset ja kesän kullankaivureissut alkoivat koetella parisuhdetta. 2000-luvun alussa Piia ja Johannes erosivat. Johanneksen mielessä alkoi kypsyä ajatus muutosta Lappiin.

Ennen varsinaista muuttopäätöksen tekemistä Johannes kävi kokeilemassa erilaisia kaivuteknikoita Lapin eri kulta-alueilla. Noilta retkiltä kertyi paljon hyviä kokemuksia ja uusia ystäviä. Kun päätös Lappiin muuttamisesta oli valmis, tuntui hänestä luonnolliselta muuttaa Tankavaaraan, missä olivat tuttu ja turvallinen ympäristö, oma valtaus ja vuosien varrella tutuiksi tulleet kullankaivajaystävät. Hän tiesi Tankavaaran tarjoavan mahdollisuuden kääntää jälleen uusi sivu elämässä. Hän otti olemassa olevalle valtauksellensa osakkaiksi entisiä hyviä työtovereitaan Helsingin ajoilta. Osakkaat käyvät edelleen aina silloin tällöin kaivamassa ja noihin hetkiin sisältyy aina jälleennäkemisen riemua ja hilpeää yhdessäoloa.

Varsinainen kullankaivukausi ajoittuu kultamailla sulanmaan aikaan ja on sen vuoksi pituudeltaan lyhyt. Johannes näkee, että pelkällä kullankaivulla on hankala tulla toimeen, jonka vuoksi elantoa on hankittava tekemällä myös muita töitä. Nykyisin Johannes hankkii tulonsa toiminimen kautta tehtävillä geologiaan liittyvillä konsulttitöillä sekä kullankaivuulla. Hän kokee voimakasta sitoutumista molempiin töihinsä. Vaikka elämisen kustannukset on katettava tekemällä muita töitä, on Johanneksen vuodenkierrossa tärkein ajankohta se aika, jonka hän työskentelee kaivutöiden parissa. Hän näkee kullankaivun yhtäaikaaisesti työnä, harrastuksena elämäntapana. Johannes katsoo

kullankaivusta saatavien tulojen olevan kiinni paitsi kovan työn tekemisestä, niin myös onnesta. Vaikka kaivuutyö on fyysisesti raskasta ja ansiot vaihtelevia, näkee Johannes mahdollisuuden kaivutyön tekemiseen itselle palkitsevana. Hän harrastaa kullankaivuuta, ei niinkään mahdollisten rikkauksien innoittamana, vaan voimakkaan intohimon ohjaamana.

Johannes kuvailee olevansa erittäin tyytyväinen nykyiseen elämäänsä oman itsensä herrana. Yrittäjänä hän voi valita geologin töitään suhteellisen vapaasti, tehden niitä sen verran kuin kulloinkin kokee tarpeelliseksi. Myös kullankaivu edustaa hänelle tietynlaista vapautta ja itsemääräämisoikeutta. Eronsa jälkeen Johanneksella on ollut muutamia parisuhteita, mutta tässä hetkessä hän kokee olevansa täysin onnellinen yksin eläessään.

Kullankaivajien yhteisö on Johannekselle tärkeä. Hän on kokenut sopeutumisen kullankaivajien yhteisöön mutkattomana. Johannes on alusta asti tuntenut kuuluvansa porukkaan. Yhteisen kiinnostuksen kohteen lisäksi Johannes näkee yhteisön jäsenten jakavan yhteisiä toimintamalleja ja arvomaailmaa. Kullankaivajien keskuudessa vallitsee Johanneksen mukaan luottamuksen, hyväksynnän ja keskinäisen arvostuksen ilmapiiri. Kullankaivaja kunnioittaa toisen yksityisyyttä ja yksilöllisyyttä, mutta auttaa aina tarpeen tullen. Johannes kuvaa kullankaivajien edustavan hänelle sekä työyhteisöä että ystäväpiiriä. Muiden harrastustensa ohella hän viettää mielellään myös vapaa-aikaa kullankaivajien seurassa. Tietyn kullankaivajajoukon kanssa he ovat matkustelleet myös maailmalla tutustumalla kultakenttiin ja osallistumassa kultakisoihin.

Johanneksen mielenmaisema on Lapin erämainen metsäluonto. Töidensä lomassa hän havahtuu edelleen välillä ihastelemasta ympäröivän luonnon ihmeitä. Johannekselle on tärkeää saada olla lähellä luontoa. Kullankaivajana hän näkee itsensä luontoa ja ympäristöä kunnioittavina luonnonrikkauksien hyödyntäjänä. Johannes ei ymmärrä kaikkea kullankaivuuseen kohdistuvaa kritiikkiä. Hän toivookin tulevaisuudessa näkevänsä luontoon ja luonnonkäyttöön kohdistuvien ristiriitojen kullankaivajien sekä Saamelaiskäräjien, poronhoitajien että Metsähallituksen kanssa vähenevän. Hän kannattaa elinkeinojen harmonista yhteiseloja jaetussa toimintaympäristössä.

Tulevaisuutensa Tankavaarassa Johannes näkee positiivisena. Hänellä on vahva usko, että maaperässä riittää kultaa vielä vuosisadoiksi eteenpäin, mikä innostaa ja motivoi häntä tarttumaan lapioon kesä toisensa jälkeen. Epävarmuus tulevaisuuden suhteen liittyy lähinnä uuteen kaivoslakiin

ja sen tuomiin vaikutuksiin kullankaivajan elämässä. Hallituksen kaivoslakiin tekemät muutosehdotukset menivät eduskunnassa läpi, joka oli myönteinen uutinen myös Johannekselle.

Johannes määrittelee matkailun ja matkailijat luonnolliseksi osaksi Tankavaaran ja alueella toimivien kullankaivajien arkea. Kesäisin hän työskentelee omalla kaivauksella, mutta osallistuu myös matkailijoiden opastamiseen kullankaivun pariin. Johannes näkee itsensä ensisijaisesti geologina ja kullankaivajana, mutta myös matkailijoille elämyksiä tarjoavana asiakaspalvelijana. Matkailunkehittämisen kannalta Johannes arvioi Tankavaaran tulevaisuudennäkymät lupaaviksi. Hän katsoo matkailijoiden olevan tärkeitä alueen kehittymiselle ja heidän myös olevan yksi tärkeä keino kulttuuriperinnön säilyttämisessä. Kullankaivukulttuurin ylläpitäminen ja säilyttäminen ovat Johannekselle tärkeitä asioita. Jo vuosien ajan hän on ottanut osaa alueen kehittämiseen eri tavoin. Johanneksen mielestä alueelle tuleva matkailija on yleisesti ottaen tervetullut vierailija, mutta toisinaan myös kaivutyöhön keskeytyksen tuova tekijä. Hän näkee Tankavaaran matkailijalle autenttisia elämyksiä tuottavana paikkana, jonka vuoksi hän toivoo matkailijamäärien jatkossakin pysyvän kohtuullisena ja tuotteen yksilöllisenä.

Johannes kertoo olevansa onnellinen. Hän näkee menneen elämän eri vaiheet ja kokemukset tärkeinä niiden muokattua hänestä sen ihmisen joka hän on tänä päivänä. Johannes kokee löytäneensä paikkansa Tankavaarasta, eikä kaipaa enää muualle. Johanneksen katse on jo ensi keväässä ja tulevan kesän kaivu-urakassa.

8. YHTEENVETO

Tässä luvussa kokoan yhteen tutkimuksen tuloksia asetettuun tutkimustehtävään nähden. Tutkimuksessani keskityin tarkastelemaan Tankavaaran kullankaivajia ja sitä suhteellisen pientä yhteisöä, joka osaltaan ylläpitää tätä historiallisestikin kiehtovaa kulttuuriperinnettä Suomen Lapissa. Tutkimuskohteenani ovat olleet Tankavaaran kullankaivajien kerronnan kautta rakentuvat muuttuvat identiteetit. Tavoitteenani on ollut määrittää miten ja minkälaisia identiteettejä kullankaivajat tuottavat elämäntarinoissaan. Ensimmäisessä alaluvussa vastaan päättämiskysymykseeni, eli siihen, miten kullankaivajat tuottavat identiteettiään omissa elämäntarinoissaan? Tässä yhteenvedossa pohdin myös mitä tieteellistä ja käytännöllistä merkitystä saaduista tuloksista voi tulevaisuudessa olla ja miten niitä voitaisiin hyödyntää. Luvun päättävät esittämäni jatkotutkimusehdotukset.

8.1 Kullankaivajien elämäntarinoissa rakentuvat identiteetit

Kullankaivulla on 150 vuotinen historia Suomessa. Jo vuosikymmenten ajan ovat kultamaat houkuttelleet kaivajia mailleen. Lapin merkittävimpiä kulta-alueita ovat Lemmenjoki, Ivalojoki, Saariselkä-Laanilan alue ja Tankavaara. Tankavaarassa kultaa on kaivettu 1930-luvulta lähtien. 1970-luvulla olivat kullankaivajat käynnistämässä alueen matkailutoimintaa. Vuosikymmenten saatossa alue on kehittynyt merkittäväksi matkailukeskukseksi. Tänä päivänä kullankaivu ja matkailu muodostavat alueella harmonisen toimintakokonaisuuden. Matkailijoista on tullut luonteva osa kullankaivajan arkea. Aluetta asuttaa ja siellä toimii edelleen aktiivinen ja tiivis kullankaivajien yhteisö, jota yhdistää ennen kaikkea vahva sitoutuminen ja intohimo kullankaivuuseen. Historia elää tarinoiden ja legendojen kautta vahvasti myös nykypäivässä.

Menneisyys ja nykyisyys kohtaavat kullankaivajien tarinoissa. Kertoessaan elämäntarinoitaan kullankaivajat sijoittivat omat tarinansa osaksi historiallista jatkumoa. Tarinoiden avulla kullankaivajat rakentavat omaa persoonallista ja sosiaalista identiteettiään, mutta myös yhteisön identiteettiä. Eletyillä, kerrotuilla ja kirjoitetuilla elämäntarinoilla on tärkeä merkitys kullankaivajille sekä yksilöinä että yhteisönä. Kullankaivajakulttuurin säilyttäminen nähdään keskeisenä arvona, jota tuetaan esimerkiksi tarinankerronnan keinoin. Menneisyyden ja nykyisyyden yksilöllisten tarinoiden katsotaan nivoutuvan osaksi kullankaivukulttuuriin liittyvää yhteistä tarinaa. Tarinoiden avulla haastateltavat rakentavat yhteneväisyyksiä ja eroja

kullankaivajien elämänhistorioiden välille. Tarinoiden avulla he sekä erottautuvat muista että samastuvat muihin.

Tarinoista piirtyi kuva työtä pelkäämättömistä, sitoutuneista ja ahkerista ihmisistä, joiden työskentelyä ohjaa vahva intohimo kullankaivuuseen. Kullankaivu määrittyy kaivajien kerronnassa enemmän elämäntavaksi kuin työksi. Tarinoissa tuotetaan kahdenlaisia kullankaivajia; ammatikseen kaivavia ja harrastekaivajia. Yhteisö, jonka merkitys korostui myös Leppäsen (2016) saamissa tutkimustuloksissa, muodostaa yhden tärkeimmistä osa-alueista kullankaivajien tarinoissa. Tarinoissa tuotetaan eheää kullankaivajaidentiteettiä, jota rakennetaan vahvasti nimenomaan yhteisöön kuulumisen kautta. Tarinoissa kullankaivajaidentiteettiä luotiin muun muassa ahkeruuteen, suvaitsevaisuuteen ja kunnioitukseen liittyvillä ominaisuuksilla. Erämaaolosuhteissa pärjäämisen edellytyksiksi nähtiin kunnioitus luontoa, itseä ja muita ihmisiä kohtaan. Luonto merkityksellistyi kertomuksissa sekä toimeentulon että hyvinvoinnin lähteeksi, tärkeäksi työ- ja elinympäristöksi. Luonto toimii jaettuna toimintaympäristönä Lapin perinteisille elinkeinoille. Rinnakkaiselo on ristiriitojen sävyttämää. Uusi kaivoslaki ja sen vaikutukset jakaa mielipiteitä eri toimijoiden, mutta myös kullankaivajien keskuudessa. Osa kaivajista näkee lain kuoliniskuna oman ammatin harjoittamiselle ja kullankaivukulttuurin säilyttämiselle, osa taas uskoo kullankaivun jatkuvan entisenlaisena lakimuutoksesta riippumatta.

Kullankaivajien tarinoissa identiteetti rakentuu elettyyn elämään ja sen eri vaiheisiin perustuvana käsityksenä itsestä kaivajana tässä hetkessä ja tulevaisuudessa. Kullankaivajat tuottivat tarinoissaan selkeästi jäsentynyttä kuvaa itsestään ja omasta paikastaan, mikä ilmentää eheää minäkuvaa. Tarinat etenivät pääsääntöisesti lapsuuden kautta kohti aikuisuutta ja nykyhetkeä. Kertomuksista oli tulkittavissa joidenkin kohdalla ilmenneiden elämän muutostilanteiden edellyttäneen uuden suunnan hakemista, valintojen tekemistä ja postmodernille ajalle tyypillistä identiteetin uudelleen muokkaamista. Saadut tulokset tukevat Fadjukoffin (2007, s. 57–61) näkemystä positiivisen identiteettikehityksen jatkumisesta aina lapsuudesta aikuisikään saakka ja että aikuisiässä tapahtuvilla elämänmuutoksilla on merkittävä vaikutus yksilön identiteetin muotoutumisessa.

Haastateltavilla oli paljon yhdistäviä tekijöitä identiteettitarinoissaan. Saadut tutkimustulokset osoittavat, että kullankaivajien tarinoissa korostuivat erityisen voimakkaina yhteisön merkitys ja yhteenkuuluvuuden tunne. Kullankaivajaidentiteetin rakentuminen ei siis perustu vain yksilön omaan käsitykseen itsestä, vaan se muokkautuu merkittävästi myös suhteessa muihin. Aineiston

perusteella toimintaympäristöllä ja ryhmäjäsenyydellä yhteisössä voidaan tulkita olevan suuri merkitys kullankaivajaidentiteetin rakentumisessa tarinoissa. Kullankaivajien kerronnassa elämä kullankaivajayhteisön jäsenenä toimi identiteettikerronnan eheyttävänä tekijänä.

Tulokset avaavat myös mielenkiintoisia näkökulmia kullankaivajuudesta elämäntapana. Useamman tarinan kohdalla kullankaivajat rakensivat omaa kullankaivajaidentiteettiään vapautumisen ja itsensä toteuttamisen kautta. Kullankaivu ja sen edustama elämäntapa on ollut kaikille erityinen kiinnostuksen kohde ja asia, jota kohti he ovat pyrkineet tekemällä erilaisia valintoja elämässään. Kullankaivajana he kokevat pystyvänsä toteuttamaan omaa elämänfilosofiaansa eläen itselle mielekkäällä ja omia elämänarvojaan tukevalla tavalla. Tarinoissa kullankaivajuutta kuvataan vahvaan sitoutumiseen perustuvana elämäntapana ja oman intohimon toteuttamisena. Siihen kuvataan kuuluvaksi tietynlainen rähjäisyys ja köyhäily sekä oman niin sanotun arkiminän siirtäminen taka-alalle. Kullankaivaja voi kehuskella kulturalistisuudellaan, mutta ei koskaan muussa elämässä saavuttamillaan meriiteillä.

Tutkimukseni tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä kullankaivusta lappilaisena elämänmuotona ja siitä, miten kullankaivajat elämäntarinoissaan puheensa avulla tuottavat käsitystä itsestään. Muuttuva aika ja muuttuvat ympäristöt luovat mielenkiintoisen asetelman ja yhteiskunnallisen tarkastelukulman kullankaivajien elämään, työhön sekä henkilökohtaisella tasolla tapahtuvaan identiteettityöhön. Elämäntarinoita analysoimalla koin saavuttaneeni oivalluksia siitä, miten henkilökohtaisen elämän ja sen merkityksellisten ihmissuhteiden lisäksi erilaiset yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat kullankaivajaidentiteetin muotoutumiseen menneisyydessä, nykyhetkessä ja tulevaisuudessa. Lähestyin tutkimuskohdetta ensin aineistolähtöisesti, mutta prosessin edetessä huomasin aineiston linkittyvän kiehtovalla tavalla erilaisiin identiteettiteorioihin sekä myöskin Leppäsen (2016) kullankaivajista aiemmin tekemässä tutkimuksissa saatuihin tuloksiin.

Tulokset osoittivat, että kaivajat ovat vahvasti identifioituneita omaan työhönsä, Tankavaaraan paikkana sekä ympäröivään kullankaivajayhteisöön. Kullankaivu on Tankavaaran alueella edelleen voimissaan ja kaivuinnostusta riittää. Kaivajat suhtautuvat alueen matkailutoiminnan kehittämiseen toivottavana ja positiivisena asiana. He näkevät matkailijat tervetulleina vierailijoina ja matkailun yhtenä keinona lisätä oman elinkeinonsa tuottavuutta. Toivon tutkimuksessa tuotetun tiedon olevan hyödynnettävissä esimerkiksi kullankaivajien elämäntavan ymmärtämisessä, kullankaivukulttuurin säilyttämisessä ja Tankavaaran matkailun kehittämisessä.

8.2 Jatkotutkimusehdotuksia

Katson, että keräämääni haastatteluaineistoa voisi hyödyntää jatkossa esimerkiksi identiteettiprosessin diskursiivisen rakentumisen tutkimiseen kertomuksissa.

Tutkimusta tehdessäni kiinnitin huomioni seikkaan, mikä jäi askarruttamaan mieltäni ja missä olisi mielestäni myös yksi mielenkiintoinen avaus myöhemmille jatkotutkimuksille.

Tutkimushaastatteluun osallistuneet kullankaivajat olivat suurimmaksi osaksi Tankavaaran alueelle muualta Suomesta tulleita. Tutkimusprosessini aikana luin paljon aiheeseen liittyvää taustamateriaalia, kuten aiemmin kirjoitettuja elämäkertoja ja historiikkeja, ja näissä tein usein saman havainnon: monet kullankaivajat ovat ja ovat olleet etelästä pohjoiseen muuttaneita ihmisiä. Mitkä asiat ja tekijät kullan lisäksi saavat ihmisen tekemään joskus työuraan, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin merkittävästi vaikuttavan, luopumisiakin sisältävän ratkaisun ja lähtevän kaivamaan? Toteuttamani tutkimus toi osaltaan lisäymmärrystä myös tähän asiaan, mutta näitä motivaatiotekijöitä voisi jatkossa tutkia vielä syvemmin.

Kullankaivajien työhyvinvointi olisi myös innostava tutkimuskohde. Kullankaivajien työ on hyvin pitkälle itsenäistä ja yksinäistäkin puuhaa, mutta sen vastapainoksi kaivajat muodostavat kullankaivun piirissä hyvinkin tiiviitä yhteisöjä. Kuten jo aiemmin mainittua, niin kullankaivajan työ itsessään sekä ympäröivät työolot ovat monesti fyysisesti hyvinkin vaativia. Näin ollen olisi mielenkiintoista tutkia kullankaivuuta työhyvinvoinnin näkökulmasta.

KIITOKSET

Tekemäni tutkimustyö on ollut kaiken kaikkiaan mielenkiintoinen loppuhuipennus maisterivaiheen opintojen loppuun saattamisessa. Erityiset kiitokseni osoitan haastatteluihin osallistuneille kullankaivajille, jotka avoimesti jakoivat oman elämäntarinansa kertoen kokemuksistaan ja toiminnastaan kultamailla. Aineistona toimineet kiehtovat ja elämänmakuiset tarinat tekivät tutkimuksesta innoittavan prosessin, avartuen ymmärrystäni kullankaivusta työnä, harrastuksena ja elämäntapana. Tankavaaran Kultamuseon johtajaa Heli Heinäahoa kiitän miellyttävästä ja sujuvasta yhteistyöstä.

Ohjaajalleni Soile Veijolalle kiitokset paitsi kannustavasta opastuksesta tieteellisen tutkimuksen tekemisessä, myös rakentavasta kritiikistä ja sen innostuksen ymmärtämisestä ja jakamisesta, minkä aiheen parissa työskentely minussa aikaansai. Loppuvaiheen ”puskut” tulivat myös enemmän kuin tarpeeseen, jotta sain suunnattua energiani graduprosessini loppuun viemiseen. Kauniit kiitokseni myös graduseminaareissa työtäni kommentoineille Monika Lüthjelle ja Markku Vierulle sekä kaikille ryhmään kuuluneille graduntekijöille saamistani arvokkaista ajatuksista ja näkökulmista sekä kaikista antoisista keskusteluista, joista oli merkittävästi apua tutkimustyöni eteenpäin viemisessä. Lopuksi vielä lämmin kiitos omalle lähipiirilleni kaikesta saamastani tuesta ja ymmärryksestä tämän projektin aikana. Nyt on vihdoinkin aika huokaista ja alkaa suunnitella tulevaa.

LÄHTEET

- Alapartanen, J-P. (2013). Elämäkertatutkimuksen suuntaviivoja. Narratiivisen elämäkertatutkimuksen metodologista tarkastelua. Pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Kajaanin opettajakoulutuksen yksikkö, Luokanopettajan koulutus.
- Aristoteles. (1977). *Runousoppi*. (Suom. Pentti Saarikoski). Helsinki: Otava.
- Aro, L. (1996). *Minä kylässä. Identiteetikertomus haastattelututkimuksen folkloreina*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 650. Helsinki: SKS.
- Benjamin, S. (2014). Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa M. Laine (toim.), *Kulttuuri-identiteetti ja kasvatustieteiden tutkimus. Kulttuuriperintökasvatustieteiden tutkimus*. (Suomen kulttuuriperintökasvatustieteiden seuran julkaisuja 8). (s. 56–105). Tallinna: K-print. Haettu 19.3.2016 osoitteesta http://www.kulttuuriperintökasvatustieteiden.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatustieteiden_tutkimus.pdf
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1998). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (2.painos). (Suom. & toim. Vesa Raiskila.) Helsinki: Gaudeamus.
- Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Erikson, E. H. (1980). *Identity and Life Cycle*. New York: Norton.
- Eteläpelto, A. (2007). Työidentiteetti ja subjektiiviset rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Eteläpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen* (s. 90–142). Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Eteläpelto, A. & Vähäsantanen, K. (2008). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Eteläpelto & J. Onnismäa (toim.) *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu* (s. 26–49). Aikuiskasvatustieteiden 46. vuosikirja. Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Fadjukoff, P. (2007). Identity Formation in Adulthood. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 319.
- Fadjukoff, P. (2015). Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa R-L. Metsäpelto & T. Feldt (toim.), *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet* (s.147–159). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Finlex. (2016). Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta HE57/2016. Haettu 31.1.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160057?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=57%2F2016>
- Geologian tutkimuskeskus. Metallit. Haettu 18.12.2016 osoitteesta <http://www.gtk.fi/geologia/luonnonvarat/metallit/index.html>

- Gergen, K.J. (1994). *Realities and Relationships: Soundings in Social Construction*. Cambridge: Harvard University Press.
- Giddens, A. (1991a). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1991b). *The Consequences of Modernity*. Cornwall: Polity Press.
- Goffman, E. (1971). *Arkielämän roolit*. (Suom. E. Puranen) Taskutieto 67. Porvoo: WSOY. (Alkuperäisjulkaisu 1959.)
- Haas, H., Janoschka, M. & Rodríguez, V. (2014). Final Reflections and Future Agendas. Teoksessa M. Janoschka & H. Haas (toim.), *Contested Spatialities, Lifestyle Migration and Residential Tourism* (s. 207–212). Lontoo: Routledge.
- Haavio-Mannila, E., Hoikkala, T., Peltonen, E. & Vilkkio, A. (toim.) (1995). Esipuhe. Teoksessa E. Haavio-Mannila, T. Hoikkala, E. Peltonen & A. Vilkkio (toim.), *Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus* (s. 7–9). Helsinki: Gaudeamus.
- Hall, S. (1990). Cultural Identity and Diaspora. Teoksessa J. Rutherford (toim.), *Community, Culture, Difference*. (s. 222–237). London: Lawrence & Wishart. Haettu 19.3.2016 osoitteesta <http://sites.middlebury.edu/nydiasporaworkshop/files/2011/04/D-OA-HallStuart-CulturalIdentityandDiaspora.pdf>
- Hall, S. (1992). Postmodernismista ja artikulaatiosta. (Suomentanut Veikko Pietilä.) Teoksessa S. Hall, *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. (s. 355–380). Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. (Suom. & toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman) Tampere: Vastapaino.
- Hanhivaara, M. (1984). Ivalojoen kultaperinteet. Teoksessa M. Hanhivaara, K. Kaskimies & P. Pitkänen (toim.), *Ivalojoen kultalat* (s. 9-12). Forssa: Lapin Kultala säätiö.
- Hatch, J.A. & Wisniewski, R. (1995). Life History and narrative: questions, issues and exemplary work. Teoksessa J. A. Hatch & R. Wisniewski (toim.), *Life history and narrative* (s. 113–135). London: RoutledgeFalmer.
- Heikkinen, H.L.T. (2010). Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 143–159) (3. painos). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Huotelin, H. (1996). Menetelmällisiä lähtökohtia elämäkertatutkimukseen. Teoksessa A. Antikainen & H. Huotelin (toim.), *Oppiminen ja elämänhistoria*. (s. 13–42). Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

- Huttunen, M. (2013). Narratiivisten identiteettiiprosessien kehittyminen varhaislapsuudesta nuoruuteen. Teoksessa E. Ropo & M. Huttunen (toim.), *Puheenvuoroja narratiivisuudesta opetuksessa ja oppimisessa* (s. 125–154). Tampere University Press.
- Hyvärinen, M. (1995). Rajatiloja. Teoksessa E. Haavio-Mannila, T. Hoikkala, E. Peltonen & A. Vilkkö (toim.), *Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus* (s. 126–141). Helsinki: Gaudeamus.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s. 189–222). Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M. (2006). Kertomuksen tutkimus. Haettu 30.11.2016 osoitteesta <http://www.uta.fi/yky/ysteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf>
- Hänninen, V. (1999). Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos, Sosiaalipsykologia. Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis: 696.
- Hänninen, V. (2010). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 160–178) (3. painos). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Josselson, R. & Lieblich, A. (eds.). (1999). *Making Meaning of Narratives*. (The Narrative Study of Lives; Vol. 6). London: Sage.
- Järviluoma, J. (2006). Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa. Väitöskirja, Lapin yliopisto, kauppatiede ja matkailu, yhteiskuntatieteiden laitos.
- Kannisto, J. (toim.). (2010). *Lapin kulta ja kullankaivu*. Lahti: A La Carte Books.
- Kilpijärvi, M. & Aho, S. (2013). Toimialana matkailu. Teoksessa S. Veijola (toim.), *Matkailututkimuksen lukukirja* (s. 30–42). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Korhonen, J. (2016). Tankavaaran yrittäjät vetoavat luontokeskuksen puolesta. Haettu 10.2.2017 osoitteesta <http://yle.fi/uutiset/3-9286143>
- Kotkavirta, J. & Sironen, E. (1986). Modernin maailman tuleminen. Teoksessa J. Kotkavirta & E. Sironen (toim.) *Moderni / Postmoderni*. Tutkijaliiton julkaisusarja 44. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Kultahippu.fi (2017a). Hiput. Haettu 3.2.2017 osoitteesta <http://www.kultahippu.fi/suurimmat-kultahiput/>

- Kultahippu.fi (2017b). Oma kaivos. Haettu 11.2.2017 osoitteesta <http://www.kultahippu.fi/oma-kaivos/>
- Kultamuseo. (2017). Kultamuseon kotisivut. Haettu 4.2.2017 osoitteesta <http://www.kultamuseo.fi/museo/pages/fi/etusivu.php>
- Kultamuseo. (2000). *Golden World. Kertomus kullasta ja ihmisestä* (2. painos). (Kultamuseon julkaisuja, nro 18.) Kouvola.
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kuusela, M. (2006). Minuuden pysyvyys kognitiivisen psykoterapian teorioissa. *Kognitiivisen psykoterapian verkkolehti*, 3(1), 3–18. Haettu 18.3.2016 osoitteesta <http://www.kognitiivinenpsykoterapia.fi/verkkolehti/2006/minuusk0106.pdf>
- Kyrö, H. & Sahavirta H. (2008). *Mutterikämpästä koko maailman kultamuseoksi. Kultamuseo 35 vuotta kultaperinteen hyväksi 1973–2008*. Kultamuseon julkaisusarja N:o 27. Iisalmi: Kultamuseo.
- Kärki, J. (2009). Kullankaivu Inarissa. Kullankaivun aluetaloudelliset vaikutukset. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Maantieteen laitos.
- Lapin Kullankaivajain Liitto ry. Jaakko Kangasniemi in memoriam. Haettu 19.12.2016 osoitteesta http://www.kullankaivajat.fi/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=30&Itemid=250
- Lapin Matkailuyhdistys r.y. (2015). Haettu 29.9.2015 osoitteesta <http://www.lmy.fi/>
- Launonen, K. & Partanen, S.J. (2008). *Opas Lapin Kultamaille. Kultaryntäys 2000*. Kultamuseon julkaisuja nro 21. Tankavaaran Kultamuseo Tankakulta Oy.
- Leppänen, S. (2016). ”Sä oot oman ittes herra siellä”. Etnografinen tutkimus nykypäivän kullankaivajista Suomen Lapissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Folkloristiikka.
- Liebkind, K. (1988). *Me ja muukalaiset – ryhmäraajat ihmisten suhteissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lipsanen, J. (2016). Uusi kaivoslaki lopettaa kullan konekaivun kansallispuistossa. (24.7.2016). *Karjalainen*, s. C2.
- Luhta, V. (1987). Kullan placer -esiintymät Sotajoen alueella Inarin Lapissa ja esiintymien suhde alueen geomorfologiaan. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Maantieteen laitos.
- Löyttyniemi, V. (2004). *Auscultatio Medici. Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto, Terveystieteenlaitos.

- MacCannel, D. (1999). *The Tourist. A New Theory of the Leisure Class*. London: University of California Press. (Alkuperäijulkaisu 1976.)
- Macnaghten, P. & Urry, J. (2001). Bodies of Nature: Introduction. Teoksessa P. Macnaghten & J. Urry (toim.), *Bodies of Nature* (s. 1–11). Lontoo: Sage Publications.
- Marcia, J.E. (1980). Identity in adolescence. Teoksessa J. Andelson (toim.), *Handbook of Adolescent Psychology* (s. 159–187). New York: John Wiley & Sons.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society: From the Standpoint of a social Behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Melanko, K. & Elo, P. (2000). Kulttuuriperinnön arvot. Teoksessa P. Elo, H. Järnefelt, S. Linnanmäki & K. Melanko (toim.), *Kulttuuriperinnön kauneus, hyvyys ja totuus* (11–19). Helsinki: Museovirasto & Opetushallitus.
- Metsähallitus. (2016). Metsähallituksen lausunto eräiden kaivoslain pykälien muuttamisesta kullanhuuhtontaan liittyen. Haettu 31.1.2017 osoitteesta http://www.hare.vn.fi/Uploads/21630/248226/KIRJE_20160201111500_248226.PDF
- Museotilasto. (2015), (2014), (2010). Museovirasto. Haettu 2.10.2016 osoitteesta <https://www.museotilasto.fi/>
- Niiranen, T., Lahti, I., Nykänen, V. & Karinen, T. (2014). Central Lapland Greenstone Belt 3D modeling project final report. Report of Investigation 209. Haettu 23.10.2016 osoitteesta http://tupa.gtk.fi/julkaisu/tutkimusraportti/tr_209.pdf
- Ojala, V. J. (toim.) 2007. Gold in the Central Lapland Greenstone Belt, Geological Survey of Finland, Special Paper 44. Espoo: Vammalan Kirjapaino Oy. Haettu 23.10.2016 osoitteesta http://tupa.gtk.fi/julkaisu/specialpaper/sp_044.pdf
- Partanen, S.J. (1990). *Kullan ja luonnon kutsu. Lapin kultamaiden opas*. Jyväskylä: Suomen Matkailuliitto.
- Partanen, S.J. (2005). *Ivalojoen kulkijan kultamaa*. Kerava: Hipputeos.
- Peronius, A. (1989). Laanilan-Tolosjoen morfogeneettinen tulkinta. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, Geologian laitos.
- Pietarinen, J. (2000). Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa A. Haapala & M. Oksanen (toim.), *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pine, J. & Gilmore, J. H. (1999). *The Experience Economy: Work is Theatre & Every Business a Stage*. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press.

- Pitkänen, P. (1984). Lapin kultalöytöjen varhaisemmasta historiasta. Teoksessa M. Hanhivaara, K. Kaskimies & P. Pitkänen (toim.), *Ivalojoen kultalat* (s. 5-8). Forssa: Lapin Kultala säätiö.
- Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa J. A. Hatch & R. Wisniewski (toim.), *Life history and narrative* (s. 5–23). London: RoutledgeFalmer.
- Rahkonen, K. (1995). Elämäkerta: Tarua ja totta. Teoksessa E. Haavio-Mannila, T. Hoikkala, E. Peltonen & A. Vilkkio (toim.), *Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus* (s. 142–156). Helsinki: Gaudeamus.
- Rannikko, P. & Määttä, T. (2010). Luonnonvarakysymysten ajankohtaistuminen. Teoksessa P. Rannikko & T. Määttä (toim.), *Luonnonvarojen hallinnan legitimizeetti*. Tampere: Vastapaino.
- Rissanen, T. & Peronius, A. (2013). Suomen kaivostoiminnan toimialakatsaus 2012. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2013. Haettu 4.2.2017 osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/56212/rissanen%20peronius%20B%203%202013.pdf?sequence=1>
- Roberts, B. (2002). *Biographical research*. Buckingham: Open University Press.
- Ross, S. (2006). Paradokseja ja arvoituksia. (Suomentanut Hanna Mattila.) Teoksessa A. Haapala & M. Kunnaskari (toim.), *Paradokseja paratiiseissa. Näkökulmia urbaanin luonnon kysymyksiin* (s. 17–40). Helsinki: Erikoispaino.
- Ruonaniemi, A. (1989). *Hikihippuja kultamailta*. Hämeenlinna: Karisto.
- Ruonaniemi, A. (1996). *Kultaa ja kohtaloita. Lapin kullankaivajien värikkäitä vaihteita*. Hämeenlinna: Karisto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 23.11.2015 osoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>
- Saariselän Keskusvaraamo. (2015). Kultaretki Saariselän Laanijalle päivittäin 3,5 h / päivittäin. Haettu 10.10.2015 osoitteesta <http://saariselka.com/aktiviteetit/kohde/kultaretki-saariselan-laanjalle-3-5-h-kes/>
- Saastamoinen, M. (2001a). Elämäankaari, elämäkerta ja muisteleminen. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (toim.), *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma*. (s. 135–162) (2. painos). (Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21). Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Saastamoinen, M. (2001b). Elämäntapayhteisöt ja yhteisöllistämisen teknologiat – identiteetti, ekspressiivisyys ja hallinnointi. Teoksessa P. Kuusela & M. Saastamoinen (toim.), *Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma*. (s. 163–197) (2. painos). (Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21). Kuopion yliopiston painatuskeskus.

- Sintonen, T. (1999). *Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadalaissuomalaiset miehet elämänsä kertojina*. Jyväskylän yliopisto: SoPhi.
- Skants, L. (2016). *Kultaa, poroja ja partisaaneja Laanilassa. Pieni pala Lapin historiaa* (2. painos). Kerava: Hipputeos.
- Stigzelius, H. (1986). *Kultakuume. Lapin kullan historia*. Helsinki: Suomen Matkailuliitto.
- Suoninen, I-E. (2016). Kaivoslain uudistus kullanhuuhtonnan osalta jakaa mielipiteitä – ”Vesittää valitukset”. Haettu 31.1.2017 osoitteesta <http://yle.fi/uutiset/3-9168692>
- Sörensson, A. (2014). Can Tourism be Sustainable? Service Experiences from Tourism Destinations in Europe. Åbo Akademi University. Haettu 23.11.2015 osoitteesta http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/96379/sorensson_anna.pdf?sequence=2
- Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories*. Studies in Social Psychology. Cambridge University Press.
- Tankavaaran kultakylä. (2017). Haettu 4.2.2017 osoitteesta <http://www.tankavaara.fi/>
- Valkonen, J. (2010). Ympäristösosiologinen luonto. Teoksessa J. Valkonen (toim.) *Ympäristösosiologia*. Helsinki: WSOYpro.
- Valtioneuvosto. (2016). Kullanhuuhtontaan harjoittamiseen sujuvuutta kaivoslain muutoksella. Haettu 4.2.2017 osoitteesta http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/kullanhuuhtonnan-harjoittamiseen-sujuvuutta-kaivoslain-muutoksella
- Veijola, S. (2002). Aitoja elämyksiä näyttämöllä: matkailun elämysteollisuuden sosiaalisesta ja taloudellisesta logiikasta. Teoksessa J. Saarinen (toim.), *Elämys: teollisuutta, taloutta vai jotain muuta?* (s. 91–113). Rovaniemi: Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä julkaisuja 2.
- Vilkko, A. (1990). Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta* (s. 81–98). Helsinki: Gaudeamus.
- Vilkko, A. (1995). Lukijaelämää. Teoksessa E. Haavio-Mannila, T. Hoikkala, E. Peltonen & A. Vilkko (toim.), *Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus* (s. 157–172). Helsinki: Gaudeamus.
- Vilkko, A. (1997). *Oma elämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Helsinki: SKS.
- Vuorinen, I. (1992). *Persoonallisuus & minuus* (3. painos). Helsinki: WSOY.
- Väestörekisterikeskus (2017). Nimipalvelu. Suosituimmat etunimet vuosikymmenittäin. Haettu 4.2.2017 osoitteesta <http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/default.asp?L=1>

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. Aineistohallinnan käsikirja. Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. Haettu 3.4.2016 osoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-kasittely.html>

LIITE 1. Tutkimuskutsu

15.2.2016

Kutsu osallistumaan kullankaivuuta käsittelevään tutkimukseen

Arvoisa kullankaivaja,

Tutkin kullankaivuuta Tankavaarassa matkailututkimuksen pro gradu -työssäni Lapin yliopistossa. Pääohjaajanani toimii matkailun kulttuurintutkimuksen professori Soile Veijola ja sitä kommentoivat myös lehtori Monika Lüthje ja professori Markku Vieru. Tutkielman on tarkoitus valmistua kesäkuussa 2016.

Haluan tarkastella kullankaivuuta kullankaivajien omasta näkökulmasta, teidän elämäntarinoidenne kautta. Etsin noin kymmentä haastateltavaa. Saisinko haastatella sinuakin?

Tekisin haastattelut mielelläni viikkojen 9–11 aikana (29.2. – 18.3.2016). Haastattelen jokaista tutkimukseen osallistujaa erikseen ja jokaiselle parhaiten sopivana aikana. Voimme sopia paikasta tarkemmin erikseen. Mahdollisia paikkoja ovat esimerkiksi Tankavaaran Kultamuseon tutkijahuone, ravintola tai haastateltavan koti. Haastattelu vie noin kaksi tuntia. Kaikki keräämäni tutkimusaineisto on ehdottoman luottamuksellista ja tulen häivyttämään lopullisesta tutkimuksesta kaikki yksittäisten henkilöiden tunnistamista helpottavat tiedot.

Olethan yhteydessä mahdollisimman pian, kuitenkin **viimeistään 28.2.2016**, joko soittamalla, tekstiviestillä tai sähköpostilla. Voimme sitten sopia haastattelusta tarkemmin. Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin.

Jokainen tarina kullankaivajan elämästä on tärkeä!

Ystävällisin terveisin,

Kati Toivola
matkailututkimuksen opiskelija
puh. xxx / email xxx

LIITE 2. Tutkimussuostumus

TUTKIMUSSUOSTUMUS

Hyvä haastateltava,

Tutkin kullankaivuuta Tankavaarassa matkailututkimuksen pro gradu -työssäni Lapin yliopistossa. Tarkempana tutkimuskohteenani on nykypäivän kullankaivajan elämä, jota tutkin elämäkertahaastattelujen avulla. Tutkimuksen avulla pyrin lisäämään ymmärrystä kullankaivukulttuurista ja esimerkiksi yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksista kullankaivajien elinkeinoon. Pääohjaajanani toimii matkailun kulttuurintutkimuksen professori Soile Veijola ja sitä kommentoivat myös lehtori Monika Luthje ja professori Markku Vieru. Tutkielman on tarkoitus valmistua kesän / syksyn 2016 aikana.

Haastattelut nauhoitetaan ja tallenteita käytetään tutkimustarkoitukseen ainoastaan kyseisessä pro gradussa. Haastattelujen avulla kerätty alkuperäinen aineisto on vain sen keränneen tutkijan hallussa, ja sitä käsitellään nimettömänä. Tutkielmassani noudatan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemiä, eettisesti kestäviä ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Haastatteluihin osallistuminen on vapaaehtoista ja mikäli koet tarvetta, voit halutessasi keskeyttää tutkimukseen osallistumisesi missä vaiheessa tahansa.

Jos myöhemmin haluat vielä lisätä tai kommentoida jotain haastatteluun liittyen, voit olla minuun yhteydessä myös jälkikäteen.

Tallenteen saa luovuttaa Kultamuseon käyttöön _____
Tallenne tulee hävittää tutkimuksen valmistuttua _____

Yhteistyöstä kiittäen,
Kati Toivola
Matkailututkimuksen opiskelija
Puh: xxx / email: xxx

Suostun haastatteluaineiston käyttöön tutkimustarkoituksessa.

_____
Allekirjoitus

_____
Aika ja paikka

_____
Nimenselvennys